

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

XV Sprawozdanie Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej
za rok 1935. Warszawa, 1936, 64, [1] strona

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

XV

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU

PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

za rok 1935

WARSZAWA
1936

XV

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU

PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

za rok 1935

WARSZAWA
1936

41173 III

~~330/1. III~~

O d b i t o
w d r u k a r n i
I. u c j a n a
Bogusławskiego i Ski
w W a r s z a w i e
1 9 3 6

Q. 1953/356/3

Władze Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej

Zarząd:

Prezes:	<i>Inż. Feliks Wiślicki</i>
Vice-Prezesi:	<i>Dr. Józef Landau</i> <i>Prof. Dr. Józef Zawadzki</i> <i>Inż. Jerzy Wojnar</i>
Członk. Prezydjum:	<i>Inż. Henryk Kulakowski</i> <i>Inż. Włodzimierz Plużański</i> <i>Inż. Jan Podraszko</i> <i>Inż. Wiktor Sommer</i>
Członk. Zarządu:	<i>Inż. Czesław Benedek</i> <i>Dr. Alfred Hirszowski</i> <i>Inż. Zygmunt Leppert</i> <i>Dr. Gustaw Litterer</i> <i>Inż. Edward Natanson</i> <i>Dr. Inż. Jan Prot</i> <i>Ludwik Spiess</i> <i>Inż. Leopold Szefer</i> <i>Inż. Tupalski Aleksander zmarł dn. 8 września 1935 r.</i>

Dyrekcja:

Dyrektor:	<i>Inż. Edmund Trepka</i>
Zast. Dyrektora:	<i>Inż. Tadeusz Zamoyski</i>

Komisja Rewizyjna:

Wiktor Bereszko
Inż. Czesław Knoff
Dr. Stefan Otolski

FOC

Siedziba Związku Przemysłu Chemicznego
Rzeczypospolitej Polskiej:

Warszawa, Czackiego 1

Telefony: 248-91 — Dyr. Związku, Inż. E. Trepka
596-08 — Inż. T. Zamoyski
" (dod.) — sekretariat Kom. Normalizacyjnej
529-69 — Dr. A. Marchwiński
" (dod.) — Z. Spotowski
510-14 — biuro i adm. wydawnictw
Adr. telegr.: Zetchem, Warszawa

LISTA PRZEDSIĘBIORSTW

wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej.

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
1	Spółka Akc. Eksploatacji Soli Potasowych. Zarząd: Podoski Adam, Inż., Horoch Ludwik, Staszewski Mieczysław.	Kałusz. Hołyń. Stebnik.	Lwów, Pl. Smolki 5 Tel. 104-30, 104-31, 104-32 i 104-33. Adres telegr.: „Tesp” — Lwów.	Sole potasowe, kainit, kalimag, pastylki nawozowe, langbeinit lecniczy do kąpieli.
2	Zakłady Solvay w Polsce Towarzystwo z ograniczoną poręką. Zarząd: Kulakowski Henryk, Inż., Godart Georges.	Fabryki sody — Małwy pod Ino- wrocławiem. Podgórze pod Kra- kowem. Fabryki portland- cementu — Gro- dziec k/Będzina. Saliny — Wapno, Solno i Barycz. Kopalnia węgla — Grodziec k/Będzi- na.	Warszawa, Czackie- go 14. Tel. 5.91-24, 270-43; 208-89, 590-99, 270-07, 666-54, 640-10, 608-99, 211-73, 208-97, 528-90, 532-30. Adres te- legr.: „Solvayka”.	Soda amonjakalna, krystaliczna i kaustyczna; bicarbonat (soda oczyszczona), chlorek wapnio- wy; portland-cement; sól jadal- na, przemysłowa i bydłęca; wę- giel kamienny.
3	Zjednoczenie Fabryk Su- perfosfatowych w Polsce, Sp. z o. o. Rada: Pawlikowski Kazimierz, Prezes, Landau Józef, Dr., Vice prezes Lewandowski Marjan, „ Żórawski Konstanty, Inż., Wanamaker E. W., Cavillot Clovis, Inż., Liban Jan, Lange Walter, Kantorowicz Fritz, Endelman Arnold, Callon Robert, Zarząd: Dyrektor: Czerwiński Tomasz.	Członkowie Zjed- noczenia: Chem. Fabr. „Dr. Roman May” Po- znań. Oddział we Włocławku. Fabryka Chemicz- na, dawn. „Carl Scharff et Co.” Ka- towice. Fabr. Przetw. Chem. „Rędziny” S. A., Rudniki — Rędzi- ny. Sp. Akc. „Liban” Kraków. „Polchem” Polsko- Belg. Zakł. Chem., S. A., Toruń. „Chemische Fabrik „Milch” A. G. Gdańsk. S. A. „Kijewski, Scholtze i S-ka” Warszawa. S. A. „Strzemieszy- ce”, Warszawa. „Ceres”, Tow. Akc. — Raciborz. T-wo Zakł. Chem. „Strem”, S. A., Warszawa, Oddział we Lwowie.	Warszawa, Kredy- towa 4. Tel. 646-47, 694-54, 646-66, 646-57, 646-76. Adres telegr.: „Super”.	Superfosfaty mineralne, kostne i amonjakalne.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
4	Sp. Akc. Fabryk Chemicz- nych i Huty Szklanej „Ki- jewski, Scholtze i S-ka”. Zarząd: Szereszowski Rafał, Trepka Edmund, Inż., Birstein Gustaw, Dr., Szereszowski Michał, Lewandowski Marjan, Szereszowski Jerzy.	Warszawa, Siarcz- na 6. Tel. 10-01-85; 10-07-85.	Warszawa, Smolna 36. Tel. 601-86; 277-86. Adres te- legr.: „Kiszol”.	Superfosfaty; kwas siarkowy; polewa kaflowa; olej turecki; zaprawy garbarskie; siarczan glinu, tlenek żelaza, węglan wapnia strącony.
5	Fabr. Przetw. Chem. „Rę- dziny”, Sp. Akc. Zarząd: Jankowski Andrzej, Kozłowski Karol, Świątkowski Bronisław, Karszo-Siedlewska Mary, Karszo-Siedlewski Tadeusz, Żórawski Konstanty, Inż.	Rudniki pod Czę- stochową.	Rudniki - Rędziny. Tel. Nr. 4. Adres telegr.: „Chemicz- na”, Rudniki - Rę- dziny.	Superfosfaty; kwas siarkowy; kwas solny; sól Glauberska; siarczan glinu; alun; krzemo- fluorek sodowy; dwuchromiany sodu i potasu; alun chromowy.
6	Fabryki Chemiczne Luboń- Wronki, Sp. Akc. Zarząd: Pawlikowski Kazimierz, Prezes.	Luboń.	Poznań Pl. Nowo- miejski 4. Tel. 30-36, 30-60, 30-62, 30-81, 30-91. Adres telegr. Ro- manmay-Poznań.	Superfosfat, kwas siarkowy 60°Bé, klej kostny, tłuszcz ko- stny, mączka kostna bęb., mąka kostna odkl., fosforany sodu, czerwienie (tlenek żelaza).
7	Zjednoczenie Sprzedaży Kwasu Siarkowego, Sp. z o. o. Zarząd: Brooks G. S., Callon Robert. Dyrekcja: Mierzejewski Lucjan, Dr.	Członkowie: Giesche, Sp. Akc.— Katowice. Śląskie Kopalnie i Cynkownie, Sp. Akc., Katowice. Zakłady Hohenlo- hego, Sp. Akc. Ka- towice. Dyrekcja Kopalń i Hut Ks. Donners- marcka, Święto- chłowice. „Polchem” Polsko- Belg. Zakłady Che- miczne, S. A. To- ruń.	Katowice, ul. Br. Pierackiego 2. Tel. 345-44, 345-45. Adres telegr.: „Siarkowy”.	Kwas siarkowy 60°Bé, 92/93%, 97/98%; oleum 20%, 25%, 30% i 35%.
8	„Polchem” Polsko - Belgij- skie Zakłady Chemiczne, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Bemelmans Artur, Inż. Prezes, Wieniawski Antoni, Vice-prezes, Blaise Gustaw, Inż., „ ” Aszkenazy Henryk, Lechien Gustaw, Fajans Wacław, Dr., Losseau Karol, Sommerhausen Jerzy, Mikołajczyk Wiktor, Trepka Edmund, Inż., Wiślicki Feliks, Inż. Zarząd: Cavillot Clovis, Inż. Dyrekcja: Kiślański Tadeusz, Inż., Fauchet Gustaw, prok.	Toruń, Szosa Byd- goska. Tel. 15-40. Adres telegr. „Pol- chem”.	Bruksela, 8 rue Montagne du Parc. Siedziba w War- szawie: Marszał- kowska 120 m. 6. Tel. 500-39.	Kwas siarkowy techniczny oraz oleum wszelkich koncentracji, kwas siarkowy chemicznie czy- sty, kwas siarkowy akumulato- rowy, superfosfat mineralny, siarczyn i dwusiarczyn sodu i potasu.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
9	Chemische Fabrik Milch A. G. Zarząd: Behnke Emil, Prezes, Hornemann Johann, Richter Karol, Leiding Karol, Petschow, Jerzy, Dr. Dyrekcja: Lange Walter, Smolczyk Ernest.	Gdańsk.	Gdańsk, Krebs- markt 7/8. Tel. 289-46. Adres telegr.: Chemische.	Superfosfaty: mineralne i amo- nowe; kwas siarkowy; fluoro- krzemian sodowy.
10	Górnośląskie Wytwórnice Farb i Przetworów Che- micznych, w Katowicach — Ligocie. Zarząd: Callon Robert.	Katowice — Ligota.	Katowice, ul. Mar- szałka Piłsudskie- go 31, skrz. poczt. 132. Tel. 309-31, 309-37. Adres te- legr.: „Zinchariz”.	Kwas solny, sól glauberska, siar- czan cynku, antychlor, dwusiarc- zyn sodu, siarczan i chlorek tału, fluralsil, cynkolit, siarczan żelazowy, ziemie odbarwiające.
11	Zjednoczone Fabryki Zwią- zków Azotowych w Mości- cach i w Chorzowie. Dyrektor Naczelny: Benedek Czesław, Inż., Dyrektorzy: Handlowy: Schaetzel Włodz., Inż., Fabr. Mościce: Wowkonowicz Romuald, Inż., Fabr. Chorzów: Stattler Fel., Inż.	Mościce. Chorzów.	Fabryka w Mości- cach. Mościce. Tel. Tarnów 490, 491, 492, 493. Fabryka w Chorzo- wie. Chorzów. Tele- fon: Chorzów (Kró- lewska Huta) 41781. Adres telegr.: Azotniak-Chorzów.	Nawozy: Azotniak, saletra wap- niowa, Saletrzak, Supertomasyna, Supertomasyna azotniako- wana, siarczan amonu mielony i krystaliczny. Wapnamon, Nitro- fos, saletra sodowa. Produkty dla celów przemysł- owych: karbid, azotan amono- wy, azotan sodowy, salmjak sublimowany, salmjak surowy, salmjak krystal., węglan amo- nu w proszku i kawałkach, azotyn sodowy, saletra potaso- wa, amonjak skroplony, kwas azotowy technicznie czysty o wszelkich stężeniach, kwas azo- towy chemicznie czysty, nitro- za, woda amonjakalna chem. czysta, tlen, azot, wodór, chlor skroplony, chlorobenzol, kwas solny, paradwuchlorobenzol, („Chloromór” środek owadobój- czy), soda kaustyczna, wapno chlorowe (chlorek bielący), „Herbatox” (do niszczenia chwa- stów), ług bielący.
12	„Azot”, Sp. Akc. Dyrekcja: Brzezowski Ludwik, Inż., Krakowski J., Inż.	Jaworzno (woj. Krakowskie).	Jaworzno. Tel. 12. Adres telegr.: Azot — Jaworzno.	Potaż żrący i kalcynowany 90/92% i 96/98%, węglan pota- sy krystaliczny, chlorek biela- cy (wapno chorowane), „Tri” (trójchloroetylen), „Azolina”, cztero- i pięcio-chloroetan, chlo- rek potasu 98 — 100%. Siarczan miedzi. Azotryt. Sól do konser- wowania mięsa. Żelazocyjanki sodu, potasu i wapnia. Cyjanki potasowy i sodowy. Cyjanowo- dór płynny do celów dezynsek- cyjnych. Aparaty dezynsekcyj- ne. Błękity paryskie i Milori rozpuszczalne i nierozpuszczal- ne w wodzie. Nadboran sodu. Środki ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami.
13	Tow. „Elektryczność”. Sp. Akc. Zarząd: Natanson Edward, Dr., Inż., Trepka Edmund, Inż., Schönwald Nikodem, Jaworski Józef, Wyganowski Jan, Natanson Ludwik, Dr.	Ząbkowice. Tel. 2,	Warszawa, Zgoda 10. Tel. 634-94, 217-82. Adres te- legr.: „Elektrycz- ność” — Warszawa.	Chlorek bielący; soda gryząca; karbid; woda utleniona; węgle do lamp łukowych i baterij; szczotki do maszyn elektrycz- nych.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
14	Zakłady „Elektro” w Łaziskach Górnych Sp. z o. o. Zarząd: v. Amann Walter, Dr., Blacha E., Golling Fryderyk, ppłk. w st. sp. Hönl Fryderyk, ppłk. w st. sp.	Łaziska-Górne (powiat Pszczyński).	Łaziska-Górne. Tel. Katowice 213-41 do 213-45. Adres teleg.: Elektro-Mikołów.	Karbidek, żelazokrzem 20, 45, 75 i 90% Si, żelazoglinokrzem, żelazochrom max 0,1 C, 1% C, 2% C, 1/6 % C, 1/8 % C, żelazoglin, żelazomangan, żelazomangan affine, krzemomangan, żelazowolfram. Elektro-Kostki krzemowe, manganowe, chromowe, fosforowe, niklowe, Elektro-Korund, Alka-Elektro-Cement (cement glinowy), Rapid-Cement (cement dla uszczelnień), Elektro-Pyro-Cement (cement ogniotrwały), Elektro-Acid-Cement (cement kwasoodporny), smoła wytłowana, smoła preparowana, emulsja smołowa, pak smołowy, oleje smołowcowe, pył odlewniczy, spoiwo do rdzeni odlewniczych, domieszka wzmacniająca do piaku formierskiego, grafit mielony SG, grafit szlamowany C2, siarczan glinu, siarczan glinu wolny od żelaza, alun potasowy, alun chromowy, Tridymit (najczystszy kwarc β), mączka kwarcowa, zaprawa kwarcowa, ruda chromowa mielona, baryt mielony, szpat wapienny mielony, szkło mielone, wapno nawozowe, wapno pastewne, talk mielony (mączka), talk blaszkowy (do wyrobu papy dachowej). Chlorań potasu; kwas winowy; kwas cytrynowy; elektrody magnetytowe, sól Seignetta; kwaśny winian sodowy; kwaśny winian potasowy (cremor tartari). chlorań sodowy, nadchlorań potasowy, dwufosforan, trójfosforan, cytrynian sodu. Sztuczny róg.
15	Sp. Akc. Fabr. Chem. „Radocha”	Sosnowiec. Tel. 23.	Warszawa, Królewska 3. Adres teleg.: „Radocha” — Sosnowiec.	
16	Zakł. Przem. „Bieżanów” Fabr. Kalolitu, sp. z o. o. Zarząd i Dyrekcja: Driller Rudolf, Driller Ryszard, Dr., Driller Marjan.	Bieżanów.	Kraków skr. poczt. 441, Tel. Kraków: 137-22. Bieżanów 4. Adres teleg.: Kalolit Bieżanów.	
17	„Lignoza”, Sp. Akc. Gen. Dyr.: Szefer Leopold, Inż.	Krywałd, pow. Rybnicki. Pniowiec, powiat Tarnogórski. Stary Bieruń, pow. Pszczyński.	Katowice, Dworcowa 13. Tel. 339-81. Adres teleg.: Lignoza - Katowice.	Materiały wybuchowe skalne: żelatyna wybuchowa, dynamity, amonity, proch górniczy, saletra wybuchowa. Materiały wybuchowe powietrzne: lignozyty, barbaryty. Prochy: czarny myśliwski i lontowy. Tetranitrometyloanilina (tetryl). Spłonki górnicze: piorunjanowe (miedziane) i azotkowe (aluminowe). Lonty: pojedyncze i podwójne białe, smołowane, klejowane i gutaperkowane. Zapalniki elektryczne: żarowe oraz mostkowe, nisko i wysokoporowe. Tarcie zapalacze lontów. Papiery bezdrzewne i drzewne różnych gatunków. Masa drzewna bielona i niebielona. Materiały plastyczne sztuczne na podstawie fenoli i formaliny. Siarczan miedzi, chlerek miedziawy, kwas azotowy.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
18	Państwowa Wytwórnia Prochu. Dyrekcja: Prot Jan, Dr., Inż., Markiewicz Stanisław, Inż., Bold Jan Maciej.	Pionki.	Radom. Tel. 1000. Pionki. Tel. 6. Adres telegr.: „Pewupe”. Oddział w Kielcach, Zagłanańska 41, Kielce. Tel. 15-79, Adres telegr.: Oleum-Kielce.	Prochy wojskowe, prochy bezdymne do broni myśliwskiej śrutowej („Sokół”, „Kuropatwa”); kulowej („Dzik”, „Królewski”), prochy bezdymne do broni małokalibrowej, prochy czarne górnicze i myśliwskie. Materiały wybuchowe kruszące. Bawełna strzelnicza do wyrobu prochów. Bawełna kolodjonowa do wyrobu lakierów, sztucznej skóry, kolodjum, celulozoidu i t. d. Ferrotermat do spawania szyn i innych celów. Celuloid. Eter, Oleum; kwas siarkowy, mączka fosforytowa.
19	Zjednoczone Zakłady Materiałów Wybuchowych i Azotu, Sp. Akc. Zarząd: Namysłowski Jan, Dr., Żmudziński Stanisław.	Łaziska - Górne. Jaworzno. Wyry.	Łaziska-Górne. powiat Pszczyna. Tel. Mikołów: 21.354, 21.355. Adres telegr.: „Oswag” — Mikołów.	Materiały wybuchowe wszelkiego rodzaju: górnicze, skalne i melioracyjne; lonty podwójnie smołowane i nieprzemakalne; spłonki i inne środki zapalcze, siarczany amonu, amoniak, tlen techniczny, oraz lód sztuczny.
20	Polskie Zakł. Chem. „Nitrat”, Sp. Akc. Zarząd: Biliński Marjan, Delloye Willy, Drzewiecki Piotr, Inż., Margules Stanisław, Inż., Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw. Dyrekcja: Żerański Stefan, Inż., Wolkowicki Jan, Inż. (fabryka).	Niewiadów (st. kolejowa Ujazd).	Warszawa, Mińska 25 Tel. centr. 561-21. Adres telegr.: „Nitrat-Warszawa”.	Dwu- i trójnitrotoluol; nitrozwiązki; superfosfaty.
21	Belgijska Spółka Akcyjna Zakłady Przemysłowe Boryszew. Rada Zarządzająca: Biliński Marjan, Delloye Willy, Drzewiecki Piotr, Inż., Margules Stanisław, Inż., Wellisz Leopold, Wertheim Gustaw. Dyrekcja: Żerański Stefan, Inż., Kniażykowski Eugeniusz, Inż. (fabryka)	Boryszew pod Sochaczewem.	Warszawa, Mińska 25 Tel. centr. 561-21. Adres telegr.: „Borygo — Warszawa”.	Prochy bezdymne i myśliwskie. Spirytus rektyfikowany i eter na potrzeby własne; węgiel warowowy. Środki lecznicze i kosmetyczne; cementy dentystyczne.
22	Zakłady Chemiczne „Grodzisk”, Sp. Akc. Zarząd: Moniuszko Kazimierz, Inż., Riediger Tadeusz.	Hajnówka, woj. Białostockie. Grodzisk - Mazowiecki. Środoła w Sosnowcu.	Warszawa, Marszałkowska 151. Tel. 508-83, 503-65, 273-56, 568-97. Adres telegr.: Metyl—Warszawa.	Węgiel drzewny retortowy; smoła drzewna; spirytus drzewny; olej drzewny; octan wapnia. Aceton; lakier samolotowy; rozpuszczalniki; octan metylu, estry kwasu octowego, formalina, chloroform; esencja octowa jadalna; kwasy octowe różnych koncentracji; alkohol metylowy; oleje ketonowe; octan sodu; octan ołowiu.
23	Fabr. Chem. „Gzichów” Sp. Akc. Zarząd: Knauber Karol, Milewski Józef, Inż., Moniuszko Kazimierz, Inż., von Retze Ewald, Dr.,	Gzichów w Sosnowcu.	Warszawa, Marszałkowska 151. Tel. 503-65.	Esencja octowa jadalna, kwas octowy różnej koncentracji; balony szklane i flaszki.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
24	„Polski Przemysł Octowy” Sp. z ogr. odp.	Zawiercie.	Warszawa, Traugutta 11. Tel. 506-10, 288-79. Adres telegr.: „Cheza” Warszawa.	Kwas octowy, esencja octowa.
25	„Terebenthen” Zjedn. Fa- bryki Terpentyny Puszczy Białowieskiej, B-cia Porow- scy i S-ka, Sp. Akc. Zarząd: Porowski Ludwik, Porowski Zygmunt, Russwurm Edward.	Białowieża, Biały Lasek, Czerlanka, Dębowe, Hajnówka, Harbacz, Jelenka, Lackie, Narewka, Olchówka, Perewołoka, Skupowo, Sowje, Topiła.	Warszawa, Złota 62. Tel. 263-90, 514-38. Adres te- legr.: Terebenthen- Warszawa.	Terpentyna lecznicza i technicz- na, smoły sosnowe lekkie, cięż- kie i impregnacyjne, pak szew- ki, kalafonjowy i specjalnie twardy wysokotopliwy, oleje ży- wiczne (kalafonjowe), oleje dru- karskie, kalafonja redukowana do fabrykacji smarów wozo- wych, karbolineum prawdziwe żywiczne, piro - karbolineum ogrodnicze, lep przeciw gąsie- nicom, tran do skór „Dermol”, ocet surowy i destylowany drzewny, węgiel sosnowy retor- towy, sadze. Lepniki gumolito- we do klejenia posadzek, izola- cyjne do ścian i fundamentów, sklepień, tarasów i t. p. lepniki gumolitowe do kitowania dziur, przyklejania papy, lepniki gu- molitowe konserwacyjne do da- chów, papa gumolitowa do da- chów, fundamentów i izolacyj.
26	Zakłady Chemiczne „Alwa”. Inż. A. Waligóra. Zarząd: Waligóra A., Inż.	Szczebrzeszyn, woj. Lubelskie.	Szczebrzeszyn, Tel.: 22.	Kalafonja; oleje żywiczne; ży- wica specjalna „Sigma” do fa- brykacji smarów stałych, farb i pokostów, kalafonja specjał- na do wyrobu muchołapek; ter- pentyna: biała, apteczna oraz słomkowa; smar adhezyjny do pasów; sykatywy żywiczne i po- kost szybkoschnący, żywica pi- wowarska, terpenhydrat.
27	Tow. Starachowickich Za- kładów Górniczych, Sp. Akc. Kopalnie, Zakłady Hut- nicze, Elektro-stalownia, Od- lewnia, Warsztaty Mecha- niczne, Stolarsnia, Fabryka Terpentyny i Kalafonji. Zarząd: Klarner Czesław, Inż., Ossowski Stefan, Dr., Neuman Tadeusz, Inż., Raczyński Kazimierz, Inż., Prot-Jan, Inż., Wierzejski Witold, Inż.	Starachowice, woj. Kieleckie Fabr. Ka- lafonji i Terpentyny.	Warszawa, Warec- ka 15. Tel. 259-01, 270-49, 275-85. Adres telegr.: Starachowice — Warszawa.	Kalafonja, terpentyna.
28	Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Lindenberg Paul, Popelier Gustaw, Toeplitz Ludwik, Sir Max Müller William, Kimens Ryszard Edward, Trepka Edmund, Inż. Zarząd: Wiślicki Feliks, Inż., Prezes, Majmon Henryk, Dr.	Tomaszów - Mazo- wiecki. Tel. Nr. 6.	Warszawa, Wilcza 9a. Tel. 833-61, 828-96, 875-45, 875-49, 875-39. Adres telegr.: Soartif - Warszawa.	Przędza jedwabiu sztucznego systemem wiskozowym pojedyn- cza i łączona; słomka i włosie szt. jedw.; cięte włókna wisko- zowe (Textra); papier wisko- zowy (Tomofan); sól glauberska; siarczek węgla.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
29	Fabryka Przędzy i Tkanin Sztucznych „Chodaków”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Grotowski Erazm Gen., Kozierowski Antoni, Inż., Veit-Gysin Alfred, Dr., Januszewski Wacław, Inż., Czetwertyński Seweryn. Zarząd: Krzyżanowski Józef, Inż., Piekalkiewicz Jan, Dr., Chatin Emil, Sarjusz Wolski Zygmunt, Dowkontt Andrzej, Inż. Dyrekcja: Kozierowski Antoni, Inż.,	Chodaków, powiat Sochaczewski.	Warszawa, Wspólna 60, m. 1. Biuro Zarządu: Chodaków, poczta Sochaczew, skrz. poczt. 39. Tel. Sochaczew 81. Adres telegr.: Chodaków, Sochaczew	Przędza jedwabiu sztucznego surowa, nitkowana, pojedyncza, i łączona w pasmach i na szpulach; przedza szlichtowana: surowa, barwiona i manipulowana w pasmach, na szpulach; przedza matowa cienka, przedza „Mewa” i „Mimewa” do wyrobów dzianych i pończoszniczych.
30	Belgijska Spółka Akcyjna Tow. Akc. Myszkowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu, Myszków. Zarząd (Bruksela): Lagache Leon, Lagache Edmund, Lagache Henryk, Demaret Karol. Dyrekcja (Polska): Marchal Jan, Thomas-Louis.	Myszków, powiat Zawierciański. Tel. 18. Adres telegr.: „Jedwab — Myszków”.	Łódź, Al. Kościuszki 36. Tel.: 155-93. Adres telegr.: „Sam - Łódź”.	Przędza i słomka jedwabiu sztucznego.
31	Związek Gospodarczy Gazowni i Zakł. Wodociągowych w Państwie Polskim. Zarząd: Rabczewski Włodzimierz, Inż., Dziurzyński Antoni Inż., Klimczak Bronisław, Inż., Orzelski Tadeusz, Dr., Kotowicz Antoni, Inż. Dyrekcja: Konopka Józef, Inż.	Obejmuje 72 zakładów gazowych i 47 zakładów wodociągowo - kanalizacyjnych.	Warszawa, Krucza 38 m. 4. Tel. 984-26. Adres telegr.: „Gazwod”.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu gazowniczego, oraz interesów zakł. wodociągowych i kanalizacyjnych.
32	Związek Koksowni, Sp. z ogr. odp. Gen. Dyr.: Wojnar Jerzy, Inż.	Zakłady Chemiczne w Wielkich Hajdukach. Zakłady Impregnacyjne w Wielkim Chełmie, we Wronkach i w Solcu Kujawskim. Zakład impregnacyjny i tartak w Katowicach — Ligocie. Fabryka Tektur Smółcowych w Katowicach-Dąbiu.	Katowice, ul. Powstańców 50. Tel. Katowice 329-51. Adres telegr.: Koksownia.	Smoly z węgla kamiennego destylowane i preparowane, smoly do budowy dróg, pak twarde, pak miękki, lepnik; oleje smółcowe: impregnacyjne, krezotowy, opałowy, pędny do motorów, płóczkowy do benzolu, płóczkowy do naftalinu, tłuszczowy, antracenowy filtrowany, karbolineum i t. p.; olej neutralny, olej do czyszczenia, lakier do żelaza, lakier kotłowy i t. p. Naftalin surowy prasowany, naftalin do motorów, naftalin czysty: sublimowany w łuskach, krystaliczny w kulkach, tabletkach i t. p.; — surowe kwasy karbolowe handlowe od 15/20 — 50/60%-owe; krezole, fenol; zasady pirydynowe, pirydyna czysta; antracen 40/50%, acenaften, karbazol, fluoren, frakcja fenantrenowa, chinolina i t. p.; żywice kumaronowe, lakiery z żywic kumaronowych. Benzen chem. czysty, benzol 90%, benzol motorowy, toluen chem. czysty, toluol techn., ksy-

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
				lole, solwentnafta I i II, kumol.; kwas benzoesowy krystalizowany, kwas benzoesowy sublimowany, siarczan amonu. Impregnowanie podkładów kolejowych, słupów telegraficznych i innych materiałów drzewnych olejem smołowcowym i solami impregnacyjnymi; sprzedaż soli impregnacyjnych: lalit, triolit; wszelkiego rodzaju drzewo oraz materiał tarty w stanie surowym i zaimpregnowanym. Tekstury smołowcowe wszelkich gatunków, papa izolacyjna. Założone przez Zw. Koks, samodzielne przedsiębiorstwo pod firmą: „Smołodrogi” — Tow. Budowy Dróg Smołowanych, Sp. z o. o. Katowice, Powstańców 50 — wykonywa wszelkie prace wchodzące w zakres budownictwa dróg smołowanych: smołowanie nawierzchniowe, dywanowe, wgłębne oraz jako specjalność t. zw. smołobeton i t. p.
33	„Wola Krzysztoporska“, Fabryka Chem. Dyrekcja: Szpilfogel M., Dr.	Wola Krzysztoporska, poczta Piotrków.	Wola Krzysztoporska, poczta Piotrków.	Barwniki organiczne na bawełnę, wełnę, półwełnę, jedwab, skórę; produkty chemiczne.
34	Zakłady Chemiczne w Winnicy, Sp. Akc. Dyrekcja: Hirszowski Alfred, Dr.	Winnica.	Winnica, poczta Henryków, koło Warszawy. Tel.: I Podm. Nr. 17. Adres telegr.: Winchem, Henryków k/Warszawy.	Syntetyczne barwniki organiczne i syntetyczne organ. produkty przejściowe.
35	„Przemysł Chemiczny Boruta“, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Maciszewski Fr. Dr., Peschel Karol, Dr. Berger Eugenjusz, Inż., Danielewicz Władysław, Inż., Rogalski W., Dr., Sommer Wiktor, Inż., Zarząd: Piasecki Marjan, Inż.	Zgierz, Leśna 30. Tel. Łódź: 195-96, 195-97.	Zarząd i biuro główne: Zgierz, Leśna 30. Adres telegr.: „Boruta — Zgierz“.	Barwniki: bezpośrednie, siarkowe, kwasowe, kwasowo-chromowe, zaprawowe, zasadowe, niogrozyny i t. d. Produkty syntetyczno-organiczne: do wyrobu barwników, górniczych materiałów kruszących, impregnacji, dezynfekcji, m. i. nitro-pochodne benzolu, fenolu, naftalinu; zasady, ich sole i pochodne m. in. anilina, nitro- i chlorotuluidyna, ortoanizydyna, nitro- i chloroanizydyna, benzydyna, dwufenyloamina, amino- i metoksyaminodwufenyloamina; jedno i dwusulfokwasy amin, oksyziwiązków i t. d., jak kwas sulfanilowy, kwas naftionowy, kwas H, kwas Gamma, betanaf-tol, alfanaftyloamina, alfanaf-tol, paranitroanilina i t. p. Środki pomocnicze dla przemysłu włókienniczego; hydrosulfid F. A., sulfanol, nitrol i t. p., przyspieszające wulkanizacji dla przemysłu gumowego. Kwasy i sole techniczne: oleum 65%, azotowy 48° i 40°Bé, kwaśny siarczan sodowy (bisulfat), chlorek i siarczan cynku (stały i 50%) i inne. Środki dezynfekujące: chlora-ktin, chlorakton.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
36	Pabjanicka Spółka Akcyj- na Przemysłu Chemicz- nego. Zarząd: Schmid—Respinger Alfred, Schulthess Oskar, Dr., Salathe Ernst, Schweikert Kurt, Dr., Thommen Herman, Zweifel Henryk, Beck Teodor, Dr. Dyrekcja: Thommen Herman.	Pabjanice. Tel. 7.	Pabjanice, Piłsud- skiego 5. Tel.: Łódź, 121-86. Adres te- legr.: „Tetrazo — Pabjanice”.	Barwniki: anilinowe, naftalino- we, siarkowe, kadziowe, chro- mowe, bezpośrednie kwasowe, zasadowe i t. d. dla wszystkich gałęzi przemysłu włókiennicze- go, do sztucznego i naturalnego jedwabiu, skóry, papieru, słomy, tłuszczów, mydła, atramentów i t. d. Siarczek sodu; kwaśny siarczyn sodu (bisulfit) w pro- szku i w płynie; kwas mrówko- wy; tiosiarczany sodu (anty- chlor); bursolina do skór; Rapi- daza, środek apreturowy, sapa- mina, utrwalać dla celów foto- graficznych. Przetwory farma- ceutyczne ogólnie-handlowe i specjalne marki „Ciba”.
37	Warszawskie Tow. „Mo- tor”, Sp. Akc. Zakł. Che- miczno - Farmaceutyczne i Fabryka Wód Mineralnych Sztucznych. Zarząd: Więckowski Ferdynand, Mag., Kozłowski Władysław, Mag. pr., Ryl Stanisław, Mag. pr.	Warszawa.	Warszawa, Mar- szałkowska 23. Tel. 887-90, 552-60.	Preparaty farmaceutyczne ga- lenowe; specyfiki lecznicze; od- czynniki do analizy; kwas sali- cylowy i jego pochodne, kwas etylo-izo-propylo - barbiturowy; sole srebra i żelaza; kąpie- le lecznicze; wody mineralne sztuczne.
38	T-wo Przem. Chem.-Farm. d. Magister Kławe Sp. Akc. Zarząd: Kławe Stanisław, Dr., Kławe Waclaw, Inż., techn., Kławe Janina. Dyrekcja: Kławe Stanisław, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Karol- kowa 22/24. Tel. 601-51, 625-08, 501-76, 673-36. Adres telegr.: „Hemogen — War- szawa.	Przetwory farmaceutyczne. Or- ganopreparaty. Iniekcje. Prep. bakteryjne. Chemikalja. Szczep- ionki i surowice weterynaryj- ne.
39	Przemysł. - Handl. Zakłady Chem. „Ludwik Spiess i Syn”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Krzyżański Bolesław, Spiess Stefan, Freyer Zdzisław, Brun Stefan, Roche Georges, Trepka Edmund, Inż. Zarząd: Spiess Ludwik, Bądryński Józef, Hofman Mieczysław, Kozłowski Ludwik Antoni. Dyrektor działu naukowego: Otolski Stefan, Dr.	Warszawa. Tarchomin. Tel.: I Podm. Nr. 15.	Warszawa, Danił- owiczowska 16. Tel. Centrala: 545-20. Adres telegr.: Spiessyn - Warsza- wa.	Chemikalja i przetwory farma- ceutyczne.
40	Chemiczno - Farmaceutyczne Zakłady Przemysłowe Fr. Karpiński, Sp. Akc. Zarząd: Karpiński Franciszek, Zdankowski Wit, Koskowski Bronisław, Prof.	Warszawa.	Warszawa, Wol- ność 9. Telefony: 11-91-00, 11-06-00, 12-13-06, 12-10-02. Oddział w Pozna- niu, Dąbrowskiego Nr. 32. Tel. 65-62. Adres telegr.: Frankar-Warszawa.	Chemikalja lecznicze i technicz- ne, produkty farmaceutyczne, środki kosmetyczne, wody mi- neralne sztuczne i napoje chłó- dzące.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
41	Polska Spółka Wytworów Chemicznych „Roche” Sp. Akc. w Warszawie. Zarząd: Wroczyński Czesław, Dr., Michalski Jerzy, Prof., Dr., Barell Emil, Dr., Weil Stanisław, Prof., Dr., Delachaux Louis, Dr.	Warszawa. Rakowiecka 19.	Warszawa, Rakowiecka 19. Tel. 809-98, 831-99. Adres telegr.: Rochepol - Warszawa.	Morfina, kodeina, etylomorfiną, kokaina oraz ich sole; gwajakolo-sulfonian potasu; specyfiki farmaceutyczne.
42	Fabryka Chemiczno-Farmaceutyczna R. Barcikowski, Sp. Akc. Dyrekcja: Kłosiński Stanisław, Ciaciuch Władysław, Czepeżyński Włodzimierz.	Poznań.	Poznań, Składowa 13—18. Tel. 44-44. Zakład krajania i rozdrabniania ziół w Gdyni - Port. Adres telegr.: Erbeta — Poznań.	Preparaty farmaceutyczno-lecznicze; preparaty galenowe i specyfiki; środki dezynfekcyjne; środki kosmetyczne; preparaty chemiczne, kwas mlekowy, sole kadmu; chemikalia do analiz i zastrzyki.
43	Dr. A. Wander, Sp. Akc. Fabr. Chem.-Farmaceutyczna. Zarząd: Wander Albert, Dr., Kaplicki Mieczysław, Dr., Lewalski Antoni, Inż., Nowak Julian, Dr., Balla Aleksander, Mag., Gossweiler Charles, Dr., Koffler Maksymilian, Dr. Dyrekcja: Koffler Maksymilian, Dr.,	Kraków, Mogilska 80.	Kraków, Mogilska 80. Tel. 162-23, 161-12. Skrz. poczt. 67. Adres telegr.: A.Wander-Kraków.	Preparaty chemiczno-farmaceutyczne, djetetyczne, cukrowniczo - farmaceutyczne, preparaty słodowe dla piekarstwa, branży tekstylnej; różne preparaty dla przemysłu tekstylnego i garbarskiego, podkłady do kremów kosmet.; specjalne maki zdrowotne, dodatki do pieczywa, albumina i t. p.
44	Zakł. Chem. „Laokoon”. Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Parnas J., Dr., Prezes, Wysoczański Bronisław, Dr., Vice-prezes, Zarząd: Blumenfeld Izidor, Dr., Weiss Maksymilian, Mag.	Lwów.	Lwów, Kapielna 6—8. Tel. 10-62; 87-21. Adres telegr.: Laokoon — Lwów.	Produkty farmaceutyczne, chemiczne, organoterapeutyczne.
45	Fabryka Chemiczna „Scott & Bowne” S. A. Zarząd: Turbowicz A. Dyrekcja: Brykalski Eustachy.	Łódź, Andrzejka 63. Tel. 237-65.	Warszawa, Okopowa Nr. 21/23. Tel. 233-93, 221-48. Adres telegr.: „Emulsja”.	Fenacetyna, sole bizmutu, sole litu, octan sodu techn., octan sodu czysty.
46	Standard Nobel w Polsce Sp. Akc., Wydział Produktów Specjalnych. Zarząd: Ballenberg Leigh, Lewandowski Alfred, McFaddin Hugh Duncan, Włoczewski Ludwik.	Warszawa.	Warszawa, Al. Jerozolimska 57. Tel. 999-19. Adres telegr.: „Stanobel — Warszawa”.	Produkty chem.-farmaceutyczne, owadobójcze i specjalne, do użytku domowego i technicznego.
47	„Synthesa” Zakłady Chemiczne, Sp. z o. o. Zarząd: Lerer Henryk, Inż., Jaxa Bykowski Zygmunt, Mieszczański Zbigniew.	Warszawa,	Warszawa, Dołna 4. Tel. 877-12, 877-18.	Eter etylowy „Synthesa”, eter do narkozy, środki dezynfekcyjne, alkohol amyłowy, alkohol butylowy, ester octowy, ester amyłowy, ester mrówkowy, sole nieorganiczne chem. czyste, fosforan sodu, nadtlenuk magnezu. Odczynniki do analizy, kolojdum, mleczan wapnia chem. czysty.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
48	Spółka Akcyjna dla Przemysłu Spirytusowego i Chemicznego w Łańcucie. Zarząd: Dwernicki Szczęsny, Wierciński Juliusz.	Łańcut, Małopolska.	Łańcut. Tel. Nr. 6. Adres telegr.: Towarzystwo Spirytusowe.	Eter, eter do narkozy, kolodjum, gorzelnia melasowa, rektyfikacja spirytusu.
49	Fabryka Chemiczno-Farmaceutyczna „Elit”. Dyrekcja: Herzig Marjan, Herzig Zygmunt.	Grodzisk - Mazowiecki.	Warszawa, Złota 26. Tel. 5.81-72.	Wszelkiego rodzaju etery etylowe, eter do narkozy, chloroform chem. czysty, chloroform do narkozy, kolodjum wszystkich procentowości, środki dezynfekcyjne, rozpuszczalniki dla przemysłu lakiern. i garbarskiego jak: alkohol amyłowy, alkohol butylowy, propylowy, izobutylowy, octan amyłowy, butylowy, etylowy, propylowy i t. p. wszelkiego rodzaju estry jak: mrówkowy, masłowy i t. p., plastyfikatory dla przemysłu lakierniczego i garbarskiego, jak: fosforan trójkrezyłu, dwubutylowy ester kwasu ftalowego, dwuetyłowy ester kwasu ftalowego i t. p., esencje dla przemysłu cukierniczego jak: esencja rumowa, oraz wszelkiego rodzaju esencje owocowe. Siarczany glinu chem. czysty.
50	Domagalski i S-ka. Zarząd: Domagalski Marjan, Domagalski Roger.	Poznań, Garncarska 8. Adres telegr.: Domagalska Poznań.	Poznań, Św. Marcina 34. Tel. 32-72.	Olejki eteryczne, esencje owocowe, etery i estry; naturalne soki owocowe. Pastylki do sztucznych wód mineralnych, barwniki roślinne i anilinowe, karamel i t. p.
51	Fabr. Chem. K. Zawadzki i S-ka. Warszawa. Zarząd: Zawadzki Konstanty, Inż., Ostrowski Józef.	Warszawa, Obozowa 18. Tel. 201-75.	Warszawa, Mazowiecka 11. Tel. 633-29, 227-34.	Artykuły dla przemysłu: a) chemigraficznego b) galwanizacyjnego c) farmaceutycznego d) fotograficznego e) lustrzanego f) sole metali szlachetnych g) cyjanki metali ciężkich.
52	Zakł. Chem. „Kutno” Sp. Akc. Zarząd: Rotstein Wanda, Ernst Hugo, Rotstein Mieczysław. Dyrekcja: Rotstein Władysław.	Kutno, ul. Mickiewicza 33. Tel. 49.	Warszawa, Pl. Napoleona 9. Tel.: 6-54-84.	Spirytus rektyfikowany, spirytus bezwodny, alkohole wyższe.
53	Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce. Zarząd: Litterer Gustaw, Dr., Lande H., Lityński Z., Karsch J., Holtorp M.	Obejmuje 17 fabryk perfumeryjnych.	Warszawa, Wierzbowa 11. Tel. 668-97.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
54	Sekcja Przemysłu Perfumeryjno-Kosmetycznego przy Związku Przemysłowców w Krakowie. Zarząd Związku: Jarszyński Z., Dr., Spitzer T., Dr. Zarząd Sekcji: Scherer Wiktor, Inż.	Obejmuje 13 fabryk perfumeryjnych.	Kraków, ul. Szpitalna 15. Tel. 121-41.	Organizacja zawodowa dla obrony interesów przemysłu perfumeryjnego i kosmetycznego.
55	T-wo Zakł. Chem. „Strem”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Michalski Jerzy, Dr., Aschkenasy Henryk, Dr., Barciński Henryk, Bernstein Aleksander, Dr., Hertz Mieczysław, Kamenka Herman, Dr., Kozłowski Andrzej, Lassner Teodor, Meyer Jerzy, Spiess Ludwik. Zarząd: Landau Józef, Dr., Ginsberg Karol, Inż.	Strzemieszyce, Zniesienie, pod Lwowem. Chojny, pod Łodzią. Tarchomin.	Warszawa, Mazowiecka Nr. 7. Tel. 273-17, 209-23, 584-30, 524-67, 203-10, 635-36, 216-00, 656-65. Oddział we Lwowie: Podleskiego 8. Tel. 20-612. Adres telegr.: „Strem”.	Klej kostny, klej skórny, klej malarski, klej kartonazowy, klej tekstylny, tłuszcz kostny, tłuszcz skórny, żelatyna techniczna, żelatyna do fabrykacji kapsulek, spumol, gliceryna farmaceutyczna, dynamitowa i techniczna oleina, stearyna, stercid, stearynian cynku, stearynian magnezu, stearynian glinu, gudron stearynowy, mączki kostne nawozowe, superfosfaty mineralne i kostne.
56	Zakł. Chem. „Kantorja” Sp. Akc. Zarząd: Mandelbaum Eljasz, Mandelbaum Józef, Inż.	Opatów kielecki.	Warszawa, ul. Alberta I Nr. 3. Tel. 201-42. Adres telegr.: „Kantorja”.	Stearyna, oleina, gliceryna.
57	Akc. Tow. Kurlandzkiej Olejarni. Zarząd: Szabad P., Kryński W., Trocki Saul, Inż., Szadowska R., Szabad J., Trocki E. Dyrekcja: Trocki Saul Inż., Szabad Józef.	Wilno, ul. Kurlandzka. Tel. 603.	Wilno, Słowackiego 28. Tel. 602. Adres telegr.: Kurlandzka Olejarnia Wilno.	Oleje i makuchy: lniane słonecznikowe, rzepakowe; konopne; oleje jadalne rafinowane. Pokosty.
58	Przetwórnia Olejów Roślinnych, Sp. Akc. Zarząd: Nassalski Wacław, Klonowski Zygmunt, Dr., Inż., Tencer Maurycy, Dr., Inż.	Radom.	Radom. Tel. 15-26. Adres telegr.: Przetwórnia — Radom.	Pokost lniany „Factor”; farby olejne, lakiery olejne i nitrocelulozowe. Smar adhezyjny. Kleje kolodjonowe.
59	Fabr. Olejów i Tłuszczów Roślinnych „J. D. Potoka Synowie”, Sp. Akc. Zarząd: Potok S., Potok J., Pillersdorf E.	Będzin, Małobądz.	Będzin, Małobądz. Tel.: Będzin 90-104. Adres telegr.: „Potokowie Będzin”.	Olej rycynowy medyczny, lotniczy i techniczny; tłuszcze i oleje: kokosowy, z ziarn palmowych, lniany i rzepakowy, soya, sezamowy, konopny i słonecznikowy — rafinowane i techniczne; olej do palenia; tłuszcz jadalny „Potokol”; tłuszcz roślinny (margaryna) „Potokana” i „Botana”, oliwy jadalne rafinowane; makuchy odolejone — jako pasza dla bydła; śrut rycynowy — jako nawóz sztuczny; rafinerja szmalcu wieprzowego.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
60	Zakłady Przemysłu Tłuszczowego i Olejarskiego „Union”, S. A. Zarząd: Podraszko Jan, Inż., Kukula Rudolf.	Gdynia.	Gdynia-Port, Nadbrzeże Indyjskie. Tel. Centrala 29-41, skrz. poczt. 125. Adres telegr.: Olejarnia - Gdynia.	Wszelkie tłuszcze i oleje roślinne: kokosowy, palmowy, konopny, lniany, rzepakowy, i inne; makuchy wszelkich gatunków.
61	Holländisch Danziger Oel u. Firnis-Fabrik „Olivum”, G. m. b. H. Zarząd: Bermann Sam.	Gdańsk.	Gdańsk - Neufahrwasser, Wilhelmstrasse 21. Tel. 350-72, 350-76. Adres telegr.: „Olivum”.	Oleje roślinne i pokosty.
62	Gdańska Wytwórnia Olejów T. z. o. p. Dyrekcja: Gurwicz M., Mazur A.	Gdańsk.	G d a ń s k - Schellmühler Wiesen- damm 6. Tel. 272-19, 259-19. Adres telegr.: Oleofett.	Oleje roślinne; surowce dla fabryk mydła.
63	Związek Polskich Olejarni. Zarząd: Trocki Saul, Inż., Abramowicz L., Mazur A., Podraszko Jan, Inż., Potok Jakób, Dr. Dyrekcja: Szelenberg Ludwik, Inż.	Członkowie Związku: „Union” Sp. Akc. Gdynia, Tow. Akc. Kurlandzkiej Olejarni — Wilno, Sp. Akc. „J. D. Potoka Synowie” Będzin — Małobądz, Sp. z o. o. „Białol”, Białystok, „Rolnicza Spółka Olejarska z o. o., Szamotuły. P. Hoffmann i Sp., Bielsko, Gdańska Wytwórnia Olejów, Gdańsk Olejarnia „Sz. A. Cuperfajn i S-wie”, Kowel, Olejarnia Fr. Woyton, Toruń, „Chemart” — Toruń, Laengner & Illgner — Toruń, Sp. z o. o. „Olivum”, Gdańsk, Nowy-Port, Danziger Oelfabrik, Gdańsk, Tiegenhöfer Oelmühle, Tiegenhof, Płocka Olejarnia W. Szperling, Płock, Olejarnia „Sze-men”, Lida, „Poleska Olejarnia” Brześć n/B. „Kresowa Olejarnia Parowa” — Wilno, Olejarnia Józef Lauterpacht — Żółkiew, Zakł. Chem. „Kantorja”—Warszawa, Olejarnia Br. Gold, Baranowicze.	Warszawa, Czackiego 3/5. Tel. 869-90. 6.54-59.	Oleje i tłuszcze roślinne, makuchy i śruty odolejone, pokosty.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
64	Przemysł Tłuszczowy „Schicht - Lever”, Sp. Akc. (dawniej „Saturnja”). Rada Nadzorcza: Michalski Jerzy, Dr., Schicht Henryk, Dr., Hart Harry Goodwin, Landau Józef, Dr., Schicht Franciszek. Zarząd: Podraszek Jan, Inż., Rigele Herman.	Warszawa—Praga, Szwedzka 26. Trzebinia.	Warszawa, Nowy- Żjazd 1. Tel. Cen- trala: 555-40, 605-77, 605-99. Adres telegr.: Schichtpol — Warszawa.	Mydła wszelkich gatunków, pro- szki do prania; margaryna, wszelkie tłuszcze i oleje jadal- ne, gliceryna, wyroby toaleta- we, kosmetyki i pachnidła; wszelkie artykuły tłuszczowe.
65	Blechwaren- und Conser- venfabrik „Couronne” A. G. Zarząd: Rubinowicz I., Goldenberg L.	Gdańsk - Neufahr- wasser, Fischmei- sterweg 9, Tel. 351-25.	Gdańsk - Neufahr- wasser, Fischmei- sterweg 9. Adres telegr.: Couronne - Gdańsk - Neufahr- wasser.	Rafinerja tłuszczów i olejów roślinnych.
66	Unida-Oelwerke G. m. b. H. Zarząd: Rigele H., Schrader H. D.	G d a ń s k - Schell- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51, 158-39. Adres telegr.: Unida.	Przedstawicielstwo warszawskie: Emil Wielgosiński, No- wy Żjazd 1. Tel. 533-22.	Rafinerja tłuszczów i olejów roślinnych.
67	„Tiegenhöfer Oelmühle” Ak- tiengesellschaft. Dyrektor: R. Drews.	Tiegenhof pod Gdańskiem.	Tiegenhof Tel. 16. Adres telegr.: Oelmühle Tiegen- hof.	Ekstrakcja nasion oleistych. Rafinerja olejów jadalnych.
68	„Amada”, Tow. Akc. dla Fabrykacji Tłuszczów Ja- dalnych. Zarząd: Rigele H., Schrader H., Inż.	G d a ń s k - Schell- mühl.	G d a ń s k - Schell- mühl, Broschki- scherweg 18. Tel. 212-51 do 212-55. Adres telegr.: Amada - Gdańsk.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
69	Zakłady Przemysłowe „Da- mara”, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Fuchs Stefan, Fuchs Stanisław, Ramisch Alfred, Birk Carl. Dyrektor: Birk Carl.	Warszawa.	Warszawa, Nowo- lipie 80. Tel. 12-15-28; 11-61-30. Adres telegr.: „Danjako”.	Margaryna i tłuszcze jadalne.
70	„Oleo” Oel- und Fettfabrik A. G. Dyrekcja: Gurwitsch M., Mazur A.	G d a ń s k - Schell- mühl.	G d a ń s k - Schell- mühler Wiesen- damm 6. Tel. 272-19, 259-19. Adres te- legr.: Oleofett.	Rafinerja olejów i tłuszczów do celów jadalnych. Fabryka tłu- szczów do celów jadalnych.
71	Pierwsza Krajowa Prze- twórnia i Pakownia Smal- cu „Standard”, Sp. Akc. Zarząd: Taube Salo, Dr., Scharf Selm. Rada Nadzorcza: Krupski Henryk, Tilles Henryk, Dr., Gąsiorowski Bronisław, Popper Rudolf Inż., Tilles Ferdynand, Dr., Erteschik Norbert, Inż.	Toruń.	Toruń, Grudziąd- zka 124/126. Tel.: 1907 i 1354. Adres telegr.: Standard, Toruń.	Rafinowany smalec wieprzowy. Oleje roślinne.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
72	Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Polsce. Prezydjum Rady: Maciejewski Franciszek, Rigele Herman, Śmiechowski Edward, Huppert Robert, Prezydjum Zarządu: Krause Jerzy, Inż., Podraszko Jan, Inż., Kollontay Eryk A.	Warszawa.	Warszawa, Czackiego 10. Tel.: 247-76.	Organizacja zawodowa przemysłu mydlarskiego.
73	Fabr. Ultramaryny i Farb „Setzer i Werner” Sp. Akc. Zarząd: Werner Józef, de Phull Henryk, Horny Detlef.	Warszawa.	Warszawa, Solec 39. Tel. 922-97, 904-45. Adres telegr.: Setzwerner.	Ultramaryna; farby mineralne.
74	Pruszkowska Fabryka Ultramaryny „Sommer i Nowe” Sp. Akc. Zarząd: Nowe Dawid, Nowe Kazimierz, Inż., Irlicht Bronisław, Inż., Zamoyski Tadeusz, Inż.	Pruszków. Adres telegr.: „Nowe Pruszków”.	Warszawa, Wspólna 58. Tel. 968-32.	Ultramaryna.
75	Zakłady Bieli Cynkowej i Przetworów Chemicz. „Huta Feniks”, Sp. Akc. Zarząd: Szpigelman Marja, Szpigelman Izak, Inwald Zygmunt, Rechtszaft Osjasz Dr., Lipschitz Emil.	Będzin.	Będzin. Tel. 1-19, 4-19. Adres telegr.: „Feniks”, Będzin.	Biel cynkowa.
76	Fabr. Bieli Cynkowej i Huta Cynkowa „Leontyna” B. i J. Inwald.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 54. Tel. 1-90, 4-19. Adres telegr.: „Inwald”, Będzin.	Biel cynkowa.
77	Fabr. Bieli Cynkowej B-ci Löbbecke. Dyrekcja: Neugebauer Ryszard.	Niedzieliska, poczta Szczakowa.	Niedzieliska, poczta Szczakowa. Tel. Szczakowa 3.	Biel cynkowa.
78	Polskie Zakłady Przemysłu Cynkowego, Sp. Akc. Zarząd: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izydor, Wojtyła Stanisław. Dyrekcja: Fürstenberg Szymon, Fürstenberg Izydor.	Będzin.	Będzin. Tel. 80, 5-01 i 7-62. Adres telegr.: Blachocynk, Będzin.	Biel cynkowa, tlenek cynku farmaceutyczny, tlenek żelaza, (czerwień), czerń oksydowa, chlorek cynku w stanie płynnym, stopionym i sproszkowanym, blacha żelazna ocynkowana, papa cynkowa „Jur”, wiadra ocynkowane i cynkowe, garnki ocynkowane, blachy dziurkowane (sita), bębny do karbidu, azotniaku, asfaltu i t. p., blacha cynkowa.

L. porządk.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
79	Fabryka Farb Mineralnych i Chemicznych, B-cia Inwald i A. Sercarz.	Będzin.	Będzin, Kościuszki 40. Tel. 3-24. Adres telegr.: „Inwald”, Będzin.	Farby chemiczne: czerwienie i zielenie wapienne, zielenie chromowe, żółcienie, czerwienie cynobrowe, niebieskie, wapienne, fiolety, minje techniczne, bejce orzechowe i machoniowe i t. p. Pigmenty dla przemysłu: lakiern., drukarsk. i gumowego. Farby mineralne: ugary, czerwienie, czernie.
80	Częstochowska Fabryka Farb „Zawodzie”. Zarząd: Wolberg Aleksander, Dr., Karpf Ludwik, Inż.	Częstochowa.	Częstochowa, Katedralna 8. Tel. 24-55. Adres telegr.: Aleksander Wolberg, Częstochowa.	Farby suche malarskie: zielenie chromowe, cynkowe, wapienne, żółcienie chromowe, cynkowe, czerwienie klejowe, olejne, bordeaux klejowe i olejne, cynobry im. fiołkowe, bremeńskie, niebieskie, błękit pruski. Do drzewa bejca machoniowa, orzechowa, farby dla przemysłu tapetowego, papieru kolorowego, lakierów, farb artyst., kredek, ołówków, kauczuku. Pigmenty organiczne 100%, klej roślinny, specjalne farby dla przemysłu garbarskiego, wodne i kolodjonowe.
81	Zakł. Przemysł. Jan Krause, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Krause Jan, Krause Jan Waldemar, Tarłowski Oskar.	Andrespol.	Andrespol, poczta Andrzejów. Tel. Łódź 222-33. Adres telegr.: „Jka” Łódź.	Farby malarskie, polewy do kafli, kafle białe i szamotowe.
82	Zakłady Przemysłowo-Chemiczne W. Karpiński & W. Leppert. Zarząd: Leppert Bronisław, Leppert Zygmunt, Inż.	Helenówek pod Pruszkowem. Tel. Podm. II Nr. 24	Warszawa, Al. Jerozolimskie 30. Tel. 606-21 i 261-06. Adres telegr.: „Karlept - Warszawa”.	Lakiery powozowe i samochodowe, malarskie, dekoracyjne, techniczne, izolacyjne, asfaltowe, emalie piecowe. Lustroliny i Autolustroliny, farby olejne, ochronne przeciw rdzy. Lakiery nitrocelulozowe, spirytusowe. Kity, szpachlówki i pokosty.
83	Fabryka Lakierów i Farb Towarzystwo „Nobiles” Kochanowicz, Sachnowski & Co, Sp. Akc. Zarząd: Kochanowicz Józef, Stefanowicz Józef, Sachnowski Mieczysław, Goraj Andrzej, Ossowiecki H., Inż. Dyrekcja: Kochanowicz Józef, Stefanowicz Józef.	Włocławek, Łęgska 23.	Warszawa, Szpitalna 5. Tel. 664-39 i 6.64-40.	Lakiery do wszelkich celów, lakiery nitrocelulozowe, farby lakiernicze.
84	Sp. Akc. Chemiczna Fabr. Dr. Rattner. Zarząd i Dyrekcja: Szereszowski Michał, Sachs Jerzy, Adler Mieczysław Maurycy, Lipsztat Bernard.	Pruszków, Niecała 4. Tel. 6.	Warszawa, Jerozolimska 105. Tel. 263-30; 263-04, 263-42. Adres telegr.: Farba — Warszawa.	Farby dla przemysłu graficznego, tapetowego, blaszanego etc. suche oraz tarte. Emalie na blachę i do tub; laki pigmentowe; pokosty graficzne; masa walcowa; malarskie emalie lakierowe. Lakiery rdzochronne „Bitumastic”.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
85	„Atra” Przemysł Chemiczny, S. A. Fabr. Farb Graficznych. Zarząd: Schröter Ludwik, Moykowski Stanisław, Hanisz Kurt, Dr.	Toruń — Mokre.	Toruń - Mokre Chrobrego 101/7. Tel. 20-61. Adres telegr.: „Atra” — Toruń.	Półfabrykaty. Farby suche i pokosty. Farby i pokosty graficzne, środki pomocnicze dla przemysłu graficznego, farby malarskie suche, oraz kit szklarski.
86	Fabr. Wyrobów Gumowych „Wolbrom”, Sp. Akc. Zarząd: Westen Fryderyk, Chabert Aleksander, Witte Wilhelm, Westen Karol Herman.	Wolbrom. Tel. 5, 15. Adres telegr.: „Guma Wolbrom”.	Wolbrom. Skład fabryczny warszawski, Leszno 15. Tel. 11-06-81, 11-04-91.	Techniczne wyroby gumowe, pasy i transportery, wyroby sportowe, opony i dętki rowerowe, obcasy gumowe i artykuły galanteryjne.
87	Warsz. Fabr. Wyrobów Gumowych „Wargum”, Sp. Akc. Zarząd: Ruziewicz Henryk, Bereszko Wiktor, Krywicki Marek, Ruziewicz Antonina, Klejf Dorota.	Warszawa.	Warszawa, Czer- niakowska 84. Tel. 965-57. Adres te- legr.: „Wagum” — Warszawa.	Wszelkiego rodzaju tkaniny gumowane; prześcieradła gumowane dla szpitali.
88	„Stomil”, Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Głowacki Zygmunt, Dr., Maćkowiak Wiktor, Inż. Ratajski Cyryl, Piechocki Stefan, Dr., Skulski Leopold, Inż. Zarząd: Piotrowski Jan, Dr.	Poznań, Starołęcka 18. Tel. 59-03, 59-08.	Poznań, Sew. Miel- żyńskiego 1. Tel. 38-35, 38-32, 38-84, 38-37. Adres telegr.: „Stomil — Poznań”.	Opony i dętki samochodowe, samolotowe, motocyklowe i rowerowe.
89	„Sanok” Polska Spółka dla Przemysłu Gumowego S. A. Zarząd i Dyrekcja: Schmidt Oskar, Dr.	Sanok.	Sanok. Tel. 12 i 13. Adres telegr.: Guma Sanok.	Posadzki i chodniki gumowe, pasy gumowe i taśmy transportowe, węże gumowe, płaszcze, różne artykuły techniczne, gąbki gumowe, wszystkie artykuły z gumy porowatej, nici gumowe, obcasy gumowe i płyty podszewowe (skórguma). Opony i dętki rowerowe, oraz szereg artykułów gumowych dla celów specjalnych.
90	Zakłady Kauczukowe „Pia- stów”, Sp. Akc. Zarząd: Müller Fryderyk, Müller Henryk, Inż., Braun Edmund, Inż., Kasperowicz Konrad, Dr.	Fabryka w Piastowie pod Warszawą. Tel. I podm. 44. lub 22.	Warszawa, Złota 35. Tel. 533-49, 562-60. Adres te- legr.: Piastogum, Warszawa.	Gumowe artykuły wszelkiego rodzaju, jak: węże różne, płyty gumowe do uszczelnień, wały obłożone gumą dla papierni i inne, wałki do wyzmaczek, art. gumowe i ebonitowe formowe, taśma izolacyjna, gumowe wyroby techniczne. Płyty gumowe podłogowe, taśmy pędne gumowo-balatoidowe, taśmy gumowe transportowe, składaki gumowe i powłoki gumowe do składaków, opony rowerowe, gumy do wycierania.
91	Tow. Fabr. Wyrob. Azbest i Gum. „Leonowit”, Sp. Akc. Zarząd: Nowiński M., Mautner F., Nowiński J., Herman P.	Łódź.	Łódź, Piotrowska 175. Tel. 219-44. Adres telegr.: „Leonowit”, Łódź.	Techniczne wyroby gumowe i azbestowe oraz uszczelnienia do maszyn, taśmy hamulcowe do samochodów i dla celów przemysłowych, węże pożarnicze.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
92	„Iskra i Karmański“ Fabryka farb i przyborów malarskich. Dyrekcja: Chyżewski Maksymiljan.	Kraków.	Kraków, Lubelska 12. Tel. 114-74, 125-65 i 141-80. Adres telegr.: Iskra — Kraków.	Atramenty, gumy, kleje, tusze do pieczętek, syndetikon, plamoznik etc. Tusze do rysunków. Wstażki i kalki do maszyn piszących. Kalka do ołówka. Matryce i aparaty do powielania (cyclostyle). Hektografy, szpirografy. Lak listowy i do flaszek. Kreda biała i kolorowa do tablic, kreda do drzewa (dla tartaków). Farby akwarelowe artystyczne, szkolne i dzieciinne, oraz farby tempera. Kasetki napelnione temi farbami. Kredki kolorowe do rysowania. Pastele. Plastelina. Farby olejne artystyczne, dekoracyjne i do studjów, tudzież kasetki napelnione temi farbami. Płyny malarskie: oleje, terpentyna, werniksy, sykatywy etc. Gruntowane płótna, tektury, deszczułki i papiery. Przybory kancelaryjne i malarskie. Wszelkiego rodzaju ołówki grafitowe, atramentowe, kolorowe, tudzież kredki rysunkowe.
93	M. Leszczyński i S-ka, Fabryka Chemiczna, Sp. Akc. Zarząd: Steliński Edward, Inż., Bartkiewicz Bolesław, Leszczyński Tadeusz, Inż., Janczewski Aleksander, Szaniawski Aleksander, Inż.	Warszawa.	Warszawa, Ogrodowa 32. Tel. 621-25, 518-28, 261-80. Adres telegr.: Nigrament — Warszawa.	Atramenty, tusze, laki, gumy, kleje biurowe, artykuły do sklejania, poduszki do stempli, szpirografy, farby do powielania do aparatów „Roneo“ etc., masa walcowa, taśmy do maszyn piszących zwyczajne i kopjowe, farby akwarelowe i olejne, farby artystyczne, dla szkół i dzieci, płyny malarskie, kalka do maszyn piszących i do ołówka. Matryce (klisze) do powielaczy.
94	Fabryka Obić Papierowych i Papierów Kolorowych „J. Franaszek“, Sp. Akc., Warszawa. Zarząd: Franaszek Jerzy, Franaszek Kazimierz, Pajewski Zdzisław, Krauze Józef, Cholewicki Kazimierz.	Warszawa.	Warszawa, Wolska 41. Tel. 601-71, 601-73, 601-75, 601-79, 203-27, 203-07 Mag. Detal. Krak. - Przedm. 15. Tel. 601-72. Mag. Detal. Al. Jerozolimskie 33. Tel. 901-78. Adres telegr.: „Franaszek - Warszawa“.	Obicia papierowe (tapety), papiery barwione, bibułki barwione, papiery podgumowane i inne artykuły pokrewne.
95	Sp. Akc. Zakładów Chemicznych w Częstochowie. Zarząd: Sachs Władysław, Dr., Heilperin Zygmunt, Heilperin Piotr, Dr., Landau Stanisław, Hirszbreg Władysław.	Aniołów pod Częstochową.	Warszawa, Piusa XI 39. Tel. 850-41, 841-31. Adres telegr.: Felicitas, Warszawa.	Azotan ołowiu, alun chromowy, boraks, dwuchromian sodu i potasu, tlenek chromu, miedzi, emetyk, fluorek amonu, potasu, sodu i chromu; czterochlorek cyny, selenian sodu, Blanc fixe, kwas borny, kwas chromowy, kwas fluorowodorowy, nadboran sodu, siarczan baru stracony, siarczan miedzi, sól antymonowa, sól cynowa, sól glauberska krystaliczna, sól Karlsbadzka sztuczna, szpaty mielone, siarczan cynku ch. cz. i techn.

L. porząd.	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
96	Tow. Fabryk Portland - Cementu „Wysoka” Sp. Akc. Rada Nadzorcza: Bergson Ludwik, Eigerowa Diana, Eiger Marjan, Dr., Prof., Eiger Marek Stefan, Fernet Zofja, Holenderski Stanisław, Holenderski Janusz, Krollowa Bella, Natanson Ludwik. Zarząd: Holenderski Bernard, Prezes, Eiger Antoni, Inż., Eiger Jakób, Kroll Jakób, Wyganowski Jan.	Częstochowa 4. Częstochowa, Tel.: 25-45.	Warszawa, Mazo- wiecka 7. Tel. 215-05.	Dwuchromian potasu i sodu, sól glauberska.
97	Hugohütte Zakłady Che- miczne, Sp. Akc. Zarząd: Kuryłowicz Bogusław, Bartsch Bernard, Dr.,	Tarnowskie Góry. Karłuszowicz.	Tarnowskie Góry. Tel. 545-46. Adres telegr.: „Hugoche- mie” Tarnowskie Góry.	Ałun potasowy, azotan baru, boraks, chlorek baru, farby su- che malarskie, kwas borny, li- topon, siarczan cynku, siarczan glinu, siarczan miedzi, tlenek cyny, tlenek miedzi.
98	Fabryka Chemiczna Leon S. Goldflam, Sp. z ogr. odp. Zarząd: Goldflam Leon S., Marx Herman.	Warszawa. Siedlecka 61.	Warszawa, Siedlec- ka 61. Tel. 10-19-87.	Boraks, kwas borny, siarczan miedzi, soda krystaliczna.
99	Dr. H. Zeumer, Fabr. Chem. Dyrekcja: Zeumer Heinz, Inż.	Mikołów, G. Śl.	Mikołów. Tel. 210-03. Adres telegr.: Zeumer, Mikołów	Siarczan miedzi, węglan amono- wy, woda utleniona, octan gli- nowy, kwasy chem. czyste i techniczne, sól gorzka, ekstrakt do obciążenia skór w proszku, zaprawy zasiewne, karboline- um dla drzew owocowych.
100	Edward Klein i S-ka, Fabr. Przetw. Chem. Właściciele: Klein Kazimierz, Inż., Klein Helena, Klein Aniela, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Oko- powa 55. Tel. 11-90-22.	Ałun chromowy, olej turecki specjalne oleje garbarskie.
101	Przemysł Chemiczny „Adal” Sp. z o. o. Fabr. Chem. Zarząd: Brand Albert, Kunt Alfons.	Warszawa.	Warszawa - Wola, Ordona 11. Tel. 682-35.	Węglan wapnia strącony.
102	Warszawska Fabryka Eks- traktów Garbarskich, Sp. Akc. Zarząd: Jakubowski Zygmunt, Dr., Jakubowski Adam, Nowicki Jan, Hildt Władysław, Dr. Dyrekcja: Nowicki Jan, Hildt Władysław, Dr.	Warszawa.	Warszawa, Smocza 43. Tel. 11-25-21, 11-82-84.	Ekstrakty garbarskie płynne i stałe (sulfitowane).

L. porząd.

	NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	Miejscowość w której znajduje się fabryka	ADRES ZARZĄDU	WYTWARZANE PRODUKTY
103	„Alfa” Fabryka Płyt, Błon i Papierów Fotograficznych. Zarząd: Dziatkiewicz Marjan.	Bydgoszcz, Garbary 3. Adres telegr.: „Alfa-Bydgoszcz”.	Bydgoszcz, tel.: 38-49. Warszawa, Mazowiecka 11. Tel. 633-29; 227-34.	Płyty, błony, papiery fotograficzne, oraz błony i papiery rentgenowskie.
104	Wytwórnia Fotochemiczna „Ero”. Właściciel: Kaiser Władysław.	Poznań.	Poznań, Wielka 14. Tel. 30-13, 40-26, 50-26.	Błony, płyty, papiery fotograficzne. Chemikalja dozowane.
105	Eksploatacja Fabryk Ceraty w Polsce Sp. Akc. „Cerata” i Sp. Firm. „B-cia Ruziewicz i M. Krywicki” Sp. Akc. Zarząd: Bereszko Wiktor, Możdżeński Leon. Dr., Olszowski Karol, Ruziewicz Henryk, Krywicki Marek.	Warszawa, Fabryki Czerniakowska 84, Tel. 955-72, Karolkowa 32. Tel. 232-73.	Biuro Zarządu i Sprzedaży, Warszawa, Czerniakowska 84. Tel. 981-42 i 961-42. Oddziały: Katowice, Moniuszki 8, Kraków, Dietłowska 44, Lwów, Jagiellońska 20, Łódź, Piotrkowska 90, Poznań, Pl. Sapiieżyński 4, Gdańsk, Hundegasse 96. Adres telegr.: „Eksploatacja” — Warszawa.	Cerata, sztuczna skóra (dermatoid), imitacja linoleum na tkaninie jutowej i ceratoleum na tekturze impregnowanej.
106	Fabryka Waty Hygroskopijnej „Alba”, Sp. Akc. Zarząd: Górowski Henryk, Przeworski Alfred, Inż., Zboiński Zdzisław. Dyrekcja: Górowski Henryk.	Warszawa, Chełmska 13 Tel. 900-46.	Warszawa, Chełmska 13. Tel. 9.00-46. Adres telegr.: Alhage - Warszawa.	Wata hygroskopijna.
107	Antoni Jankowski i S-ka, Spółka Firmowo-Komandytowa. Fabr. Wyrobów Włókienniczych. Zarząd: Jankowski Antoni, Jankowski Maksymilian.	Pabjanice.	Pabjanice, Piłsudskiego 11. Tel. 80, Adres telegr.: Ajaska.	Wata i gaza hygroskopijna (opatunkowa).
108	Zjednoczone Fabryki Kwasu Węglowego, Sp. z o. o. Zarząd: Berestein Piotr, Inż., Reichman Jerzy.	Obejmuje 10 fabryk CO ₂ .	Katowice, Moniuszki 5. Tel. 13-24.	Kwas węglowy.

S K O R O W I D Z

artykułów wytwarzanych przez fabryki, wchodzące w skład
Związku Przemysłu Chemicznego R. P.

Cyfry, umieszczone obok poszczególnych artykułów, odnoszą się do poprzedzającego spisu przedsiębiorstw, wchodzących w skład Związku Przemysłu Chemicznego.

Aceton 22	Azotniak 11	Cement ogniotrwały 14
Acenaften 32	Azotowe nawozy syntetyczne 11	Cement dla uszczelnień 14
Albumina 43	Autolustroliny 82	Cerata 105
Alfanaftol 35	Azotryt 12	Ceratoleum 105
Alfanaftyloamina 35		Chemikalja do analiz 38, 42
Alka-Elektro-Cement 14	Bakelit 17	Chinolina 32
Alkohol amyłowy 47, 49	Bakteryjne preparaty 38	Chemigraficzne artykuły 51
Alkohol butylowy 47, 49	Balony szklane 23	Chlor skroplony 11
Alkohol izobutylowy 47, 49	Barbaryty 17	Chloraktin 35
Alkohol metylowy 22	Barwniki organiczne synt. 33, 34,	Chlorakton 35
Alkohol propylowy 49	35, 36, 50	Chloran potasowy 15
Alkohole wyższe 52	Barwniki roślinne 50	Chloran sodowy 15
Ałun amonjakalny 5	Baryt miel. 14	Chlorek barowy 97
Ałun chromowy 5, 14, 95, 100	Bawełna kolodjonowa do wyr. la-	Chlorek bielący 11, 13
Ałun potasowy 14, 97	kierów 18	Chlorek cynkowy 35, 78
Amid kwasu p-toluolosulfonowe-	Bawełna strzelnicza do wyr. pro-	Chlorek miedziawy 17
go 35	chów 18	Chlorek potasu 12
Amino-p-metoksydwufenylo-	Bejca machoniowa 79, 80	Chlorek talu 10
amina 35	Bejca orzechowa 79, 80	m.-Chloroanilina 35
Aminooksyfenazyna 35	Benzen ch. cz. 32	p.-Chloroanilina 35
p-Aminodwufenyloamina 35	Benzol 32	Chlorek wapniowy 2
Amonjak skroplony 11, 19	Benzydyna 35	Chlorobenzol 11
Amonity 17	Betanaftyloamina 35	Chloroform 22, 49
Anilid kwasu betaoksynaftoeso-	Betanaftol techn. i oczyszcz. 35	Chloroform ch. cz. 49
wego 35	Bibułki barwione 94	Chlorowodorek aniliny 35
Anilina 35	Bicarbonat 2	Chloroamid kwasu p-toluolosulfo-
p.-m-, o.-Anizydyna 35	Biel cynkowa 75, 76, 77, 78	nowego (sól sodowa „chlorak-
Antiutleniacze do wyr. gum. (Rez-	Biel cynkowa farm. 78	tin“) 35
aminy) 35	Bisulfat 35	p.-Chloro-o.-aminofenol 35
Antracen 32	Bisulfit 36	p.-Chloro-o-nitro-fenolat 35
Antrachinon 34	Blacha żelazna ocynkowana 78	p.-Chloro-o.-nitroanilina 35
Antychlor 10, 36	Blanc fixe 95	p.-Chloro-o.-toluidyna 35
Antymonu sole 95	Błękity paryskie i Milori 12	Chloropikryna 35
Aparaty dezynfekcyjne 12	Błękit pruski 80	Czernie 78, 79
Apreturowe preparaty 36	Błony fotograficzne 103, 104	Czerwienie 6, 78, 79, 80
Atramenty i tusze 92, 93	Błony rentgenol. 103	Czterochloroetan 12
Azbestowe wyroby 91	Boraks 95, 97, 98	Czteroetylo-dwuamino-dwufenylo-
Azolina 12	Bursolina do skór 36	metan 35
Azot 11		Czteroetylo-dwuamino-benzhydrol
Azotan amonowy 11	Celuid 18	35
Azotan barowy 97	Cementy dentystyczne 21	Czterometylo-dwuamino-benzhydrol
Azotan ołowiu 95	Cement glinowy 14	35
Azotan sodowy 11	Cement kwasoodporny 14	Czterometylo-dwuamino-dwufenylo-
Azotyn sodowy 11		metan 35

- Czterochlorek cyny 95
 Cyjanek cynku i cynkowo-potasowy 51
 Cyjanek kadmu i kadmowo-potasowy 51
 Cyjanek miedzi i miedziowo-potasowy 51
 Cyjanek potasowy 12
 Cyjanek rtęci i rtęciowo-potasowy 51
 Cyjanek srebra i srebrowo-potasowy 51
 Cyjanek sodowy 12
 Cyjanek złota i złotowo-potasowy 51
 Cyjanowódor płynny 12
 Cynkolit 10
 Cynober 80
 Cyny sole 95
 Cytrynian sodu 15

 Dermatoid 105
 Dezynfekcyjne środki 35, 42, 49
 Dętki samochodowe i rower. 86, 88, 89
 Dwubutyłowy ester kwasu ftalowego 49
 Dwuetyłowy ester kwasu ftalowego 49
 p.-Dwuchlorobenzol 11
 p.-Dwuazodwufenyloamina 35
 p.-Dwuazo-p.-metoksydwufenyloamina 35
 p.-Dwuchloronitrobenzol 35
 p.-Dwuchloroanilina 35
 Dwuchromian sodu 5, 95, 96
 Dwuchromian potasu 5, 95, 96
 Dwufenilguanidyna 35
 Dwufenyloamina 35
 Dwufosforan sodu 15
 Dwunitroantrachinon 35
 Dwunitrobenzol 35
 Dwunitrofenol 35
 Dwunitronaftalin 35
 Dwunitrotoluol 20, 35
 Dwunitrooksydwufenyloamina 35
 Dwusiarczek merkaptobenzotiazolu 35
 Dwusiarczyn sodu 8, 10
 Dwusiarczyn potasu 8
 Dynamit 17

 Ebonitowe artykuły 90
 Ekstrakty garbarskie płynne i stałe 102
 Ekstrakt do obciążania skór 99
 Elektrody magnetytowe 15
 Elektro-pyro-cement 14
 Elektrorund 14
 Emalje na blachę 84
 Emalje lakierowe malarskie 84
 Emalje piecowe 82
 Emetyk 95

 Emulsja smołowa 14
 Esencja octowa 22, 23, 24
 Esencje owocowe 49, 50
 Esencja rumowa 49
 Estrы i etery 47, 49 50
 Estrы kwasu octowego 22, 47,
 Estrы kwasu ftalowego 49
 Eter do narkozy 48, 49, 50
 Eter amyłowy 47, 49,
 Eter masłowy 47, 49
 Eter mrówkowy 47, 49
 Eter zwykły (siarkowy) 18, 21, 47,
 48, 49
 Etylomorfina 41

 Farby akwarelowe 92, 93
 Farby artystyczne 92, 93
 Farby chemiczne 79
 Farby graficzne 84, 85
 Farby kolodjonowe 80
 Farby dla przem. blaszanego 84
 Farby dla przem. garbarskiego 80
 Farby do kauczuku 80
 Farby do kredek i ołówków 80
 Farby dla przem. lakiern. 80
 Farby do powielania 92, 93
 Farby mineralne 73, 79, 80
 Farby olejne 58, 82
 Farby tapetowe 80, 84
 Farby rdzochronne 82
 Farby wodne 80
 Farby szkolne 92, 93
 Farby suche 80, 81, 84, 85, 97
 Farmaceutyczne preparaty 21, 36,
 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,
 46, 51
 Fenacetyna 45
 Fenantren 32
 Fenol 32
 Fenylo-betanaftylo-amina 35
 p.-Fenylenodwuamina 35
 m.-Fenylenodwuamina 35
 Ferrotermit 18
 Fluorokrzymian sodowy 5, 9
 Fluorek amonu 95
 Fluorek chromu 95
 Fluorek potasu 95
 Fluorek sodu 95
 Fluoren 32
 Fluralsil 10
 Formalina 22
 Fotograficzne papiery 103, 104
 Fotograficzne płyty 103, 104
 Fotograficzne błony 103, 104
 Fotograficzne chemikalja 51, 104
 Fosforan trójkrezylu 49
 Fosforan sodu 6, 47
 Frakcja fenantrenowa 32

 Galenowe preparaty 37, 42
 Galwanizacyjne preparaty 51
 Glazura 4, 81

 Gliceryna farmaceutyczna i dyna-
 mitowa 55, 56, 64
 Gliceryna techn. surowa 55, 56, 64
 Grafit mielony 14
 Grafit mielony i szlamowany 14
 Graficzne preparaty 84, 85
 Gwajakolo-sulfonian-potasu 41
 Gudron stearynowy 55
 Gumolitowe lepniki 25
 Gumowe artykuły techniczne 86,
 89, 90, 91
 Gumowe galanteryjne artykuły 86,
 89, 90
 Gumowe nici 89
 Gumowe obcasy 86, 89
 Gumowe pasy 86, 89
 Gumowe posadzki 89, 90
 Gumowe tkaniny 87
 Gumowe węże 89, 90, 91
 Gummy biurowe 90, 92, 93

 Hektografy 92, 93
 Herbatox 11
 Hydrosulfit 35

 Iniekcje 38
 Insektycydy (środki ochrony ro-
 ślin przed chorobami i szkodni-
 kami) 12, 46
 Impregnacja podkładów kolejjo-
 wych 32
 Impregnacyjne sole 32

 Jedwab sztuczny 28, 29, 30

 Kafle białe i szamotowe 81
 Kainit 1
 Kalafonja 25, 26, 27
 Kalimag 1
 Kalki do maszyn i ołówków 92, 93
 Kancelaryjne przybory 92, 93
 Kapiszony 17, 18, 19
 Karamel 50
 Karbazol 32
 Karbid 11, 13, 14
 Karbolineum 25, 32, 99
 Kąpiele lecznicze 37
 Kity 82
 Kit szklarski 85
 Klej biurowy 92, 93
 Klej kartonazowy 55
 Kleje kolodjonowe 58
 Klej kostny 6, 55
 Klej skórny 55
 Klej malarski 55
 Klej roślinny 80
 Klej tekstylny 55
 Kodeina, i jej sole 41
 Kokaina, i jej sole 41
 Kolodjum 18, 47, 48, 49
 Kosmetyczne artykuły 21, 37, 39,
 40, 42, 43, 53, 54, 64

- Kostki krzemowe, manganowe, chromowe, fosforowe, niklowe 14
 Kreda do drzewa 92
 Kredki 92, 93
 Krezol 32
 Krzem metaliczny 14
 Krzemofluorek sodowy 5, 9
 Krzemomangan 14
 Ksylol 32
 Kumol 32
 Kwas p.-amino-dwufenyloamino-o.-sulfonowy 35
 Kwas p.-amino-p.-metoksy-dwufenylo-amino-o.-sulfonowy 35
 Kwas o.-amino-fenolo-p-sulfonowy 35
 Kwas aminonaftolosulfonowy 1.2.4. 35
 Kwas amino-naftolo-sulfonowy 2.8. 6. (kwas Gamma) 35
 Kwas amino-naftolo-dwusulfonowy 1.8.3.6. (kwas H) 35
 Kwas azotowy 17, 35
 Kwas azotowy ch. cz. 11
 Kwas azotowy techn. 11
 Kwas benzoesowy kryst. i sublim. 32
 Kwas borowy 95, 97, 98
 Kwas chromowy 95
 Kwas chlorosulfonowy 35
 Kwas chromotropowy 35
 Kwas cytrynowy 15
 Kwas p.-dwuaminodwufenyloamino-o.-sulfonowy 35
 Kwas dehydro-tio-p.-toluidynosulfonowy 35
 Kwas 1.-dwuazo-2-oksy-naftalino-4-sulfonowy 35
 Kwas dwuoksynaftalinosulfonowy 2.8.6. 35
 Kwas etyloizopropylbarbiturowy 37
 Kwas fenylo-amino-naftolo-sulfonowy 2.8.6. 35
 Kwas p-fenolo-sulfonowy 35
 Kwas m-fenylenodwuamino-sulfonowy 35
 Kwas fluorowodorowy 95
 Kwas Gamma 35
 Kwas H 35
 Kwas karbolowy krystal. i subl. 32
 Kwas metanilowy 35
 Kwas mlekowy 42
 Kwas mrówkowy 36
 Kwas naftalinodwusulfonowy 2.7. 35
 Kwas naftionowy 35
 Kwas alfa-naftalinosulfonowy (sól sodowa) 32
 Kwas beta-naftalinosulfonowy (sól sodowa) 35
 Kwas naftyloaminosulfonowy 1.4 (kwas naftionowy) 35
 Kwas naftyloaminodwusulfonowy 1.3.6. (kwas Freunda) 35
 Kwas naftyloaminodwusulfonowy 2.6.8. 35
 Kwas naftolosulfonowy 1.4. (sól Neville-Winther) 35
 Kwas naftolosulfonowy 2.6 (sól Schäffera) 35
 Kwas naftolodwusulfonowy 2.3.6. (sól R) 35
 Kwas naftylodwusulfonowy 2.6.8. (sól G) 35
 Kwas p.-nitro-anilino-o.-sulfonowy 35
 Kwas o.-o.-nitroaminofenolo-p-sulfonowy 35
 Kwas m.-nitrobenzolosulfonowy (sól sodowa) 35
 Kwas p.-nitrochlorobenzolo-o.-sulfonowy 35
 Kwas p.-nitrotoluolo-o.-sulfonowy 35
 Kwas octowy 22, 23, 24
 Kwas beta-oksynaftoesowy 35
 Kwas pikryminowy 35
 Kwas salicylowy 36
 Kwas siarkowy 4, 5, 6, 7, 8, 9, 18, 35
 Kwas siarkowy ch. cz. 8
 Kwas siarkowy akumulatorowy 8
 Kwas solny 5, 9, 11
 Kwas sulfanilowy 35
 Kwas o.-toluidynosulfonowy 35
 Kwas m.-toluilenodwuamino-sulfonowy 1.2.4.5. 35
 Kwas węglowy 108
 Kwas winowy 15
 Kwaśny winian potasowy 15
 Kwaśny winian sodowy 15
 Lak do pieczętowania 92, 93
 Laki pigmentowe 84
 Lakier asfaltowy 82
 Lakier dekoracyjny 82
 Lakier izolacyjny 82
 Lakier kotłowy 32
 Lakier nitrocelulozowy 58, 82, 83
 Lakier samochodowy 82
 Lakier samolotowy 22
 Lakier spirytusowy 82
 Lakier do żelaza 32
 Lakier z żywic kumaronowych 32
 Lakiery 58, 82, 83
 Lakiery rdzochronne 84
 Langbeinit leczniczy 1
 Lecznicze środki 21, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46
 Lep przeciwgąsiennicowy 25
 Lepnik 32
 Lepniki gumolitowe 25
 Lignozyty 17
 Linoleum imitacja 105
 Litopon 97
 Litu sole 45
 Lonty 17, 18, 19
 Lonty podw. smołowane klej. i gutaperk. 17
 Lonty podw. smołowane i nie-przem. 19
 Łód sztuczny 19
 Lustroliny 82
 Ług bielący 11
 Łój kostny 55
 Łój skórny 55
 Makuchy lniane 57, 59, 60, 63
 Makuchy rzepakowe 57, 59, 60, 63
 Makuchy z nasion egzotyczn. 59, 60, 63
 Malarskie przybory 92, 93
 Margaryna 59, 63, 64, 68, 69
 Materiały wybuchowe skalne 17, 18, 19
 Materiały wybuchowe powietrzne 17, 18, 19
 Materiały plastyczne sztuczne 16, 17
 Matryce do powielania 92, 93
 Masa drzewna bielona i niebielona 17
 Masa walcowa 84, 93
 Mączka fosforytowa 18
 Mączka kostna 6, 55
 Mączka kwarcytowa i wapienna 14
 Mączka talku 14
 Mąka specj. zdrowotna 43
 Metali szlachetnych sole 51
 Merkaptobenzotiazol 35
 Minja techn. 79
 Morfina i jej sole 41
 Mleczan wapnia ch. cz. 47
 Mydła zwyczajne 69, 72
 Nadboran sodowy 12, 95
 Nadchloran potasu 14
 Nadtlenek magnezu 47
 Naftalin 32
 Naftalin czysty 32
 Naftalin sublimowany 32
 Naftole 35
 Napoje chłodzące 40
 Nitroaminofel 35
 m.-Nitroanilina 35
 p-Nitro-o-anizydyna 35
 5-Nitro-o-anizydyna 35
 p.-Nitroanilina 35
 p.-Nitro-o-toluidyna 35
 5-Nitro-o-toluidyna 35
 m.-Nitro-p-toluidyna 35
 p.-Nitrochlorobenzol 35
 Nitrobenzol 35

Nitrofos 11
Nitronaftalin 35
Nitropochodna kwasu 1-dwuazo-2-
oksy-naftalino-4-sulfonowego 35
Nitrol 35
Nitrotoluole 20
Nitroza 11
Nitrozo-beta-naftol 35
Nitrozwiązki 20

Odczynniki do analizy 37, 38, 42,
47

Oceć drzewny surowy i dest. 25
Octan amyłowy 47, 89
Octan butylowy 47, 49
Octan etylowy 47, 49
Octan glinowy 99
Octan izobutylowy 47, 49
Octan metylowy 22
Octan ołowiowy 22
Octan propylowy 47, 49
Octan sodowy 22, 45
Octan sodu ch. cz. 45
Octan wapniowy 22
Oleina 55, 56
Olej drzewny 22
Oleje drukarskie 25
Olejki eteryczne 50
Olej konopny 57, 59, 60
Olej kokosowy 59, 60
Olej sezamowy 59, 60
Olej soyowy 59
Olej lniany 57, 59, 60
Olej z ziarn palmowych 59, 60
Olej rzepakowy 57, 59, 60
Olej rycynowy medyczny techn. 59
Olej słonecznikowy 57, 59, 60
Olej turecki 4, 100
Oleje roślinne rafinowane 57, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
69, 70, 71

Oliwa jadalna raf. 59
Oleje garbarskie 100
Oleje żywiczne 25, 26, 27
Oleje ketonowe 22
Olej smołowcowy 14, 32
Olej impregnacyjny 32
Olej kreozotowy 32
Olej opałowy 32
Olej do palenia 59
Olej pędny 32
Olej płótkowy 32
Olej tłuszczowy 32
Olej antracenyowy 32
Olej filtrowany 32
Olej neutralny 32
Oleum 7, 8, 18, 35
Opony 86, 88, 89, 90
Ołówki grafitowe, atram., kol. 92, 93
Organiczne przejściowe produkty
35

Ortoanizydyna 35
Organo-terapeutyczne preparaty
38, 44

Pak kalafonjowy 25
Pak węglowy 32
Pak wysokotopliwy 25
Pak miękki 32
Pak twardy 32
Pak smołowy 14
Pak szewcki 25
Papa cynkowa 78
Papa gumolitowa 25
Papa izolacyjna 32
Papiery kolorowe 94
Papiery drzewne i bezdrzewne 17
Papiery podgumowane 94
Paradwuchlorobenzol 11
Pastele 92, 93
Pastylki nawozowe 1
Pastylki wód mineralnych 50
Pasy pędne gumowe 86, 89, 90
Perfumeryjne wyroby 53, 54 64
Plastelina 92
Plastyfikatory 49
Pigmenty 79, 80
Pięciochloroetan 12
Pięcio-nitro-o-toluidyna 35
Pirydyna czysta 32
Pirydynowe zasady 32
Podkłady do kremów 43
Pokost graficzny 82, 84, 85
Pokost lniany 57, 58, 61, 63
Pokost szybkoschnący 26
Polewa 4, 81
Plamoznik 92
Płyny malarskie 92, 93
Płyty podeszwowe 89
Potasowe sole 1
Półprodukty organiczne 33, 34, 35,
36
Potaż żrący i kalcynowany 12
Poduszki do stempli 92, 93
Portland cement 2
Proch górniczy 17, 18, 19
Proch myśliwski 17, 18, 19, 21
Proch bezdymny 18, 21
Proch czarny i lontowy 17, 18, 19,
21
Proszki do prania 64
Przyspieszacze wulkanizacji dla
przem. gum. (Rezinole) 35
Pył odlewniczy 14

Rapidaza 36
Rapid-cement 14
Rongalit 35
Rozpuszczalniki 22, 49
Ruda chromowa miel. 14
Rysunkowe przybory 92, 93

Sadza 25
Saletra sodowa 11
Saletra potasowa 11
Saletra wapniowa 11
Saletra wybuchowa 17
Salezrak 11
Salmjak krystaliczny 11
Salmjak sublimowany 11
Salmjak surowy 11
Sapamina 36
Selenian sodu 95
Siarczan amonowy 11, 19, 32
Siarczan baru strącony 95
Siarczan cynku 10, 35, 97
Siarczan cynku ch. cz. 95
Siarczan glinowy 4, 5, 14, 97
Siarczan glinowy ch. cz. 49
Siarczan miedziowy 12, 17, 97, 98,
99
Siarczan sodowy (sól glauberska)
5, 10, 28, 95
Siarczan talu 10
Siarczan żelazowy 10
Siarczek sodowy 36
Siarczek węgla 28
Siarczyn potasu 8
Siarczyn sodu 8
Składaki gumowe 90
Skóra sztuczna 105
Słodowe preparaty 43
Słomka i włosie jedwabiu sztucz-
nego 28, 29, 30
Smar adhezyjny 26, 58
Smary wozowe 25
Smoła drzewna 22
Smoła destylowana 14
Smoła do budowy dróg 32
Smoła preparowana 14
Smoły sosnowe 25
Smoła węglowa 32
Smoła wylewna 14
Soda amonjakalna 2, 11
Soda gryząca (kaustyczna żrąca)
2, 11, 13
Soda oczyszczona 2
Sole kadmu 42
Sole potasowe 1
Sole nieorg. ch. cz. 47
Sole metali szlachetnych 51
Sole srebra i żelaza 37
Soki owocowe 50
Solventnafta 32
Sól cynowa 95
Sól glauberska zwykła i krysta-
liczna 5, 10, 28, 95, 96
Sól kamienna i jadalna 2
Sól do konserwowania mięsa 12
Sole bizmutu 45
Sole litu 45
Spłonki 17, 18, 19
Spłonki górnicze: piorunjanowe i
azotkowe 17, 19

Śpoiwa 14
Spumol 55
Stearyna 55, 56
Stearynian glinu 55
Stearynian magnezu 55
Stearynian cynku 55
Steracid 55
Superfosfaty 3, 4, 5, 6, 8, 9, 20, 55
Superfosfat mineralny 3, 7, 8, 9, 55
Supertomasyna 11
Syndetikon 92
Sulfanol 35
Sulfokwasy aminowe 35
Sulfokwasy oksydwiazków 35
p-Sulfo-benzylolanilina 35
Sykawy żywiczne 26
Sropy owocowe 50
Szko mielone 16
Szpachlówki 28
Szmalec wieprzowy 59, 71
Szpaty mielone 14, 95
Sztuczny róg 17
Szczepionki i surowice weterynar.
38
Szczotki do maszyn elektrycznych
13

Środki apreturowe 36
Środki dezynfekujące 35, 42, 47
Środki owadobójcze 11
Środki zapalcze 17, 18, 19
Śrut odolejone 63
Śrut rycynowy 59

Talk blaszkowy 14
Talk mielony 14
Tapety 94
Taśmy hamulcowe 91
Taśmy izolacyjne 90
Taśmy do maszyn piszacych 92, 93
Taśmy transporterowe 90
Tektura smołowcowa 32
Tetryl 17

Terpentyna 25, 26, 27
Terpenhydrat 26
Textra 28
Tetranitrometyloanilina 17
Tiosiarczan sodu 10, 36
Tlen 11, 19
Tlenki metali 95
Tlenek chromu 95
Tlenek cynku farm. 78
Tlenek cyny 97
Tlenek miedzi 97
Tlenek żelaza 4, 6, 78
Toluen ch. c. 32
Toluol techn. 32
m-Toluidenodwuamina 35
o-Toluidyd kw. b-oksynaftoesowego
(naftoelan D) 35
Tomofan 28
Tłuszcz kostny 6, 55
Tłuszcz skórný 55
Tłuszcz jadalny 59, 60, 64, 68, 69,
70, 71
Tłuszcz roślinny 59, 60, 63, 65, 66
Tłuszczowe artykuły wszelkie 64
Tran do skór 25
Tróchloroetylen 12
Trójfosforan sodu 15
Tridymit 14
Trójnitoluol 20
Tusze rysunkowe 92, 93
Trójnitolofenol (kw. pikrynowy)
techn. i oczyszcz. dla analiz. 35

Ugry 79
Ultramaryna 73, 74
Utrwalacze do celów fotograficz-
nych 36
Uszczelnienia do maszyn 91

Wata hygroskopijna 106, 107
Wapno chlorowe 11, 12
Wapno pastewne i nawozowe 14
Wapień mielony 14

Wapnamon 11
Węgiel drzewny 22
Węgiel kamienny 2
Węgiel sosnowy retortowy 25
Węglan amonowy 11, 99
Węglan miedzi zasadowy 51
Węglan potasu krystaliczny 12
Węglan wapnia stracony 4, 101
Węgiel wywarowy 21
Węgle do lamp łukowych 13
Woda amonjakalna ch. cz. 11
Woda utleniona 13, 99
Wody mineralne sztuczne 37, 40
Wodór 11
Wybuchowe materiały górnicze 17,
18, 19, 21

Zapalacze lontów 17
Zapalniki 17, 18, 19
Zaprawy garbarskie 4
Zaprawa kwasoodporna 14
Zaprawa kwarcytowa 14
Zasady pirydynowe 32
Zaprawy zasiewne 99
Zastrzyki 38, 42
Zielenie cynkowe 80
Zieleń chromowa 79, 80
Zieleń wapienna 79, 80
Ziemie odbarwiające 10

Żelazocyjanki sodowe, potasowe i
wapniowe 12
Żelazokrzem, żelazochrom, żelazo-
glinokrzem, żelazomangan i inne
stopy żelaza 14
Żelaza sole 37
Żelatyna wybuchowa 17
Żelatyna techniczna 55
Żywica z drzew iglastych 25, 26, 27
Żywica kumaronowa 32
Żywica piwowarska 26
Żółcienie chromowe 79, 80
Żywica specjalna „Sigma” 26

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO R. P.

ZA ROK 1935

W roku 1935 zmarł Wskrzesiciel odrodzonej Ojczyzny, jej Wódz duchowy i Twórca potęgi Państwa — Marszałek Józef Piłsudski. Tragiczny wstrząs ogarnął cały organizm Narodu i Państwa, a rok ubiegły był rokiem żałoby Polski.

Zaczynając sprawozdanie z jakichkolwiek

przejawów życia polskiego w r. 1935, należy przedewszystkiem hołd oddać ceniom Tego, którego wola i myśl kierowały dziejami lat minionych, a którego puścizna duchowa troskliwie ma być przez nasze i przyszłe pokolenia strzeżona.

SPRAWOZDANIE OGÓLNE O SYTUACJI PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

Światowa sytuacja gospodarcza w roku 1935 nie może być scharakteryzowana w sposób jednolity. Przebieg konjunktury w różnych gospodarstwach narodowych kształtował się odmiennie; różne dziedziny zjawisk nawet w obrębie tego samego gospodarstwa nie wykazywały jednolitych tendencji; wreszcie dysproporcja pomiędzy poprawą w poszczególnych państwach a dalszym stanem rozkładu międzynarodowych stosunków gospodarczych, które to zjawisko dało się spoznać już od roku 1933 — doznała w roku 1935 szczególnego zaostrzenia. Niemal powszechny wzrost wskaźników produkcji przemysłowej, z silną wprawdzie przewagą wzrostu w zakresie produkcji dóbr inwestycyjnych, zdradzającego działanie t. z. nakręcania konjunktury, mniej już jednolity i wyraźny wzrost wskaźnika cen — winny być niewątpliwie zaliczone do pozytywnych objawów rekonwalescencji gospodarstwa światowego. Z drugiej jednak strony — wskaźniki handlu światowego pozostawały nadal na niesłychanie niskim poziomie (za październik r. 1935: w wartości 33,7, w wadze 76,5 — w stosunku do roku 1929 = 100), dewaluacja franka belgijskiego, niepewność sytuacji gospodarczej Francji, wątpliwości co do dalszego obrotu eksperymentów amerykańskich — wszystko to razem stwarzało czynniki poważnie hamujące optymizm dalszego dźwigania się z przesilenia gospodarczego.

Do tej charakterystyki położenia ekonomicznego dodać należy choć kilka słów o elementach politycznych, które tak potężnie oddziaływały w roku 1935 na położenie ogólne. Do rzędu najważniejszych zaliczyć należy podjęcie wyścigu zbrojeń, lądowych i morskich, oraz wybuch wojny włosko-abisyńskiej i związane z nią komplikacje. Zjawiska te w pewnym stopniu przyczyniły się do ożywienia pracy przemysłu w zbrojących się krajach i wywołały także pewien wzrost cen surowców kluczowych; jednakże ujemne ich działanie ujawniło się przedewszystkiem we wpływie na budżety publiczne i rynki pieniężne i kredytowe, wreszcie co najważniejsza, osłabiły wiarę w trwałe dążenie do poprawy gospodarczej.

W Polsce śmierć Marszałka Piłsudskiego należy do rzędu wypadków historycznych, które wywierają decydujący wpływ na bieg wydarzeń we wszystkich dziedzinach życia zbiorowego. Z chwilą gdy zbrakło czynnika, który rozstrzygał w ostatecznej instancji najważniejsze wątpliwości tego życia, szereg zagadnień programowych znalazł się niejako pod znakiem zapytania. Toteż i w perspektywie stosunków polskich rok 1935-ty nie może znaleźć jednolitej oceny.

W ciągu trzech pierwszych kwartałów położenie gospodarcze Polski jest jakby kontynuacją konjunktury roku 1934, a przez zagranicznych badaczy konjunktury określane

było jako niezmienione. Jednakże pewne samoczynnie działające czynniki poprawy, uwydatniły postęp, w słabym wprowadzie stopniu. Wskaźnik produkcji przemysłowej od lutego utrzymywał się na poziomie wyższym niż w latach 1932 — 1934, a w listopadzie osiągnął poziom z roku 1931 (69,8). Wskaźnik cen natomiast utrzymywał się stale na poziomie niższym, niż w latach poprzednich. W przemyśle chemicznym wskaźnik przepracowanych robotniko-godzin osiągnął w listopadzie 91,5, przekraczając poziom z r. 1931, spadł niestety jednak w grudniu do 87,6.

W czwartym kwartale rozpoczęta została realizacja programu rządowego, mającego na celu doprowadzenie do całkowitego wyrównania frontu deflacyjnego i stworzenia podstawowego warunku odbudowy gospodarczej, jakim jest uzdrowienie finansów Państwa i budżetu. Program ten, którego pierwsze stadium zrealizowane zostało przed końcem roku, w stosunku do przemysłu wyraził się w akcji niżki cen, rozwiązania znacznej ilości karteli i podwyższenia opodatkowania (podatek dochodowy). Środki powyższe, które, jak to wynika z dalszych części sprawozdania, w poważnej mierze dotknięty został przemysł chemiczny, są niezmiernie dotkliwe, ale nie mogą być oczywiście oceniane w oderwaniu od celu który im przyświecał, a który nie jest jeszcze zrealizowany. W okresie przejściowym, zbiegającym się z końcem roku, posunięcia te odbiły się niekorzystnie na położeniu przemysłu, obroty zaś w ostatnich dwóch miesiącach znacznie zmalały, co nie pozostało bez wpływu na wskaźnik produkcji, który spadł do 68,8 w grudniu (maksimum r. 1935 w listopadzie — 69,8).

Podkreślić jeszcze należy, że nie tylko bezpośrednie działanie realizacji nowego programu na przemysł, lecz i działanie pośrednie przez wstrzymanie zakupów ze strony odbiorców, oczekujących dalszej niżki cen, i przez zmniejszenie udziału miast w ogólnym dochodzie społecznym, który to udział był kamieniem węgielnym wspomnianej wyżej samorządnej poprawy — wywarły potężny wpływ na spadek koniunktury w przemyśle.

W przeciwstawieniu do sytuacji przemysłu — w rolnictwie zauważyć można lekką poprawę, objawiającą się przede wszystkim

we wzroście cen, bezwzględny w zakresie produktów hodowlanych, względny (po zaniechaniu skupu interwencyjnego) w zakresie zbóż. Wskutek tego stosunek cen produktów, sprzedawanych przez rolników do cen produktów nabywanych poprawił się i wyniósł w grudniu 0,58, osiągnął zatem stosunek z roku 1933.

Liczba bezrobotnych w r. 1935 tylko nieznacznie spadła, mimo pokaźnego wzrostu produkcji w ciągu niemal całego roku. Liczba zarejestrowanych na koniec grudnia bezrobotnych wynosiła:

r. 1933	r. 1934	r. 1935
342.622	413.703	402.814

Cyfra ta w stosunkach polskich, przy braku zasobów do utrzymywania tej rzeszy bezrobotnych, musi być uznana za groźną i wszelki wysiłek winien być uczyniony, celem uruchomienia warsztatów przemysłowych zdolnych nie tylko do wchłonięcia corocznego przyrostu rąk roboczych, lecz i do stopniowego zmniejszania owych 403 tysięcy bezrobotnych.

Saldo naszego bilansu handlowego uległo w 1935 r. dość znacznemu pogorszeniu. Kształtowało się ono w porównaniu z rokiem ubiegłym, jak następuje:

	1934	1935
Wywóz	975.619.000	925.040.000
Przywóz	798.760.000	859.547.000
Saldo dodat.	176.859.000	65.493.000

Zmniejszenie salda, jak to wynika z cyfr powyższych, przypisać należy wzrostowi przywozu, związanemu ze wzrostem produkcji, przy równoczesnych, powszechnie znanych trudnościach utrzymania wywozu na niezmniejszonym poziomie. Przemysł chemiczny stanowi tutaj korzystny wyjątek, wywóz bowiem produktów chemicznych wzrósł blisko o 9%, jak tego dowodzą dalej wyszczególnione cyfry.

Pogorszenie się salda bilansu handlowego, który jest zrębem bilansu płatniczego Polski, pozostało jednakże bez wpływu na politykę walutową. Złoty pozostał nadal przy paryte-

cie złotym, a żadne ograniczenia w obrocie walutowym nie zostały wprowadzone.

Zapasy złota Banku Polskiego uległy obniżeniu do sumy 471 milionów złotych w grudniu 1935 r., w porównaniu z 531 milionami w grudniu 1934 r. Pokrycie utrzymało się nadal powyżej 40%, przekraczając pokrycie statutowe przeszło o 10%.

Na zakończenie dodać wypada, że stosunki kredytowe w r. 1935 uległy dalszej poprawie w zakresie wypłacalności. Stopa dyskontowa pozostała nadal jeszcze zbyt wysoka w zastosowaniu do rentowności gospodarstwa polskiego. Zejście Skarbu Państwa z rynku kredytowego, stanowiące jeden z elementów nowego programu rządowego i rozpoczęcia konwersja niektórych zobowiązań skarbu — przyczynią się być może do obniżenia tej stopy. W zakresie kredytów długoterminowych nie daje się zauważyć poważniejszej poprawy, co należy przypisać nietylko ostrożnej polityce lokacyjnej i skutkom prywatno i publicznie prawnej działalności oddłużeniowej, lecz i brakowi zaufania do rentowności gospodarstwa polskiego.

Kończąc na tem uwagi dotyczące ogólnego położenia gospodarczego — przystąpić należy do charakterystyki sytuacji przemysłu chemicznego na tem tle.

Ruch cen. Notowana od szeregu lat tendencja zniżkowa na produkty chemiczne utrzymała się nadal wciąż całego ubiegłego roku. Spadek cen, wywołany okolicznościami natury gospodarczej, przejawiał się przede wszystkim w zakresie produktów-uniezależnionych od konjunktury światowej. Niesprzyjające warunki pracy osłabiły większość przedsiębiorstw chemicznych, a dochodowość poszczególnych zakładów przemysłowych, z małymi wyjątkami, jest niesłychanie niska, w wielu zaś wypadkach równa zero.

W końcu roku sprawozdawczego przeprowadzona została przez Rząd akcja obniżki cen przemysłowych towarów skartelizowanych. W wytwórczości chemicznej zniżka objęła następujące artykuły: klej kostny, boraks, kwas borny, kwas siarkowy, kwas azotowy, soda amonjakalna, soda kaustyczna, karbid, salmjak i eter siarkowy.

Akcja obniżki cen została rozciągnięta przez Rząd również na przemysłowe towa-

ry nieskartelizowane — w drodze zwrócenia się Pana Ministra Przemysłu i Handlu do związków przemysłowych o przeprowadzenie wśród zrzeszonych przedsiębiorstw odpowiedniej działalności, mającej na celu spowodowanie obniżenia cen.

Związek Przemysłu Chemicznego przedstawił Panu Ministrowi ciężką sytuację wytwórczości chemicznej i podkreślając, że przemysł chemiczny od dłuższego już czasu stale obniża ceny swych wytworów, szczególną uwagę zwrócił na trudności podobnej akcji wśród bardzo zróżniczkowanego przemysłu chemicznego, wytwarzającego tysiące najróżnorodniejszych artykułów. Biorąc jednak pod uwagę konieczność dostosowania się do wytycznych programu deflacyjnego Rządu, Związek Przemysłu Chemicznego przyjął na siebie obowiązek wpłynięcia na poszczególne zakłady przemysłowe o wzięcie najżywszego udziału w akcji zniżki cen. Postulaty Rządu sprecyzowane zostały w specjalnej odezwie, z którą Związek zwrócił się do zrzeszonych przedsiębiorstw, niezwiązanych umowami kartelowymi. W odezwie Związek wskazał przede wszystkim na te okoliczności, które powinny wpłynąć na obniżkę cen wyrobów gotowych w przemyśle przetwórczym i wezwał producentów chemicznych do jaknajwydatniejszego i konsekwentnego obniżania cen wytwarzanych artykułów.

Zniżki cen niektórych ważniejszych artykułów chemicznych w ciągu roku sprawozdawczego przedstawiają się następująco (według wysokości zniżki): krezol czysty ok. 40%, karbolineum ok. 30%, kwas siarkowy ok. 29%, oleum ok. 29%, fenol czysty ok. 27%, benzol czysty ok. 23%, siarczan miedziowy ok. 21%, benzol handlowy ok. 19%, aceton ok. 17%, salmjak raf. ok. 17%, olej lniany ok. 17%, toluol czysty ok. 17%, boraks 15%, eter siarkowy 15%, naftalin czysty w łuskach ok. 13%, kwas mrówkowy ok. 11%, chlorek wapnia ok. 10%, klej kostny ok. 10%, przędza jedw. sztucz. od 4 — 15%, soda amonjakalna i kaustyczna 8%, kwas azotowy 8%, karbid 8%.

Bilans handlowy przemysłu chemicznego. Bilans przywozu i wywozu produktów chemicznych za lata 1934 i 1935 przedstawiał się następująco:

Wyszczególnienie	1 9 3 4		1 9 3 5	
	Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz
	W tysiącach złotych			
Pierwiastki, zasady, kwasy i ich sole	11.683	11.708	11.600	13.693
Środki farmaceutyczne, opatrunkowe, lekarstwa . . .	5.389	190	7.228	222
Barwniki syntetyczne i produkty pośrednie, służące do ich wyrobu	8.766	102	7.203	29
Wyciągi, przetwory farb., farby mineralne, atramenty, lakiery, garbniki	9.593	2 704	10.384	2.905
Olejki eteryczne, esencje, sztuczne przetwory aroma- tyczne, perfumerja, kosmetyki	3.706	65	4.637	42
Materiały wybuchowe i środki zapalcze	83	513	38	736
Mydła, przetwory z tłuszczów i wosku	350	29	395	16
Kleje, żelatyna, kity	928	260	876	776
Nawozy	4.887	10.602	3.080	12.743
Chemiczne przetwory osobno niewymienione	5.882	194	6.142	194
	51.267	26.367	51.583	31.356
Włókna sztuczne	1.289	1.727	1.577	1.648
Kauczuk, jego surowce i wyroby z kauczuku	14.365	3.041	12 913	849
Drewno farbiarskie, garbarskie, żywice	3.716	205	4.728	213
Surowce mineralne, używane w przem. chem. . . .	2.778	—	3.130	—
Produkty węglowod. pochodne	707	9.601	967	9.989
Węgiel drzewny i węgiel aktywowany	314	127	453	306
Cerata i linoleum	693	285	675	232
Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęc. (nie spożywcze)	10.672	—	10.880	—
Oleje pochodzenia roślinnego	1.305	16	1.131	8
Nasiona oleiste *)	26.773	4.543	14.646	4.321
Makuchy	917	3.403	863	3.233
	63.529	22.948	50.963	20.819
Razem	114.796	49.315	103.546	52.175

*) Obrót nasion oleistych zamieszczony został w niniejszym zestawieniu dla zobrazowania bilansu handlowego przemysłu tłuszczowego w ramach przemysłu chemicznego

Ogólny przywóz w 1935 roku wszystkich wymienionych w zestawieniu produktów w porównaniu z rokiem poprzednim spadł o ok. 10% i wyniósł zaledwie niecałe 104 miliony złotych, podczas gdy w roku największego napięcia obrotów handlowych z zagranicą w 1929 wynosił 420 milionów.

Przywóz artykułów chemicznych, objętych pierwszą częścią zestawienia jak i pozostałych artykułów chemicznych, nie wykazuje większych zmian i utrzymuje się na poziomie roku 1934. Znakomite natomiast zmniejszenie nastąpiło w imporcie nasion oleistych z niepełna 27 milionów zł. na około 15 milionów — co spowodowało tak znaczny spadek ogólnego przywozu produktów ujętych w bilansie chemicznym.

Eksport chemiczny, po odliczeniu wywozu nasion oleistych, wynoszący w r. 1934 — 44.525.000 zł. osiągnął w roku sprawozdawczym sumę 47.854.000 zł., czyli wzrósł o przeszło 3 miliony złotych. Jeszcze wyższa

nadwyżka uwidoczniła się w zakresie artykułów ściśle chemicznych, ujętych w pierwszej części zestawienia, gdyż dochodzi do sumy pięciu milionów złotych.

Jeżeli uwzględnić jeszcze wywóz stopów żelaza, reprezentowanych przez Związek, to łączna wartość polskiego eksportu chemicznego zamknie się w r. 1935 sumą 48.686.000 zł.

Tak znaczny wzrost wywozu w wartości, gdy wszystkie niemal inne przemysły wykazują zmniejszenie eksportu, świadczy o wielkich wysiłkach i pracy przemysłu chemicznego w umieszczaniu swych wytworów na rynkach zagranicznych.

Przechodząc do analizy poszczególnych pozycji po stronie przywozu, należy podkreślić dalszy spadek przywozu żużli Thomasa z 2 milionów zł. na około 800.000 zł. Zmalał również przywóz fosforytów o blisko 900.000 zł.

W zakresie przemysłu farmaceutycznego nastąpiło zwiększenie importu leków i środ-

ków farmaceutycznych o około 2 miliony zł. Wzrost przywozu tych produktów zarysował się mniej więcej we wszystkich pozycjach i był równomiernie rozłożony.

Dalszy spadek o przeszło 1,5 milj. wykazują barwniki i produkty pośrednie, co jest zjawiskiem normalnym wobec coraz bardziej rozwijającej się wytwórczości krajowej. Znacznie się zwiększył o około 1 milj. złotych import olejków eterycznych i innych artykułów pachnących, nie zawierających spirytusu.

Przywóz kauczuku skurczył się o blisko 1 milj. zł., przy jednoczesnym spadku importu wyrobów kauczukowych, dochodzącym do 700.000 zł. Świadczy to, po zeszłorocznym ożywieniu, że stan przemysłu przetwórczego gumowego uległ pogorszeniu. Spadek w wyrobach gotowych przede wszystkim odbił się w pozycjach opon i dętek samochodowych. Silne zwiększenie importu wykazują: kalafo-
nja i gumo-żywice.

Najwydatniejszy jednak spadek, o czym wspominaliśmy na wstępie, nastąpił w zakresie nasion oleistych, co jest rezultatem polityki hamowania przywozu nieraz najniezbędniejszych nawet surowców.

Pozostałe pozycje przywozowe nie wykazują bądź to żadnych zmian, bądź niewielkie odchylenia w porównaniu z rokiem 1934.

Po stronie eksportowej nastąpiły natomiast poważniejsze przemiany, przeważnie w kierunku zwiększenia wywozu.

W nawozach sztucznych, które rokrocznie powiększają cyfrę wywozu, nastąpiło zwiększenie eksportu: sole potasowe o przeszło 2 milj. zł., siarczan amonu o blisko 2 milj. zł. oraz superfosfaty o przeszło 600.000 zł. Zmniejszył się natomiast o 700 tys. zł. wywóz saletry potasowej i azotanu wapnia.

Zupełny zanik eksportu nastąpił w kwasie siarkowym, którego w r. 1934 wywieziono jeszcze za 60.000 zł. w 1935 zaś roku wywóz wynosił zaledwie 9 tys. zł.

Zwiększył się wywóz sody i węglanu potasu o niespełna 500.000 zł. Również wzrost eksportu notujemy w karbidzie; w roku ubiegłym eksport wynosił 1900 tys. zł. podczas gdy w 1934 roku 1300 tys. zł.

Wywóz bieli cynkowej w dalszym ciągu wzrasta i osiąga cyfrę zł. 2.700 tys. zł.; w porównaniu z rokiem poprzednim wzrost wyno-

si 300.000 zł. W zakresie litoponów zarysował się nieznaczny spadek wywozu.

Niewielka zniżka ujawnia się w wywozie przędzy jedwabiu sztucznego, który skutecznie przewyższał piętrzące się trudności na rynkach zagranicznych. Katastrofalnie natomiast spadł eksport obuwia gumowego z 2.700 tys. zł. na około 700.000 zł. — dla ilustracji podajemy, że w 1932 roku wywóz obuwia gumowego z Polski osiągnął cyfrę 7 milj. zł.

Przemysł produktów węglopochodnych utrzymał wysokość swego wywozu, obracając się w granicach 10.000.000 zł., przy zwiększeniu eksportu smół i benzolu oczyszczonego i równocześnie spadku wywozu benzolu surowego. Pozostałe produkty nie wykazują większych zmian.

Reasumując należy podkreślić, że spadek eksportu w niektórych, nielicznych zresztą, pozycjach nie tylko został zrekompensowany w innych lecz osiągnięto jeszcze znaczną wyżkę wywozu.

Z roku na rok notujemy na tem miejscu stale zmniejszanie się ujemnego salda bilansu handlowego przemysłu chemicznego. Jest to rezultatem wielkich starań przemysłu chemicznego, z jednej strony zwiększania wywozu, z drugiej zaś strukturalnego zmniejszania importu, przez rozszerzanie ilości i skali wytwórczości.

Sprawy celne. Rok ubiegły przyniósł dwie istotne dla przemysłu chemicznego zmiany w naszym systemie celnym: podwyżkę ceł na artykuły tłuszczowe i uproszczenia manipulacyjne w zakresie zniżek celnych.

Celna polityka tłuszczowa, która poprzez rozmaite etapy ogarniała coraz to nowe dziedziny ochrony polskiej produkcji tłuszczowej, weszła w nowe stadium przez ogłoszenie Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 13 lipca 1935 r. o zmianie taryfy celnej przywozowej.

Znamienną cechą Rozporządzenia jest wprowadzenie ceł na korzystające dotychczas z bezcłowego przywozu egzotyczne nasiona oleiste (z wyjątkiem nasion rycynowych) oraz podwyższenie stawek celnych na gotowe tłuszcze i oleje, stałe i ciekłe, roślinne i zwierzęce — z wyłączeniem tłuszczów utwardzonych, gdzie względy traktatowe spowodowały pozostawienie dotychczasowych

niskich cel. Równocześnie wprowadzony został obowiązek skazania wszystkich takich tłuszczów, które — jako używane do celów technicznych — opłacają niskie cło; ponadto uchylono postanowienia dopuszczające niskie stawki celne na oleje i tłuszcze, przeznaczone do rafinowania w kraju.

Tendencją, jaka bodaj przyświecała ustawodawcy przy układaniu nowych stawek celnych, było stworzenie lepszych niż dotychczas warunków konkurencyjnych dla produkowanych w kraju tłuszczów i olejów. Należy jednak stwierdzić, że o ile w zakresie ciekłych olejów roślinnych jesteśmy najzupełniej samowystarczalni, o tyle stałych olejów roślinnych z surowca krajowego wyrabiać nie można, gdyż surowca takiego wogóle w Polsce niema, produkcja zaś łojów zwierzęcych jest bardzo daleka od pokrycia zapotrzebowania wewnętrznego na cele techniczne.

W zakresie surowców olejarskich podniesiono stawki celne na nasiona sojowe z 2 zł. do zł. 5 za 100 kg; na ziarna palmowe, sezamowe i inne drobno-ziarniste do przerobu fabrycznego wprowadzono stawkę zł. 2 od 100 kg; wreszcie na koprę do przerobu fabrycznego — zł. 3 od 100 kg. W zakresie gotowych tłuszczów stawki celne na łoje zwierzęce podwyższono do zł. 15, na tłuszcze kostne (z wyjątkiem przeznaczonych do przerobu na oleinę i stearynę) do zł. 10 — zamiast dotychczasowej jednakowej stawki zł. 1,50 od 100 kg.

Stawki celne na stałe oleje roślinne zostały ustalone na zł. 50 od 100 kg, z uchYLENIEM dotychczasowej ulgowej stawki zł. 10. Stawka celna na skażone oleje roślinne została podniesiona ze zł. 15 do zł. 35 od 100 kg. Uchylono podział tranów o zawartości poniżej 2% wolnych kwasów tłuszczowych, na trany mętnie i inne.

Jeśli chodzi o nowe postanowienia w zakresie zniżek celnych, to stwierdzić trzeba, że w r. 1935 zniżki celne zostały podzielone na 3 kategorie. Kategoria pierwsza obejmuje towary, które korzystać mogą ze zniżek celnych wyłącznie na podstawie zezwoleń Min. Skarbu. Kategoria druga obejmuje towary, które korzystać mogą ze zniżek celnych na podstawie zaświadczeń Izby Przemysłowo-Handlowych, stwierdzających że towar przeznaczony jest do celów przemysłowych i że

podana przez firmę ilość towaru odpowiada zapotrzebowaniu przedsiębiorstwa; kategoria trzecia wreszcie obejmuje towary, do których automatycznie stosowane są zniżki celne bez osobnych na to zezwoleń, lub zaświadczeń.

Równocześnie z ogłoszeniem nowego Rozporządzenia o zniżkach celnych, opublikowane zostały przepisy, przedłużające terminowe zakazy przywozu, przyczem zmienione też zostały częściowo warunki importu towarów zakazanych do przywozu. Mianowicie, zgodnie z dawniej obowiązującymi przepisami, Rozporządzenie o zakazach przywozu nie dotyczyło towarów, objętych Rozporządzeniem o ulgach celnych. Innymi słowy, jeżeli jakiś towar zamieszczony był na liście autonomicznych zniżek celnych — wówczas uzyskiwanie zezwolenia na jego przywóz było zbędne, pod warunkiem uzyskania zezwolenia na stosowanie zniżki celnej, lub — jeśli zniżka była automatyczna — nawet bez posiadania takiego zezwolenia. Nowe przepisy stanowią że zezwolenie przywozu jest zbędne tylko wówczas, jeżeli importer uzyska zezwolenie na stosowanie zniżki celnej, w ramach wspomnianych wykazów Nr. 1 i Nr. 2 Rozporządzenia o zniżkach celnych. Natomiast na przywóz towarów, korzystających z automatycznej zniżki celnej konieczne jest uzyskiwanie zezwoleń przywozu.

Sprawy traktatowe. Aktywność polityki traktatowej polskiej staje się, w miarę oddalania się od chwili wejścia w życie taryfy celnej, mniej wielostronna; z większością naszych partnerów zawarte zostały w roku 1933 i 1934 nowe traktaty lub dodatkowe protokoły, zawierające postanowienia taryfowo-celne. Niemniej na rok 1935 przypadło zakończenie rokowań i podpisanie traktatu polsko - brytyjskiego oraz uregulowanie w szeregu umów stosunków handlowych z Niemcami; w latach 1925 — 1931 stosunki te pozostawały w stanie ostrego zatargu, a od roku 1931 regulowane były krótkotrwalemi prowizorjami.

Traktat handlowy polsko-brytyjski podpisany został w dniu 7 lutego 1935 roku, po blisko rocznym okresie przygotowań i pertraktacyj. Obejmuje on zwykłe klauzule traktatu handlowego i nawigacyjnego, listę zniżek celnych, układ kontyngentowy i szereg dodatko-

wych. instrumentów. Nasze stosunki handlowe z W. Brytanią oparte były, przed tą datą, na traktacie z r. 1924, który był klasycznym traktatem z epoki liberalizmu, opartym na klauzuli największego uprzywilejowania. Zmiana brytyjskiej polityki handlowej, datująca się od r. 1931 i zmierzająca do podnoszenia barjer celnych i reglamentacji przywozu niektórych produktów, kazała żywić obawy, że kraje które nie zabezpieczą umownie głównych pozycji swego wywozu — zostaną eliminowane na rzecz innych dostawców. Przedewszystkiem zatem w interesie utrzymania eksportu drewna, bekonów i innych produktów rolnych — należało zawrzeć traktat stabilizujący warunki eksportu, choćby na tem ucierpieć miało saldo bilansu naszych obrotów towarowych z W. Brytanią.

Najbardziej zatem rzucającą się w oczy cechą nowego traktatu są ułatwienia dla przywozu z W. Brytanii do Polski artykułów przemysłowych. Lista zniżek celnych obejmuje 421 pozycji, w tem 97 pozycji dotyczących przywozu produktów chemicznych. Przyznać należy, że strona brytyjska starała się tak sformułować swe żądania, aby czyniły one w miarę możliwości najmniej szkody produkcji polskiej. Temu głównie celowi służyły długie narady przedstawicieli przemysłów obu krajów, prowadzone pod egidą Rady Traktatowej i pod kierunkiem jej delegatów, Dr. P. Minkowskiego, Min. M. Szydlowskiego i Dyr. Związku Inż. E. Trępi.

Rezultaty traktatu po dziesięciu miesiącach jego działania mogą być ocenione pozytywnie.

Obroty z W. Brytanią przedstawiają się w 2-ch ostatnich latach następująco:

	1934	1935
Eksport	178.900 milj. zł.	166.700 milj. zł.
Import	78.200 „ „	104.300 „ „
Saldo dodatnie .	100.700 milj. zł.	62.400 milj. zł.

Z porównania cyfr widzimy, że cel zawarcia traktatu — utrzymanie wysokości wywozu — został niemal w całości osiągnięty, przy zmniejszonem coprawda o 40% czynnem saldzie bilansu handlowego.

Na marginesie zacieśnienia ogólnych stosunków handlowych, nastąpiło dalsze zbliżenie z brytyjskim przemysłem chemicznym.

W marcu roku ubiegłego Związek Brytyjski Przemysłowców Chemicznych (Association of British Chemical Manufacturers) zapowiedział przyjazd delegacji, której zadaniem byłoby dokładniejsze zapoznanie się z rynkiem polskim na produkty chemiczne.

Istotnie delegacja przybyła w dn. 19 maja 1935 do Warszawy w składzie 7 przedstawicieli brytyjskich firm chemicznych pod kierownictwem dyrektora związku.

Delegacja brytyjska nie interesowała się nawiązaniem bezpośrednich stosunków handlowych, oddaniem agentur lub zawarciem konkretnych transakcyj — wizyta miała raczej charakter informacyjny.

W wyniku wspólnie ułożonego programu, zakomunikowana została lista produktów chemicznych importowanych, na które istnieje w tej chwili w Polsce znaczne zapotrzebowanie, oraz omówiono warunki handlu importowego w Polsce, współpracę na zasadach licencyj etc.

Odbyło się pozatem 6 konferencyj ze związkami branżowymi, z którymi przedstawiciele brytyjczyści pragnęli nawiązać bezpośredni kontakt.

Zaznaczyć należy, że delegacja brytyjska uczciła pamięć Marszałka Piłsudskiego przez wpisanie, in corpore, do Księgi Kondolencyjnej swych nazwisk.

Układy handlowe z Niemcami, podpisane w dniu 4 listopada 1935 i wprowadzone w życie 20-go tego miesiąca, są wyrazem tych samych niemal dążeń naszej polityki handlowej co w stosunkach polsko-angielskich, lecz dostosowanych do odmiennych warunków wymiany z Niemcami.

Stosunki handlowe z Niemcami poczęły układać się normalnie od chwili formalnego zaniechania wojny celnej w październiku 1933 r. do połowy roku 1934, kiedy ze strony niemieckiej rozpoczęte zostało bezwzględne wstrzymywanie transferu dewiz na pokrycie importu.

Układ z 6 października 1934, zawarty celem częściowego zaradzenia tej sytuacji, zawiódł w zupełności; w drugim zatem kwartale roku 1935 podjęte zostały rokowania celem uregulowania całokształtu stosunków handlowych z zachodnim sąsiadem; po długiej przerwie letniej zostały zakończone podpisaniem układu o wymianie towarowej, układu rozrachunkowego i szeregu umów dodatkowych.

Na mocy tych układów — stosunki handlowe z Niemcami oparte zostały na zasadzie zupełnego clearingu. Dzięki ogłoszeniu w dn 7 października noweli do prawa celnego, zezwalającej na wprowadzanie obowiązku przedkładania świadectw rozrachunkowych przy przywozie z krajów reglamentujących obrót dewizowy — stało się możliwe ujęcie w clearing przywozu nie tylko towarów zakazanych lecz i niezakazanych do przywozu.

Plafon wzajemnych obrotów, podlegających clearingowaniu, określony został na około 170 milj. zł. z każdej strony. Na przywóz z Niemiec składać się będą niemal wyłącznie wyroby przemysłowe, wśród nich produkty chemiczne na pokaźną sumę zgórá 14 milionów złotych, natomiast do Niemiec wywożone będą płoty rolne i hodowlane na sumę zgórá 120 milionów, resztę wywozu stanowić będzie eksport przemysłu hutniczego, naftowego, węglipochodnych i inne produkty przemysłowe.

W zakresie celnym Niemcy korzystają z klauzuli największego uprzywilejowania. Skomplikowana technika clearigu niemieckiego powierzona została Polskiemu Towarzystwu Handlu Kompensacyjnego.

Niespełna dwa miesiące, dzielące koniec roku od chwili wejścia w życie układów, nie pozwalają na ocenę działania nowego układu stosunków handlowych z Niemcami.

Znajomość jednak dotychczasowego ich przebiegu pozwala na sformułowanie niektórych, niezbyt pomyślnych horoskopów. Na wstępie stwierdzić należy, że układ zawarty został niemal wyłącznie w interesie naszego rolnictwa, sam stosunek cyfr eksportu świadczy o tem. Przyjęcie zasady clearingu, równoznaczne ze zrzeczeniem się korzyści salda czynnego, czyni z układu polsko-niemieckiego przede wszystkim narzędzie interwencji na rynku rolnym w kierunku usuwania nadwyżek produkcji i utrzymania poziomu cen.

Koszty tego zabiegu ponosi oczywiście produkcja przemysłowa, zmuszona do podjęcia groźnej konkurencji z importem niemieckim. Przyznanie Niemcom korzystania ze stawek konwencyjnych, osłabione wprowadzicie utrudnieniami, płynąciami z techniki clearingu i kursu przerachowania marki, jest groźnym sukursem dla przemysłu niemieckiego.

Wreszcie wspomnieć należy o okoliczności,

że szereg drobniejszych produktów przemysłowych, wśród nich niektóre chemiczne, eliminowany został z eksportu do Niemiec, znowu na rzecz produktów rolnych.

Przechodząc do innych wydarzeń z zakresu polityki traktatowej, wspomnieć należy o nawiązanych rokowaniach handlowych z dominjami brytyjskimi: z Australją i Unją Południowo-Afrykańską. Rokowania te narażenie nie dały rezultatów.

Natomiast w roku 1935 wszedł w życie, parafowany w r. 1934, traktat handlowy polsko-kanadyjski.

O układach celnych i kontyngentowych z Węgrami piszemy dalej. Na tem zamykałby się bilans naszych pozycji w zakresie polityki traktatowo-celnej w roku 1935, gdyby nie okoliczność że równocześnie wobec niesłychanej zmienności stosunków w handlu międzynarodowym, ze strony kontrahentów czterech nowych umów handlowych wysunięte zostało żądanie rewizji, a raczej rozszerzenia części taryfowo-celnych. Należy do nich Austria, Belgja, Holandja i Szwajcarja. Rokowania z Austriją i Szwajcarją zostały odroczone, natomiast rokowania z Belgją i Holandją podjęte zostały w listopadzie i grudniu roku ubiegłego i uległy przerwie z końcem roku.

Pozostaje stwierdzić, że oczekują nas zapewne rokowania jeszcze z dwoma wielkimi partnerami, t. j. ze Stanami Zjednoczonymi A. P. i Francją.

Nowa polityka handlowa Stanów pozwala żywić nadzieję, że wzajemne stosunki handlowe ujęte zostaną w ramy bardziej odpowiadające obecnym warunkom handlu pomiędzy obu krajami, niż obowiązujący szablony traktat z klauzulą największego uprzywilejowania.

Sprawa zawarcia traktatu z Francją nie posunęła się w roku 1935; stosunki regulowane są na zasadzie przestarzałego traktatu z r. 1924, niekorzystnego dla Polski.

Inną dziedzinę polityki traktatowej stanowią układy kontyngentowe, będące w obliczu obecnej struktury ograniczeń przywozowych — nieodłączną częścią układów, regulujących stosunki handlowe.

Układy te zawierane są z reguły terminowo na krótkie raczej okresy i wskutek tego ulegają perjodycznemu odnowieniu co rok,

pół roku, trymestr lub nawet kwartał. Układy kontyngentowe mamy z następującymi krajami: Austrią, Belgją, Czechosłowacją, Danją, Estonją, Finlandją, Francją, Grecją, Hiszpanją, Holandją, Łotwą, Norwegją, Portugalją, Szwajcarją, Szwecją.

Do osobnej wreszcie grupy zaliczyć należy kraje, w których reglamentacja dewiz surowo przestrzegana zmusza do oparcia obrotów towarowych na zupełnym clearingu. Clearing dwustronny t. zn. oparty na rozrachunku pomiędzy dwoma instytucjami krajowymi w wykonaniu układu międzypaństwowego funkcjonuje pomiędzy Polską a czterema krajami, t. j. Bułgarją, Jugosławją, Rumunją i Węgrami. O ile clearing bułgarski i jugosłowiański działają naogół bez przeszkód, o tyle w stosunku do Rumunji i Węgier, które obok reglamentacji dewiz nadzorują obrót towarowy jeszcze i w drodze zakazów przywozu, clearing uzupełniony być musi ponadto układami kontyngentowymi. Układy te były w roku 1935 przedmiotem rokowań. Rokowania polsko-rumuńskie trwały niejako w permanencji do maja i miały na celu uruchomienie umowy clearingowej i kontyngentowej z 14 grudnia 1934; negocjacje te jednak nie przezwyciężyły trudności, cały system kulał, przynosząc znaczne straty eksporterom polskim, ostatecznie w listopadzie nastąpiło wymówienie umowy — i to ze strony rumuńskiej.

Rokowania polsko-węgierskie zakończone zostały zawarciem naogół korzystnego układu kontyngentowego i płatniczego, oraz podpisaniem protokołu o wprowadzeniu kilku autonomicznych zniżek celnych.

Stosunki handlowe z Z. S. R. R. regulowane były, podobnie jak w roku poprzednim umową, na mocy której Rząd polski udzielił Z. S. R. R. szeregu kontyngentów przywozowych i ascymilacyj celnych wzamian za zamówienia, przedewszystkiem hutnicze. Należy stwierdzić, że niektóre sowieckie kontyngenty przywozowe były wyraźnie szkodliwe dla wytwórczości chemicznej polskiej, całość zaś stosunków handlowych ze wschodnim sąsiadem jest uregulowana niezadawalająco, czego najwyraźniejszym dowodem jest utrata salda aktywnego i równoczesne zmniejszenie obrotów.

Na zakończenie wspomnieć należy o przy-

gotowaniach do wprowadzenia clearingu z Brazylią i Turcją.

Pragnąc w kilku słowach scharakteryzować rezultaty naszej polityki handlowej — stwierdzić należy, że rok 1935 przyniósł dalsze wyraźne zarysowanie tendencji, której celem jest uzyskiwanie korzyści dla wywozu rolnego — kosztem ułatwienia przywozu wyrobów przemysłowych.

Tendencja ta szczególnie jaskrawo zaznacza się w ocenie układów z Niemcami; jest ona w zasadzie zgodna z interesami gospodarstwa polskiego, należy jednak z całą stanowczością zastrzec się przeciwko przesadzie w realizacji tej tendencji.

W szczególności należy unikać sytuacji, w których następuje preferencja eksportu rolnego z krzywdą eksportu przemysłowego, gdyż — jak wiadomo — jest on o wiele bardziej opłacalny nietylko w wąskim kalkulacyjnym, lecz i szerszym — gospodarczym pojęciu. Następnie — ułatwienia przywozowe nie mogą zagrażać istnieniu placówek przemysłowych, co już w zakresie niektórych produktów ma miejsce z winy nadmiernych ustępstw kontyngentowych i celnych; także tendencja udzielania trwałych ustępstw na produkty niewyrabiane w kraju jest niebezpieczna dla dalszego rozwoju naszego przemysłu, w szczególności przetwórczego, i staje się coraz poważniejszą przeszkodą w uprzemysłowieniu Polski.

Inną uwagę, którą należałoby sformułować pod adresem naszej polityki traktatowej, jest sprawa przywozu surowców dla przemysłu. Ograniczenia w tym przywozie, niewątpliwie stosowane pod przymusem twardej konieczności, mogłyby być niewątpliwie bez krzywdy dla bilansu złagodzone, gdyby polityka traktatowa szybciej starała się wyciągnąć korzyści z sytuacji, w której szereg naszych dostawców zagranicznych byłby skłonny do ofiarowania korzyści eksportowych. Dotyczy to zwłaszcza krajów zamorskich.

Wszystkie powyższe uwagi dotyczą również następstw polityki traktatowej w stosunku do polskiego przemysłu chemicznego.

Wytwórczość chemiczna w szeregu działów odczuwa dotkliwie następstwa zniżek celnych i ustępstw kontyngentowych, stanowiących zachętę dla dumpingu zagranicznego, a poraż pierwszy może w roku 1935 spotkała się z eli-

minacją swych postulatów eksportowych w układach handlowych.

Związek Przemysłu Chemicznego z natężeniem współpracował z czynnikami urzędowymi i gospodarczymi, działającymi w zakresie zagadnień traktatowych, przede wszystkim zatem z Min. Przemysłu i Handlu i Radą Traktatową Samorządów i Organizacyj Gospodarczych. Przedstawiciele Związku konsultowani byli we wszystkich niemal zagadnieniach traktatowych, związanych z obrotem zagranicznym produktami chemicznymi. Związek skrupulatnie pilnował w drodze korespondencji i za pośrednictwem „Wiadomości Przemysłu Chemicznego” uaktalniania postulatów do periodycznie rewidowanych układów kontyngentowych i celnych.

Przedstawiciele Związku uczestniczyli we wszystkich posiedzeniach Rady Traktatowej i Biura Traktatowego, ponadto niejednokrotnie obdarzani zostali zaszczytną rolą ogólnych doradców gospodarczych do rokowań handlowych, która to rola nakłada obowiązek obrony interesów całego przemysłu.

Sprawy eksportowe. Wywóz produktów chemicznych, którego wartość sięga w roku 1935 cyfry 48.686 tys. zł., zwiększył się o 3.914 tys. zł., czyli blisko o 9%, w porównaniu do r. 1934. Ilościowo wzrósł z 239.440 tonn w r. 1934 na 278.859 tonn w roku 1935.

Zjawisko to winno być uznane za szczególnie pomyślne, jeśli zważyć, że wartość całego eksportu polskiego uległa w roku 1935 zmniejszeniu o zgorą 50 milionów złotych, t. j. przeszło o 5%.

Zmniejszenie eksportu wyrobów przemysłowych zaważyło w znacznym stopniu na zmniejszeniu wartości ogólnej wywozu, zmniejszył się bowiem wywóz: węgla o 27 milj. zł., t. j. o 17%, wywóz hutnictwa żelaznego o 10 milj. zł., t. j. o 12%, wzrósł natomiast wywóz wyrobów włókienniczych o 7 milj., t. j. o 13%.

Na tle tych przemian udział wywozu chemicznego w ogólnym wywozie polskim przedstawia się korzystniej niż w roku 1934 i wyniósł w roku ubiegłym 5,3%.

Tabela udziału poszczególnych grup towarów w r. 1935 w porównaniu z r. 1934 daje się ująć następująco:

Nazwa grupy	Udział w eksporcie ogólnym	
	1934	1935
Zboża-strączkowe	11 %	12,2 %
Mięso i wytwory hodowli	10 %	10,4 %
Węgiel	18,3 %	14,2 %
Drewno	18,4 %	17,2 %
Wyroby hutnictwa żelaznego	8,6 %	7,8 %
Wyroby włókiennicze	5,5 %	6,6 %
Produkty chemiczne	4,5 %	5,3 %

Udział przemysłu chemicznego w eksporcie ogólnym stale wzrasta i w ostatnich latach kształtował się następująco:

1928	2,5 %	1932	4,9 %
1929	3,2 %	1933	4,9 %
1930	4 %	1934	4,5 %
1931	3,5 %	1935	5,3 %

Porównanie udziału eksportu chemicznego w ogólnym eksporcie w Polsce, na tle stosunków w innych państwach nie wypada dla nas niekorzystnie, jeśli zważyć że przemysł chemiczny polski rozwinął się stosunkowo bardzo niedawno.

Następujące dane pozwalają na to porównanie:

Kraj	Udział eksportu chemicznego w ogólnym eksporcie	
	1934	1935
Niemcy	16,6 %	21 %
Szwajcaria	14,8 %	15,9 %
Francja	9,3 %	brak danych
Polska	4,5 %	5,3 %
W. Brytania	5 %	4,5 %

Podstawowymi produktami, na których opierał się wywóz chemiczny były nadal: sole potasowe, siarczany amonu, superfosfaty, saletry, węglowodory (t. j. benzol surowy i oczyszczony, fenol, oleje smołowe, naftalin), produkty sodowe, potaż, chlorek i węglan amonu, smoła drzewna, środki wybuchowe, jedwab sztuczny, klej, mączka i śrut kostny, stopy żelaza. Ustał zupełnie wywóz kwasu siarkowego.

Eksport produktów chemicznych kierowany był do 22 krajów europejskich i 19 krajów zamorskich.

Warunki zbytu zagranicznego produktów chemicznych nie uległy wydatnemu pogor-

szeniu. Fala restrykcji przywozowych, szczególnie dotyczących produkty chemiczne, jakby przesiliła się w roku 1934; rok 1935 przyniósł ich znacznie mniej, natomiast do czynników wpływających niekorzystnie na warunki zbytu zaliczyć należy dalszy nieznaczny spadek waluty angielskiej, który nastąpił z początkiem roku. Szczególnie dotkliwy był 28%-owy spadek franka belgijskiego, gdyż Belgja jest poważnym bardzo konkurentem eksporterów polskich, zwłaszcza na rynkach zamorskich, łatwiej dostępnych dla eksportu belgijskiego.

Charakterystyczne dla współczesnych warunków handlu eksportowego zjawisko podziału rynków na dwie wielkie grupy — rynków ograniczonych (zapomocą cel i reglamentacji towarowej lub dewizowej) o stosunkowo wyższym poziomie cen i rynków wolnych, gdzie konkurencja w zakresie cen jest niesłychana — daje się w całości zauważyć i w zakresie eksportu chemicznego.

Lekkie ożywienie handlu międzynarodowego nie pozostało zapewne bez wpływu na ożywienie naszego eksportu, należy jednak stwierdzić, że poprawa cen eksportowych, zauważona w ostatnim kwartale w stosunku do niektórych surowców, nie objęła zupełnie polskiego wywozu chemicznego. Przeciwnie — wartość jednej tonny wywiezionych produktów chemicznych zmniejszyła się ze zł. 194 w roku 1934 na zł. 173 w roku 1935.

Działalność Związku w zakresie spraw eksportowych była w roku sprawozdawczym nadal bardzo ożywiona. Odbłyły się dwa posiedzenia plenarne Sekcji Eksportowej i szereg posiedzeń podkomisyj, wyłonionych przez Sekcję. Nadto, celem nawiązania bliskiego kontaktu ze zrzeszonymi przedsiębiorstwami w zakresie zagadnień eksportowych, odbyło się w dn. 7 listopada 1935 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Związku.

Cel zwołania Zgromadzenia wyłożył w swem przemówieniu inauguracyjnym Prezes Związku, inż. Feliks Wiślicki. Następny mówca Prezes Związku Banków, Dr. Wacław Fajans, przemawiał na temat aktywizacji bilansu handlowego na tle analizy bilansu płatniczego. Dr. A. Marchwiński, w referacie p. t. „Eksport przemysłu chemicznego polskiego” zobrazował cyfry dotyczące rozwoju tego eksportu.

Po zakończeniu referatów odbyła się obszerna dyskusja, w której wyniku przyjęto następujące rezolucje:

„Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Związku Przemysłu Chemicznego zwołane w dn. 7 listopada 1935 r. celem rozważenia zagadnienia eksportu produktów chemicznych polskich stwierdza, że utrzymanie i wzmożenie wywozu polskiego stanowi nadal jeden z podstawowych czynników programu gospodarczego Polski, charakteryzującego się stabilizacją waluty i rzetelnym wypełnianiem zobowiązań, programu, którego realizacja z energią podjęta została przez Rząd obecny.

Walne Zgromadzenie uchwała:

1) Wyrazić podziękowanie za dotychczasową pomoc okazywaną eksportowi chemicznemu przez Rząd i czynniki urzędowe, w szczególności zaś podziękować za życzliwe zainteresowanie, którego dowodem jest liczna obecność przedstawicieli Rządu na Walnym Zgromadzeniu.

2) Prosić o opiekę nad powstawaniem i rozwojem nowych gałęzi wytwórczości chemicznej, które eliminacją importu przyczyniają się narówni z eksportem do poprawy bilansu handlowego.

3) Prosić o dalszą pomoc w szczególności w zakresie badania rynków w sprawach traktatowych i celnych, oraz w zakresie ułatwień przewozowych.

Walne Zgromadzenie wzywa wszystkie przedsiębiorstwa chemiczne do wzmożenia wysiłków, mających na celu zwiększenie wywozu produktów chemicznych, w szczególności zaś zwraca uwagę na konieczność:

1) rozszerzenia zbytu produktów już obecnie wywożonych przez dotarcie na nowe rynki,

2) powiększenia listy wywożonych produktów przez przedsiębiorstwa eksportujące,

3) rozpoczęcia eksportu przez przedsiębiorstwa mniejsze, które dotychczas nie podjęły jeszcze wywozu swych produktów.

Walne Zgromadzenie stwierdza wreszcie z naciskiem, że eksport w dobie obecnej nie może być oceniany wyłącznie pod kątem kalkulacji kupieckiej, gdyż stanowi swoistą służbę w interesie publicznym, że zatem żadne, nawet najdrobniejsze i pozornie nieprawdopodobne możliwości eksportowe nie powinny być lekceważone, winny zaś być jaknajsumienniejsze zbadane i rozważane, przy pomocy odpowiedniego aparatu publicznego i pomocy Związku”.

Obradom Zgromadzenia przysłuchiwali się przedstawiciele Rządu i organizacji gospodarczych.

Pomoc, okazywana przez Związek przedsiębiorstwom eksportującym, rozwijała się według dotychczasowego programu. Na pierwszym miejscu, obok pomocy w wyjednywaniu korzyści traktatowych, omówionej poprzednio, postawić należy działalność informacyjno-badawczą. Działalność ta polega na gro-

madzeniu informacji o zbycie produktów chemicznych na poszczególnych rynkach, poziomie cen, etc.; obejmuje ona korespondencję i kontakt osobisty z placówkami konsularnymi, poważniejszymi firmami importowymi, zapytania eksportowe, propozycje przedstawicieli.

Prace Związku, mające na celu dostosowanie cen eksportowych do poziomu międzynarodowego, obejmowały, między innymi, współadministrację systemu zwrotu ceł. Następująca tablica przedstawia wywóz produktów chemicznych korzystających ze zwrotu ceł:

Wyszczególnienie	1934		1935	
	kg.	zł. *)	kg.	zł. *)
Biel cynkowa .	4.169.868	2.302.579	5.740.474	2.477.602
Litopony . . .	121.100	49 000	70 500	27.487
Chloran potasu	243.965	239.418	291.000	215.562
Potaż żrący .	829	1.244	37.067	21.800
Jedwab sztuczny	216 578	1.115 861	250.736	1.250.370
Cerata	83.182	250.900	56.452	186.475
	4 835.522	3.959.002	6.446.229	4.179.296

*) Wartość loco fabryka.

Ponadto ze zwrotów ceł korzystają materiały wybuchowe i środki zapalcze.

Ogólna suma zwrotów ceł wypłaconych przy wywozie, uwidoczniionych w tabeli produktów chemicznych za 11 miesięcy 1935, według zestawienia ogłoszonego w zeszycie 2 „Polski Gospodarczej” z r. 1936 wynosi 718.348 zł. Poza tem Związek owocnie współdziałał z przedsiębiorstwami w zakresie wyjednywania dalszej pomocy dla towarów eksportowanych.

Wreszcie Związek prowadził działalność, zmierzającą do zorganizowania wywozu produktów dotąd jeszcze nieeksportowanych, do uzyskiwania obniżonych cen na półfabrykaty potrzebne do produkcji eksportowej i to zarówno dla przedsiębiorstw chemicznych, jak i dla innych przemysłów, zaopatrujących się w surowce u naszych przedsiębiorstw.

Na zakończenie dodać należy, że współpraca Związku z instytucjami, mającemi na celu popieranie eksportu, a więc przede wszystkim z Państwowym Instytutem Eksportowym, Związkiem Izb Przemysłowo-Handlowych, a także z Izbami polsko-za granicznymi, Polskiem Towarzystwem Handlu Kompensacyjnego i Kompanją Handlu Zamorskiego — rozwijała się owocnie i harmonijnie.

Sprawy komunikacyjne.

W zakresie spraw kolejowych rok 1935, zakończony rządową akcją zniżki taryf przewozowych, był okresem intensywnych prac Ministerstwa Komunikacji, przy współudziale sfer gospodarczych nad reformą taryfy towarowej.

Rozpoczęte w końcu 1934 r. prace, z zamiarem wydania nowej taryfy w pierwszych miesiącach roku sprawozdawczego, uległy opóźnieniu, tak że wejścia w życie taryfy nie należało spodziewać się przed marcem 1936 r.

Nowa taryfa oparta na dotychczasowym systemie taryfowym wprowadza szereg zmian oraz ulepszeń, zarówno z punktu potrzeb kolei jak i życia gospodarczego.

Z uznaniem należy podkreślić, że niepraktyczna forma zewnętrzna wydawnictw taryfowych, utrudniająca orientację w mało przejrzystym układzie taryf, ulega całkowitemu przekształceniu. Zmieniona zostaje w nowej taryfie nomenklatura taryf. Uzasadniony w chwili wprowadzenia w życie obecnie obowiązującej taryfy podział na taryfy normalne i taryfy wyjątkowe, jako przestarzały i nie odpowiadający istotnemu stanowi rzeczy, (gdyż ok. 90% przewozów odbywa się na podstawie taryf wyjątkowych) — zostaje zarzucony. Z powyższych względów nieaktualną już nazwę „taryfa normalna” zastępuje się nazwą „taryfa zasadnicza”, a dotychczasowym taryfom wyjątkowym daje się nazwę „taryf specjalnych”, traktując je jako taryfy stałe, niepodlegające konieczności corocznego odnawiania. Nazwa „taryfa wyjątkowa” została ustalona dla taryf czasowych, mających osiągnąć pewne ściśle określone cele gospodarcze. Taryfy wyjątkowe po spełnieniu swego zadania lub upływu terminu wygasałyby automatycznie, gdyby zaś musiały być utrzymane na dłuższy przeciąg czasu — przechodziłyby do grupy taryf specjalnych.

Przeprowadzana rewizja nie objęła regulaminu przewozu towarów, zawartego w części IA Taryfy, przy pewnych zmianach części IB, która w nowym wydaniu składać się będzie z czterech następujących rozdziałów: postanowienia taryfowe, klasyfikacja towarów, ogólne pravidła obliczania przewoźnego wraz z tabelą zasadniczych klas taryfowych, opłaty dodatkowe.

Część II taryfy będzie zawierać 6 zeszytów obejmujących: taryfy specjalne na przewóz

towarów wewnątrz kraju, w obrocie przez granice lądowe, przez porty polskie, tranzytowe przez granice suche i morskie, przez porty śródlądowych dróg wodnych oraz taryfy wyjątkowe dla wszystkich komunikacji.

Przewidziane jest także przegrupowanie w nowym układzie zarówno w grupach taryf jak i pomiędzy grupami.

W dziedzinie reform, które wpłyną na wysokość przewoźnego, nowa taryfa wprowadza następujące ważniejsze zmiany:

1) obniża podstawowe normy ciężaru przy przesyłkach wagonowych z 15 na 10 tonn, przez co ulegają potanieniu koszty przewozu mniejszych partij towarów i towarów o małym ciężarze gatunkowym, niewykorzystujących wskutek tego ładowności wagonów 15-tonnowych.

2) Ustanawia 16 zasadniczych klas wagonowych, zamiast obecnych 17 — łącząc klasy 1 i 2 w nową jedną klasę pierwszą.

3) Podwyższa opłaty klas drobnicowych i droższych klas wagonowych na bliskie odległości.

4) Obniża opłaty przy przewozie drobnicy i wszystkich klas wagonowych przy dalszych przewozach.

Przebudowa baremów klas zasadniczych w kierunku podwyższenia opłat na krótkich przebiegach została dokonana przy przyjęciu zasady zaniechania konkurencji z ruchem samochodowym i wzajemnego uzupełniania przewozów na małych odległościach. Min. Komunikacji wychodzi z założenia, że dotychczasowe uprzywilejowanie przewozów na bliższych odległościach było błędne, gdyż zarówno nie przynosiło należytych korzyści gospodarczych i osłabiało kolej finansowo, jak i tamowało rozwój motoryzacji na właściwych jej drogach.

Przy rewizji taryf Min. Komunikacji współpracowało z przedstawicielami życia gospodarczego, reprezentowanego w Państwowej Radzie Komunikacyjnej, która opinowała nadsyłane projekty. Z drugiej zaś strony specjalnie wyłonią w październiku 1934 r. Komisja Rewizji Taryf Państwowej Rady Komunikacyjnej podjęła dążenia życia gospodarczego przedstawienia Ministerstwu najpilniejszych postulatów, zmierzających do do-

stosowania taryf do zmienionych warunków gospodarczych.

Dla wykonania podjętej pracy Komisja powołała ze swego grona podkomisje branżowe, które z uwagi na ciężką sytuację finansową przedsiębiorstwa P. K. P. i niemożności wobec tego szerszego uwzględnienia żądanych przez życie gospodarcze zniżek — przefiltrowały zgłoszone wnioski, aprobując najistotniejsze tylko dezyderaty. Skolei materiały, obejmujące zaprojektowane ulgi, zostały przez Komisję Rewizji Taryf przedstawione Min. Komunikacji. W rezultacie jednak — Min. Komunikacji odrzuciło wbrew opinii sfer gospodarczych wszystkie nieomal wnioski przemysłowe, uwzględniając tylko część postulatów rolnictwa.

Związek Przemysłu Chemicznego brał bardzo czynny udział w pracach przygotowawczych, gromadząc nadsyłane materiały, które przed przedstawieniem ich Podkomisji rewizji taryf, szczegółowo były rozpatrywane przez Sekcję Komunikacyjną Związku. Przedstawiciele Związku uczestniczyli w szeregu posiedzeń Podkomisji, referując i opinując wnioski przemysłu chemicznego. Nadmienić należy, że postulaty przemysłu chemicznego, ze wskazanych wyżej względów, zawierały wyłącznie najistotniejsze i minimalne żądania. Ilość zgłoszonych wniosków, w liczbie przeszło 100, w znacznej części dotyczyła formalnej strony taryf; ogólna suma zniżek taryfowych, o które zabiegał przemysł chemiczny, zamykała się w granicach 2 do 2,5 milj. zł.

W listopadzie r. 1935 plan gospodarczy nowego Rządu, zmierzający do podniesienia siły nabywczej społeczeństwa i ożywienia życia gospodarczego kraju, objął również szeroko zakrojoną akcję zniżki kolejowej taryfy towarowej w przewozach wewnętrznych.

Uznając, że interwencja taryfowa w postaci ogólnej zniżki taryf dla wszystkich towarów mogłaby naruszyć równowagę budżetu kolejowego i nie przyniosłaby wzajemian odpowiednich korzyści gospodarczych — Komitet Ekonomiczny Ministrów powziął decyzję przeprowadzenia indywidualnych zniżek na ograniczoną ilość najważniejszych tylko artykułów, przede wszystkim zaś surowców i półfabrykatów. Dzięki szybkiemu tempu prac akcji taryfowej, lista towarów i rozmiary zniżek zostały ustalone przez Komitet Ekonomiczny

Ministrów już w połowie grudnia 1935 r., przyczem dla artykułów oddzielnie nieuwzględnionych pozostawiono do dyspozycji Komisji Międzyministerjalnej przy Min. Przemysłu i Handlu zniżki na sumę około miliona złotych.

Ponieważ przemysł chemiczny w akcji zniżki taryf został całkowicie pominięty — Związek poczynił energiczne starania, celem za-
rezerwowania dalszych zniżek taryfowych dla produktów chemicznych.

Inicjatywa Związku, dzięki wydatnemu poparciu ze strony Ministerstwa Przemysłu i Handlu, spowodowała uzyskanie ulg przewozowych, odpowiadających niższe taryf o 800 tys. zł., na następujące surowce i produkty chemiczne: kwas siarkowy, oleum, soda amonjakalna, smoła surowa, benzol nieoczyszczony, piryty, kości surowe, ponadto chlorek wapna bielący, siarczan miedziowy, kwas azotowy i kwas solny.

Osiągnięte rezultaty nie zaspakajają potrzeb przemysłu chemicznego, sprecyzowanych w postulatach Związku i przedstawionych Radzie Komunikacyjnej i Ministerstwu Komunikacji. Stanowią jednak pewne odciążenie w zakresie ponoszonych przez przemysł chemiczny nadmiernych opłat z tytułu przewozów. Niewątpliwie w najbliższym czasie wejdzie na porządek obrad sprawa taryf eksportowych, niezmiernie interesująca przemysł chemiczny, a wydzielona z ogólnej akcji zniżkowej.

Niezależnie od prac ogólnych, w ciągu roku 1935 Związek występował w sprawach indywidualnych, bądź też opinjował lub popierał bezpośrednio zgłoszone prośby fabryk. Ponadto ożywiona była współpraca z Ministerstwem Przemysłu i Handlu i Ministerstwem Komunikacji przy opracowywaniu poszczególnych zagadnień taryfowych.

Rok 1935 nie przyniósł postępu w zakresie motoryzacji kraju, ani też rozwiązania zagadnienia, jakimi środkami winniśmy tę motoryzację osiągnąć. Sprawa ta nie jest pozbawiona istotniejszego znaczenia dla przemysłu chemicznego, który mógłby poważnie wzmoczyć sprzedaż szeregu swych produktów (benzol motorowy, gliceryna, smary specjalne, lakiery etc) w miarę zwiększenia ruchu samochodowego, szerzej wykorzystując samochody ciężarowe jako wygodny środek transportowy.

Rozwój udziału portów polskiego obszaru celnego w obrocie zagranicznym był nadal pomyślny. Warunki pracy w porcie Gdynskim uległy dalszej poprawie zarówno w zakresie techniki pracy portowej, jak i w zakresie bezpośrednich połączeń. Przemysł chemiczny starannie wykorzystuje porty polskie: w roku 1935 ok. 84% (w wadze) przywozu produktów chemicznych, objętych działem VI wykazu statystycznego, przywieziony był przez Gdynię i Gdańsk; stosunek ten w wywozie wyniósł 67%. Związek nadal współpracuje ze zrzeszonymi przedsiębiorstwami z jednej i z władzami z drugiej strony nad rozwojem obrotów przez porty polskie.

POŁOŻENIE POSZCZEGÓLNYCH GAŁĘZI PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

Nawozy fosforowe.

Sytuacja przemysłu superfosfatowego kształtowała się w roku 1935 nadal niekorzystnie. Wskazuje na to liczba produkcji, która w roku 1935 wyniosła około 90.000 tonn superfosfatu (t. j. tyleż co w r. 1934), a więc fabryki wyżyły ok. 12% swej zdolności produkcyjnej.

Sprzedaż superfosfatu na rynku wewnętrznym wyniosła:

w sezonie wiosennym 1935 ¹⁾ —	21.337 tonn superfosfatu
	basis 16%
" jesiennym 1935 —	<u>72.590</u> tonn superfosfatu
	basis 16%
Razem w r. 1935	93.927 tonn superfosfatu
	basis 16%

Liczba ta niewiele przekracza sprzedaż za r. 1934, wynoszącą 92.028 tonn.

Eksport superfosfatu z obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej wyniósł w r. 1935 — 21.088 tonn.

Konsumpcja superfosfatu w sezonie wiosennym 1935 r. w porównaniu do sezonu wiosennego 1934 r. obniżyła się o 11,22%, natomiast zbyt superfosfatu w sezonie jesiennym 1935 r. w stosunku do jesieni 1934 r. wzrósł o 6,76%. W konsekwencji, sprzedaż w całym roku 1935 w porównaniu z r. 1934 wzrosła o 2,06%, w stosunku jednak do sprzedaży w latach pomyślnej konjunktury, zbyt superfosfatu jest

nadal bardzo nieznaczny. Na przeszkodzie wydatniejszemu zwiększeniu zużycia superfosfatu stoi w dalszym ciągu ciężka sytuacja rolnictwa, która w województwie Poznańskim w r. 1935 specjalnie się pogłębiła wskutek klęski suszy.

Zjednoczenie Fabryk Superfosfatowych przeprowadzało sprzedaż przeważnie za gotówkę a jedynie w wyjątkowych wypadkach, w bardzo nieznacznej mierze, był udzielany przy zakupie superfosfatu kredyt.

Po doliczeniu sprzedaży supertomasyny i importu żużli Thomasa stwierdzić można, że ogólne spożycie nawozów fosforowych w Polsce wyniosło w roku sprawozdawczym okragło 129.900 tonn, co w porównaniu z r. 1934 (127.000 t.) stanowi nieznaczny wzrost. Przeliczając te liczby na 1 ha ziemi ornej, otrzymujemy następujące rezultaty, wskazujące zużycie nawozów fosforowych:

w r. 1933	7.52 kg na 1 ha
" 1934	6.85 "
" 1935	7 kg "

Przemysł potasowy.

W roku sprawozdawczym cyfry sprzedaży w efektywnych tonnach przedstawiają się następująco:

Sprzedaż	Sole potasowe	Kainit	Koncentrat	Superpotas langb. kap.	Kalimaga
W kraju na cele rolnicze . . .	44.389	80.331	—	178 640	1.758
Na cele przemysłowe	10	50	2.164	—	1.905
Na eksport . . .	63.278	12.246	10.259	—	5
Razem tonn	107.677	92.627	12.423	818	3.668

W roku gospodarczym 1933/34 sprzedaż wyniosła:

w kraju — soli potasowych	37.878 tonn
kainitu	77.629 "
kalimagu	2.124 "
na eksport — soli potasowych	39.702 "
kainitu	7.635 "

Sprzedaż w kraju, mimo niekorzystnych — szczególnie w pierwszym okresie roku sprawozdawczego — warunków konjunktury rol-

niczej, dała w porównaniu z rokiem ubiegłym poprawę zbytu.

Sprzedaż eksportowa — w ramach międzynarodowego porozumienia — chociaż tonnażowo wykazuje znacznąwyżkę, jednak finansowo nie dała korzystnych rezultatów, naskutek gwałtownej obniżki cen na rynku światowym, trwającej przez całe pierwsze półrocze roku sprawozdawczego.

Dopiero w drugim półroczu, po uspokojeniu się rynku światowego i poprawie poziomu cen — można było mówić o polepszeniu warunków eksportowych.

Sp. Akc. Eksploatacji Soli Potasowych utrzymywała w dalszym ciągu swój aparat propagandowo-handlowy na rynku krajowym, ułatwiając nawiązywanie bezpośredniego kontaktu z placówkami sprzedaży i propagowanie stosowania nawozów potasowych, szczególnie wśród małej własności rolnej.

Sprzedaż wysoko-procentowych marek dla celów przemysłowych nie wykazała, w porównaniu z rokiem ubiegłym, większych zmian.

Związki azotowe.

Założenia produkcyjne fabryk w Chorzowie i w Mościcach nie uległy w stosunku do roku poprzedniego żadnym zasadniczym zmianom.

Ogółem wyprodukowano w dziale nawozów w r. 1935:

Nazwa produktu	Chorzów	Mościce	Razem
	w tonnach		
Azotniak	31.555	—	31.555
Siarczan amonu . .	—	28.354	28.354
Saletra wapniowa .	—	40.404	40.404
Saletrzak	4.979	—	4.979
Wapnamon	3.659	—	3.659
Nitrofos	2.057	—	2.057
Saletra sodowa roln.	2.968	—	2.968
Supertomasyna . . .	17.722	—	17.722

W przeliczeniu na azot związany i kwas fosforowy sumaryczna produkcja w dziale nawozów wyniosła:

tonn N	20.338
" P ₂ O ₅	3.586

W dziale produktów o zastosowaniu przemysłowym w r. 1935 wyprodukowano:

Nazwa produktu	Chorzów	Mościce	Razem
	w tonnach		
Karbid	6.580	—	6 580
Azotan amonu . . .	1.826	854	2.680
Saletra potasowa . .	789	—	789
Saletra sodowa . . .	1.729	—	1.729
Woda amonjakalna .	24	—	24
Amonjak skroplony .	60	—	60
Azotyn sodowy . . .	227	—	227
Kwas azotowy stężo- ny	—	3.004	3.004
Kwas azotowy techn. 36°Be	206	—	206
Kwas azotowy chem. czysty	30	—	30
Salmjak	1.542	—	1.542
Węglan amonu . . .	434	—	434
Chlorek wapna . . .	—	1.490	1.490
Chlorobenzol	—	247	247
Kwas solny	—	466	466
Soda kaustyczna . .	—	2.200	2.200
Paradwuchlorobenzol	—	14	14
Tlen w m ³	347.768	67.743	415.511

W przeliczeniu na azot związany w dziele artykułów przemysłowych produkcja wyniosła 2.651 t.

Poziom produkcji wobec małej konsumpcji nawozów był nadal niski i przemysł azotowy musiał nadal walczyć z trudnościami, wynikającymi z niewielkiego stopnia zatrudnienia fabryk. Celem zwiększenia sumy produkcji dąży się do rozwinięcia działu produktów przemysłowych. Oczywiście jednak, bez poprawy sytuacji rolnictwa i wzrostu konsumpcji nawozowej, nie można liczyć na radykalną zmianę w obecnym niepomysłnym stopniu zatrudnienia fabryk.

Jeśli chodzi o sprzedaż, to stwierdzić trzeba, iż w dziele nawozów nastąpiło dalsze — nieznaczne coprawda — cofnięcie się konsumpcji. Wartościowe zmniejszenie obrotów jest jeszcze poważniejsze wobec dalszego obniżenia cennika.

Wskaźnik cen nawozów azotowych wynosi na rok gospodarczy 1935/36 — 49,71 %, przyjmując rok 1927/28 jako 100. Jeśli nawet przyjąć założenie niekorzystne dla nawozów azotowych, mianowicie rok kalendarzowy 1928 jako 100, to wskaźnik cen nawozów azotowych wynosi za rok 1935 — 50,8 %, czyli znacznie poniżej wskaźnika produktów skartelizowanych i wskaźnika obciążeń publicz-

nych. Wskaźnik ceny nawozów azotowych zbliża się raczej do wskaźnika cen artykułów sprzedawanych przez rolnictwo, a wynoszącego obecnie 40.

Sprzedaż nawozów w roku 1935 wyniosła:

Nazwa produktu	w kraju	na eksport	Razem
	w tonnach		
Azotniak	23.761	2.600	26.361
Siarczan amonu . .	3.177	24.726	27.903
Saletra wapniowa . .	27.460	13.567	41.027
Saletrzak	13.444	—	13.444
Nitrofos	3.511	—	3 511
Wapnamon	3.649	—	3.649
Supertomasyna azotn.	8.729	—	8.729
Tomasyna azotn. . .	37	—	37
Saletra sodowa roln.	3.656	—	3.656
Supertomasyna . . .	23.836	65	23.901

Eksport odbywał się nadal na zasadzie stałych kontyngentów, w ramach Międzynarodowego Syndykatu Azotowego.

W dziele produktów o zastosowaniu przemysłowym sprzedaż tak krajowa, jak i eksportowa rozwijała się pomyślnie.

Sprzedaż poszczególnych produktów technicznych wyniosła:

Nazwa produktu	w kraju	na eksport	Razem
	w tonnach		
Karbid	3.329	3.243	6.572
Azotan amonu . . .	2.500	765	3.265
Saletra potasowa . .	317	486	803
Saletra sodowa . . .	1.518	198	1.716
Woda amonjakalna .	73	—	73
Amonjak skroplony .	55	—	55
Azotyn sodowy . . .	145	3	148
Salmjak	381	1.267	1.648
Węglan amonu . . .	196	250	446
Kwas azotowy stężo- ny	1.584	99	1.683
Kwas azotowy techn.	233	—	233
Kwas azotowy chem. czysty	32	—	32
Chlorek wapna . . .	1.425	221	1.646
Chlorobenzol	220	—	220
Kwas solny	421	—	421
Soda kaustyczna . .	2.172	—	2.172
Paradwuchlorobenzol	11	8	19
Tlen w m ³	418.739	—	418.739

Łączna produkcja w Polsce związków azotowych, otrzymanych w r. 1935 na drodze syntetycznej, wyniosła prawie 25.500 tonn

związanego azotu, odbiegając nieco wdół od produkcji w r. 1934 (26.000 tonn). Po doliczeniu produkcji związków azotowych, otrzymanych na drodze destylacji węgla, a wynoszącej 4.300 tonn związanego azotu, ogólna suma produkcji polskiej w r. 1935 wypada w wysokości 29.800 tonn, a więc jest prawie o 4% niższa od analogicznej liczby za rok 1934 (31.000 tonn).

Przemysł elektrochemiczny.

Inne ważniejsze — obok azotowe — działy przemysłu elektrochemicznego osiągnęły w roku 1935 następujące wyniki:

Zbyt w kraju żelazokrzemu wykazuje dalszą poprawę. Powiększenie zbytu w stosunku do r. 1934 wynosi prawie 20%. W roku 1935 rozpoczęto także eksport, który osiągnął 324 tonny.

Pomimo wystarczającej produkcji żelazochromu, krajowe huty pokryły 1/4 swego zapotrzebowania zagranicą. Z tego powodu zbyt żelazochromu w kraju pozostał na tym samym poziomie, co w r. 1934. Import tego stopu jest możliwy spowodu braku stawki celnej, któraby chroniła produkcję krajową przed dumpingiem zagranicy. Na rynku krajowym można umieścić tylko drobną część polskiej produkcji, należy więc szukać rynków zbytu zagranicą. Dlatego też eksport żelazochromu uległ bardzo znacznemu powiększeniu i wyniósł w roku sprawozdawczym 280% zbytu krajowego.

Zbyt cementów glinowych zwiększył się poważnie w stosunku do roku 1934. Cement glinowy znajduje coraz szersze zastosowanie na rynku krajowym; używa go się również przy budowie kolejki linowej w Tatrach.

Zapoczątkowana w r. 1934 produkcja korundu nie rozwija się należycie spowodu konkurencji korundu zagranicznego, sprzedawanego w Polsce — ze względu na brak ochrony celnej — po cenach dumpingowych.

Wytwórczość kwasu siarkowego w r. 1934 i 1935 wynosiła, w przeliczeniu na kwas 50° Bé:

Kwas siarkowy.

	w r. 1934	w r. 1935
	w tonnach	
z rud cynkowych	173.000	147.000
z pirytów	54.000	51.750
Razem	227.000	198.750

W roku 1935 zmniejszyła się zatem produkcja kwasu siarkowego z rud cynkowych o 26.000 tonn, z pirytów — o 2.250 t. Łączny spadek produkcji w r. 1935 w porównaniu do r. 1934 wyniósł zatem 28.250 t., czyli przeszło 12%.

Związki sodowe.

W przemyśle sodowym dał się zauważyć w porównaniu do roku 1934 pewien nieznaczny wzrost produkcji. Wzrost ten należy przypisać powstaniu nowych gałęzi przemysłu i nieco wzmożonemu zapotrzebowaniu niektórych dziedzin wytwórczości, dla których wyroby sodowe są podstawowym surowcem lub pomocniczym materiałem. Znaczniejszy wzrost sprzedaży wykazuje kwaśny węglan sodowy, co osiągnięte zostało dzięki zahamowaniu importu, a więc raczej stanowi odzyskanie utraconego rynku zbytu.

Dostawy wyrobów sodowych dla handlu, który głównie zaopatruje gospodarstwa domowe — pozostały mniej więcej na wysokości r. 1934, przy zarysowujących się tendencjach spadkowych, spowodowanych zmniejszeniem budżetów domowych.

Zaopatrzenie rynku w wyroby sodowe odbywało się równomiernie, bez większych wahań sezonowych.

Koniec r. 1935 minął w atmosferze zapowiedzi ogólnej obniżki cen wyrobów przemysłowych oraz taryf kolejowych, co wpłynęło hamująco na intensywność zamówień w tym okresie i poniekąd zaciemniło obraz sytuacji całego r. 1935.

Ceny wyrobów sodowych, zgodnie z tendencjami gospodarczymi Rządu, zostały obniżone w grudniu 1935 r. w takiej skali, że zniżka cen w ciągu 2-ch ostatnich lat wynosi powyżej 17%.

Specjalną troską przemysłu sodowego było ściślejsze nawiązanie bezpośredniego kontaktu z przemysłem, odbierającym związki sodowe; drogą daleko nieraz idących wysiłków, udało się w tym zakresie uwolnić od podrażającego pośrednictwa.

Następnym zadaniem, jakie przemysł sodowy postawił sobie w planie opracowania rynku sodowego w r. 1935 było dążenie do pogłębienia rynku i zapewnienia konsumentowi nabywania pełnowartościowych oryginalnych wyrobów sodowych. Konsekwentne wysiłki

doprowadziły do pewnego wzrostu konsumpcji sody oczyszczonej, chociaż należy zaznaczyć, że spożycie jej daleko odbiega od odpowiedniego wskaźnika na zachodzie Europy. W zakresie sody amonjalkalnej i krystalicznej dążeniem producenta było zapewnienie dotarcia tych gatunków sody do konsumenta w pełnowartościowej jakości. Trudności, na jakie pod tym względem przemysł sodowy napotyka, spowodowane są brakiem oficjalnego charakteru norm Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, ustalonych dla tych artykułów.

W dziedzinie eksportu r. 1935 upłynął pod znakiem wyraźnych trudności wywołanych przepisami dewizowymi, importowymi, reglamentacyjnymi, kompensacyjnymi tudzież konkurencją innych państw. Pomimo to jednak przemysł sodowy, drogą dużych ofiar, zdołał w stosunku do r. 1934 utrzymać, a nawet zwiększyć swój eksport. Wyrazem tych ofiar jest, że średnia cena eksportowa uzyskana w r. 1935 odbiega in minus od średniej ceny r. 1934.

Dane liczbowe wykazują następujące wyniki sprzedaży na rynku wewnętrznym:

Nazwa produktu	1934	1935
Soda amonjalkalna . . .	49.050 tonn	52.180 tonn
Soda kaustyczna . . .	16.765 „	19.165 „
Kwaśny węglan sodowy (bikarbonat)	1.572 „	2.357 „

Materiały wybuchowe. Sytuacja w przemyśle materiałów wybuchowych uległa w r. 1935 pogorszeniu, gdyż w wyniku spadku wydobywania węgla oraz koncentracji jego wydobywania sprzedaż zmniejszyła się w stosunku do roku 1934 o około 4%.

Również eksport tych produktów ze względu na ostrą konkurencję oraz ograniczenia dewizowe i wwozowe spadł w stosunku do roku 1934.

Produkty węglowodórne. W porównaniu do lat poprzednich, produkcja górnośląskiego przemysłu produktów węglowodórnych w roku 1935 wykazała pewien stosunkowo nieznaczny wzrost, pozostając jednak znacznie w tyle za produkcją ostatnich lat dobrej konjunktury — 1928 i 1929.

Wyniki produkcji w 1935 r. w porównaniu

do produkcji z kilku lat poprzednich przedstawiały się następująco:

Produkcja koksu (w liczbach okrągłych):

w roku 1929 . . .	1.858.000 tonn
„ 1932 . . .	1.090.000 „
„ 1933 . . .	1.170.000 „
„ 1934 . . .	1.334.000 „
„ 1935 . . .	1.387.000 „

Produkcja surowych produktów węglowodórnych w koksowniach (w liczbach okrągłych):

Rok	smoła surowa	benzol surowy	siarczan amonu
1929	86.800 tonn	23.100 tonn	25.900 tonn
1932	56.300 „	18.000 „	17.400 „
1933	60.800 „	19.500 „	16.400 „
1934	69.350 „	21.700 „	18.100 „
1935	71.200 „	23.200 „	19.800 „

Po doliczeniu produkcji gazowni, ogólną wytwórczość Polski w r. 1935 można ocenić na: 96.000 tonn smoły surowej, 23.700 tonn benzolu surowego i 20.800 tonn siarczanu amonowego (otrzymanego z przerobu węgla).

Produkcja opartego na przeróbce tych surowców właściwego przemysłu produktów węglowodórnych — w destylarniach smoły i fabrykach benzoli — wyniosła w ostatnich trzech latach (w liczbach okrągłych):

Wyszczególnienie	1933	1934	1935
	w tonnach		
smół preparowanych	14.500	18.000	18.300
paku	30.400	33.000	34.700
olejów smołowcowych	13.200	16.000	20.400
naftalinu sur. prasowanego . .	1.670	2.540	2.210
naftalinu czystego	505	955	800
fenolu i krezoli	975	930	820
zasad pirydynowych	74	93	80
benzoli oczyszczonych	11.100	12.000	15.150

Zbyt produktów węglowodórnych utrzymał się globalnie na poziomie dwu poprzednich lat, natomiast konjunktury rynkowe dla poszczególnych produktów kształtowały się dość niejednolicie. W eksporcie ceny produktów węglowodórnych naogół się ustabilizowały, a dla niektórych produktów wykazują nawet pewną lekką tendencję zwyżkową; w

kraju natomiast — zgodnie z ogólną tendencją deflacyjnej polityki gospodarczej — ceny przeważnej ilości produktów uległy kilkakrotnie dobrowolnym, często nawet dość poważnym obniżkom. Trudności w eksporcie, wywołane znanymi przyczynami, nie zmniejszyły się, zwłaszcza że widoki rozwoju eksportu na szczególnie ważne dla węglopochodnych rynki niemieckie — zaczynają się w ramach ostatnio zawartego układu o obrocie towarowym polsko - niemieckim, kształtować coraz niepomyślniej. Sytuacja w zakresie poszczególnych produktów przedstawiała się w sposób następujący:

Mimo pewne ożywienie ruchu budowlanego w kraju, zbyt smół oraz paku dla fabryk tekstur smołowcowych i przemysłu budowlanego utrzymał się zaledwie na poziomie roku poprzedniego. Naturalnemu wzrostowi zbytu tych produktów przeciwdziałał zbędny import smół surowych oraz smół preparowanych i paku, szczególnie do Gdańska i na teren Województwa Pomorskiego, gdzie wskutek zbyt wysokich frachtów kolejowych z Górnego Śląska do tych okolic, a niskiej ochrony celnej — produkty polskie nie wytrzymują obcej konkurencji. Zupełnie zbędny ten import wyniósł w ubiegłym roku przeszło 7.300 tonn. Zbyt smół drogowych ogranicza się nadal do stosunkowo małych jeszcze ilości.

Pewnego ożywienia doznał zbyt olejów smołowcowych tak w kraju, jak i w eksporcie. Niepomyślnie kształtuje się natomiast zbyt paku; ograniczona produkcja brykietów węglowych, niedostateczny zbyt smół preparowanych, szczególnie smół drogowych, przy równoczesnej słabej koniunkturze dla tego produktu na rynkach światowych i gromadzących się coraz większych zapasach w głównych ośrodkach produkcyjnych: sprawiają, że również nasze nadwyżki paku znajdują coraz trudniejsze ujście na eksport, co powoduje wzrost magazynowanych zapasów.

Z produktów dalej uszlachetnionych stosunkowo dobrym popytem cieszyły się tak w kraju jak i w eksporcie naftalin surowy prasowany, naftalin czysty oraz krezole; pocieszającym objawem był wzrost zapotrzebowania w kraju na naftalin, krezole, fenol i żywice kumaronowe, świadczący o powolnym lecz systematycznym rozszerzaniu produkcji naszego przemysłu przetwórczo-smołowego. Na-

dal słabo kształtowała się natomiast koniunktura dla zasad pirydynowych.

Zbyt benzolu motorowego i benzoli do dalszej przeróbki chemicznej w kraju był ilościowo naogół zadawalający. Pozostałe ilości wywożono do dalszej przeróbki do Niemiec, dotychczas bez większych trudności, jednak wobec wspomnianych ograniczeń plafonów wywozowych do Niemiec, widoki tego eksportu na najbliższą przyszłość zapowiadają się mniej korzystnie.

Zbyt siarczanu amonu w kraju, wobec dalszego kryzysowego stanu rolnictwa, odbywał się nadal w bardzo ograniczonych rozmiarach. Powstałe nadwyżki produkcyjne zdołano wprawdzie ulokować na rynkach zagranicznych, jednak po cenach bardzo niskich.

Widoki kształtowania się koniunktury dla produktów węglopochodnych nawet na najbliższą przyszłość trudno przewidzieć. Na rynku krajowym, w związku ze stopniowym ożywianiem się ogólnego ruchu budowlanego, możnaby się spodziewać nawet pewnego dalszego zwiększenia się obrotów, natomiast rozwój warunków eksportu zapowiada się niekorzystnie.

Półprodukty i barwniki.

W roku sprawozdawczym przemysł barwnikarski w Polsce rozwijał się dość pomyślnie. Fabrykacja barwników syntetycznych i organicznych produktów przejściowych w porównaniu do r. 1934 wykazuje dalszy wzrost, zwłaszcza jeśli chodzi o ilość typów wytwarzanych barwników. Ilościowo produkcja barwników utrzymała się na poziomie roku poprzedzającego, wynosząc ok. 1.800.000 kg. Rozszerzyła się też skala wyrabianych w Polsce półproduktów, a na szczególną uwagę zasługuje uruchomienie w r. 1935 fabrykacji antrachinonu, alfanaftolu, kwasu beta-oksynaftoesowego, para-nitroaniliny i innych.

Z nowych artykułów, których produkcję podjęto w fabrykach barwników, zasługuje na podkreślenie podjęcie fabrykacji organicznych związków syntetycznych, stosowanych w przemyśle gumowym, czyli t. zw. „przyspieszaczy” wulkanizacji kauczuku, „antyutleniaczy” — przeciwdziałających starzeniu się wyrobów gumowych, jak również szeregu barwników do zabarwiania artykułów gumowych.

Przemysł farmaceutyczny.

Rozpoczęty przed kilku laty rozwój działalności przemysłu farmaceutycznego w kierunku fabrykacji syntetycznych chemikaliów leczniczych w roku 1935 poczynił widoczne postępy. Przy opracowywaniu jednak nowych artykułów w dalszym ciągu wyczuwa się malejący wprawdzie, ale wciąż nadal obserwowany brak półproduktów chemicznych, na jakich przemysł farmaceutyczny opierać się musi. W rozwoju chemikaliów leczniczych syntetycznych na pierwsze miejsce wysuwają się związki barbiturowe. Z nowych preparatów tej grupy przybył N-metylo-cyklo-heksanylometylomalonylomocznik i jego sól sodowa, stosowana w chirurgii jako środek powodujący szybkie zasypianie.

Poważnym krokiem naprzód jest rozpoczęcie w Polsce produkcji alkaloidów makowcowych ze słomy maku polskiego, a więc surowca krajowego — co wpłynie na zmniejszenie importu półproduktów i produktów gotowych, z konieczności dotąd sprowadzanych z zagranicy.

Szybko postępujące zdobycze wiedzy w dziedzinie organoterapii i fabrykacji organopreparatów, t. j. leków otrzymywanych z narządów zwierzęcych, spowodowały rozwój tego rodzaju produkcji w polskim przemyśle farmaceutycznym. W szczególności podkreślić trzeba rozwój fabrykacji preparatów hormonalnych, stanowiących określone jednostki chemiczne, wyosobniane z narządów zwierzęcych.

W rozwoju krajowej produkcji syntetycznych chemikaliów, stosowanych w lecznictwie, wielkie usługi oddają istniejące przy poważniejszych fabrykach laboratorja badawcze, które prowadzą ożywione studia nad syntezą związków, dotąd w Polsce nieprodukowanych. Obok pracowni chemicznych, poważną rolę odgrywają biologiczne laboratorja naukowo-badawcze: opracowują one nowe metody otrzymywania preparatów hormonalnych i prowadzą kontrolę, bez jakiej żaden z preparatów biologicznych, według wymagań obecnych, nie może być oddany do użytku leczniczego.

Rozpoczęta została w r. 1935 fabrykacja estrów kwasu paraoksybenzoesowego, stosowanych szeroko do konserwowania środków spożywczych. Niestety — sztywność obowią-

zujących przepisów utrudnia szersze wprowadzenie powyższego środka syntetycznego, aczkolwiek odpowiednik importowany jest używany oddawna w naszym kraju.

Poważną przeszkodą w rozwoju produkcji farmaceutycznej jest polityka Ubezpieczalni Społecznych, które prowadzą własne wytwórnie farmaceutyczne, starając się eliminować produkty prywatnego przemysłu. Zaznaczyć należy, że wytwórnie Ubezpieczalni, nie opłacając zresztą podatków i będąc w lepszej niż przemysł prywatny sytuacji, konkurują z przemysłem tym nie tylko na terenie Kas Chorych, mają bowiem możliwość dostarczania swych wytworów instytucjom komunalnym.

Natomiast całkowitem zrozumeniem doniosłości rozwoju przemysłu chemiczno-farmaceutycznego i powstawania nowych produkcji charakteryzuje się polityka Ministerstwa Opieki Społecznej i Ministerstwa Spraw Wojskowych, które specjalnie popiera rozwój artykułów, wyrabianych z surowców krajowych.

Wzrost obrotów w roku 1935 w stosunku do roku poprzedniego ocenić można na 10%, co tłumaczy się wielkim naciskiem, jaki kładzie polski przemysł farmaceutyczny na potrzebę wprowadzania nowych, dotąd niefabrykowanych w kraju preparatów.

Fabrykacja cementów dentystycznych, doniedawna w Polsce wcale nieistniejąca, poczyniła tak wielkie postępy, że niema w tej chwili potrzeby jakiegokolwiek importu zagranicznego. Badania chemiczne, fizyczne i kliniczne wskazują na wysoką jakość wyrobu polskiego, przewyższającą nawet najbardziej znane marki zagraniczne cementów. Mimo to, obserwujemy poważny a wyraźnie szkodliwy dla produkcji polskiej import, który tłumaczy się zupełnym brakiem ochrony celnej na cementy dentystyczne. Wprowadzenie odpowiedniej poprawki do taryfy celnej jest jednym z najistotniejszych — w roku ubiegłym niestety niezrealizowanych — postulatów tego przemysłu.

Destylacja drewna.

Sytuacja w przemyśle destylacji drewna liściastego w r. 1935 większym zmianom nie uległa. Produkcja i sprzedaż zwiększyły się o niespełna 5%. Wysiłki przemysłu skierowane były tak samo, jak i w r. 1934 w kierunku doskonalenia technicznego fabryk, co spowodowało dalszą ak-

cję w kierunku obniżania cen na wszystkie produkty destylacji drzewa.

W zakresie przerobu chemicznego drewna iglastego zasługuje na uwagę pełne uruchomienie w roku ubiegłym dwóch nowych ośrodków ekstrakcji drewna — w Szczepieszynie oraz w Rudniku nad Sanem (ta ostatnia fabryka została raczej ponownie uruchomiona po kilkoletnim przestoju). Nie doszło natomiast do ostatecznego sfinalizowania prac organizacyjnych nad powołaniem do życia wspólnej instytucji, która zajęłaby się uporządkowaniem eksportu terpentyny z Polski.

Masy plastyczne. Ten dział produkcji, doniedawna jeszcze w Polsce nieistniejący, w r. 1935 wykazał duże postępy. Produkowane są obecnie w naszym kraju trzy rodzaje mas plastycznych: celulozoid oparty na nitrocelulozie, masy oparte na fenolach (typu bakelitu), oraz masy oparte na kazeinie (typu galalitu). Łączna produkcja tych mas plastycznych z łatwością pokrywa wewnętrzne zapotrzebowanie Polski, a opinie odbiorców świadczą, iż polskie masy plastyczne nie ustępują jakością importowanemu doniedawna produktowi. Mimo to, obserwujemy pewien przywóz z zagranicy mas plastycznych, wywołany zarówno konserwatyzmem odbiorców, jak niewystarczającą ochroną celną.

Sztuczne włókna. Studja ekonomiczne, prowadzone przez Ligę Narodów, wykazały że „w ostatnich latach sztuczny jedwab, dzięki postępowi techniki, obniżył cenę, oraz zainteresowaniu spożywców, wciąż skuteczniej konkuruje z dawnym surowcem włókienniczym — jedwabiem naturalnym, bawełną i wełną — szczególnie w przemyśle wyrobów dzianych”.

Ilościowo, spożycie sztucznego włókna wynosi co prawda zaledwie kilka procent wszystkich surowców włókienniczych, ale przekroczyło już w tonnażu jedną piątą światowego spożycia wełny.

Rok ubiegły przyniósł, w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, dalszy poważny rozwój ilościowy światowej wytwórczości sztucznego jedwabiu. Produkcja wzrosła z 350.000 tonn w r. 1934 do 500.000 tonn, w r. 1935. Ponadto jednym z naczelných zainteresowań światowego rynku włókienniczego stał się rozwój techniczny i wydajny wzrost

ilościowy produkcji sztucznych włókien ciętych.

Włókna cięte używane są obecnie do wytwarzania samoistnych tkanin, jak również — coraz to szerzej — jako domieszka do tkanin lnianych, bawełnianych, a zwłaszcza wełnianych.

Przy znanych tendencjach autarkicznych wielu państw w dziedzinie zaopatrzenia przemysłu w surowce włókiennicze, można się spodziewać dalszego intensywnego rozwoju i rozpowszechnienia produkcji włókna ciętego, skoncentrowanej dotychczas w siedmiu zaledwie krajach.

Warto zaznaczyć, że już obecnie, we Włoszech i w Niemczech, wymagana jest przy wszystkich zamówieniach tkanin wełnianych dla wojska i urzędów, znaczna przymieszka sztucznego włókna ciętego.

W technice produkcji sztucznego jedwabiu dotychczasowymi systemami w roku ubiegłym nie zanotowano wybitniejszych zmian. Podjęta we Włoszech próba zastosowania nowego surowca podstawowego — kazeiny — jest eksperymentem, którego praktycznej wartości niemożna jeszcze należycie ocenić.

Trudności w handlu międzynarodowym sztucznym jedwabiem w roku ubiegłym nadal wzrastały. Pomijając nawet znane już restrykcje — kontyngenty, kompensaty, wyższe cła, trudności walutowe i t. p. — należy podkreślić fakt intensywnego forsowania wywozu przez liczne państwa, wśród których prym dźwiera Włochy i Niemcy. Dzięki premjom i innym środkom ingerencji Państwa, różnice pomiędzy ceną wewnętrzną a ceną, po której jedwab sztuczny jest oferowany na eksport, nierzadko przekraczają 50% ceny wewnętrznej.

Gwałtowna ekspansja japońska wzrastała w pierwszej połowie roku ubiegłego; natomiast w ostatnich miesiącach tego roku daje się zauważyć pewne jej ograniczenie.

Podawane w różnych publikacjach ilości jedwabiu sztucznego, rzekomo wyprodukowanego w Z. S. S. R., nie wydają się prawdopodobne. Faktem jest jednak, że w Rosji czynione są usiłowania rozbudowy przemysłu włókna sztucznego na gigantyczną skalę. Jakość rosyjskiego jedwabiu sztucznego nie wytrzymuje — jak tymczasem — porównania

z jakością przędzy, wytwarzanej w innych krajach.

Na rynku krajowym wzrastające zapotrzebowanie na jedwab sztuczny mogło być w całości pokryte przez 3 istniejące w Polsce fabryki. Produkcja wyniosła 5.380.000 kg, co w porównaniu z 4.390.000 kg w r. 1934 stanowi wzrost o 23%.

W pierwszym półroczu r. ub. rynek krajowy cechował się mocną tendencją; od października zapotrzebowanie osłabło bardzo znacznie.

Ceny sprzedażne wewnątrz kraju były parokrotnie obniżane. Ogólna obniżka, w zależności od rodzaju przędzy, waha się w granicach od 4 do 15%. Przędza sztucznego jedwabiu jest więc jednym z tych rzadkich wytworów przemysłowych, którego wskaźnik ceny wyraża się obecnie liczbą 31, przy cenach z r. 1928, przyjętych jako równe 100. Jest to wskaźnik niższy od wskaźnika cen wytworów rolnych.

Eksport krajowej przędzy sztuczno-jedwabnej zmniejszał się nadal ze znanych przyczyn i był prowadzony ze stratą.

Włókno cięte produkowane jest nadal w Polsce. Niestety, produkt ten, aczkolwiek gatunkowo w niczem nie ustępujący zagranicznemu, nie został dotychczas należycie wykorzystany przez krajowe przedsiębiorstwa przetwórcze.

Ku końcowi roku 1935 dało się zauważyć zainteresowanie próbami przetwarzania Texty. Próby te, podjęte przez szereg poważnych fabryk, i zaznaczone powyżej ogólne tendencje rynku światowego pozwalają rokować pewien wzrost zapotrzebowania na włókno cięte już w najbliższym czasie.

W dziedzinie uniezależnienia Polski od importu surowca, potrzebnego do produkcji sztucznego włókna, zasługuje na uwagę zapoczątkowana w ubiegłym roku wytwórczość siarczku węgla. Produkcja ta — prowadzona przez Tomaszowską Fabrykę Sztucznego Jedwabiu — w roku ubiegłym była wystarczająca na pokrycie całego zapotrzebowania krajowego na siarczki węgla.

Produkcja Tomofanu wykazuje stopniowy, aczkolwiek niewielki wzrost; wydatnie wzrosło się zapotrzebowanie na słomkę tomofanową, używaną do wyrobu kapeluszy.

Przemysł tłuszczowy.

W r. 1935 nastąpiło załamanie linii rozwojowej przemysłu tłuszczowego, który od zarania odrodzonej państwowości wykazywał planową a gospodarczo uzasadnioną ewolucję strukturalną i organizacyjną, dostosowaną do istotnych potrzeb gospodarczych Polski. Względy na aktywność bilansu handlowego spowodowały bardzo głębokie ograniczenia przywozowe, które najboleśniej dotknęły przemysł tłuszczowy. Przy lojalnem ustosunkowaniu się do zagadnienia preferencji dla surowców krajowych, przemysł zaledwie w nikłym stopniu pokrywać może swoje zapotrzebowanie w kraju, gdyż polska produkcja hodowlana zaspakaja tylko kilkanaście procent naszej konsumpcji stałych tłuszczów technicznych.

Od kwietnia do września 1935 r. wstrzymany został całkowicie przywóz egzotycznych nasion oleistych przy równoczesnem bardzo wydatnem ograniczeniu przywozu tłuszczów zwierzęcych. Toteż od kwietnia począwszy, fabryki przetworów tłuszczowych nie mogły z braku surowców pracować normalnie i wszystkie zakłady wykazują dłuższe lub krótsze postoje fabryk. Przemysł tłuszczowy powinien posiadać — a do ubiegłego roku miał stale — 4—6 miesięczne rezerwy surowcowe, zabezpieczające normalną pracę. W wyniku wstrzymania przywozu surowca tłuszczowego, przemysł całkowicie skonsumował zapasy, a utrzymanie w ruchu fabryk uzależnione było od uzyskania zezwoleń przywozowych, co spowodowało wielką nerwowość w całym przemyśle tłuszczowym. Poważniejsze fabryki nie były w stanie rozplanować racjonalnie produkcji swego zakładu, węgetując w ciągłej obawie niedostatecznego i nieterminowego zaopatrzenia w surowce.

W związku z powyższem, jak również wskutek wprowadzenia w roku ubiegłym cel za egzotyczne nasiona oleiste, wreszcie na tle objawów spekulacji handlowej — poziom cen wszystkich artykułów tłuszczowych na rynku ulegał znacznym wahaniom, wykazując przytem tendencję zwyżkową. Chaos w produkcji i nierównomierność zaopatrywania poszczególnych przedsiębiorstw w konieczne surowce miały ujemny wpływ na spójność organizacyjną poszczególnych gałęzi przemysłu tłuszczowego.

Niestety, zagadnienie przemysłu tłuszczowego.

wego nie jest jeszcze u nas w należytych stopniu doceniane ani rozumiane. Gdyby tendencje, które spowodowały w roku ubiegłym tak niekorzystny stan gospodarczy przemysłu tłuszczowego, miały być nadal utrzymane, to dalsze załamanie się finansowe i organizacyjne tego przemysłu jest nieuniknione i może doprowadzić do katastrofy, którą w równym stopniu odczuje rolnictwo, dostarczające nasion oleistych, jakoteż i szerokie warstwy społeczeństwa.

Ogólna wytwórczość przemysłu olejarskiego w roku sprawozdawczym spadła w porównaniu z rokiem 1934 bardzo wydatnie i wynosiła:

Przerób nasion importowanych	51.100 t.
„ „ krajowych	48.000 „
razem	99.100 „

W r. 1934 łączny przerób wynosił 140.000 t. Zatrudnienie przemysłu olejarskiego spadło więc w roku sprawozdawczym o około 30%. Zdolność przetwórcza przemysłu olejarskiego wynosi łącznie 220.000 tonn przerobu nasion rocznie, a więc była wyzyskana zaledwie w 45%. Przyczyną spadku zatrudnienia było całkowite wstrzymanie przywozu nasion egzotycznych od kwietnia do września roku ubiegłego — z oczywistą szkodą dla całości produkcji przetwórczo-tłuszczowej.

Zmniejszona wytwórczość olejarstwa polskiego w głównej mierze odbiła się niekorzystnie na przemyśle mydlarskim, który nie mógł być — tak jak dotychczas — normalnie zaoopatrywany w potrzebne mu surowce. Toteż obserwujemy w roku sprawozdawczym wzrost przywozu gotowych tłuszczów roślinnych stałych: oleju kokosowego i palmowego do 690 t. wartości zł. 388.000 (z 496 tonn, wartości 212.000 zł. w r. 1934) z wyraźną stratą dla bilansu handlowego.

W roku sprawozdawczym współpraca przemysłu olejarskiego z rolnictwem, w poprzednich latach prowadzona na zasadach dobrowolnych porozumień i uzgodnień, uległa zasadniczej zmianie. Pertraktacje o podpisanie umów przemysłu z rolnictwem trwały szereg miesięcy, przechodziły różne koleje i miały chwilami momenty dramatyczne. Przemysł tłuszczowy znalazł się w sytuacji przymusowej — naskutek wstrzyma-

nia dowozu nasion egzotycznych, nie konkurujących z krajowymi, co wprowadzie przede wszystkim spowodowane zostało względami na bilans handlowy, jednakże wykorzystane było również dla nacisku na przemysł celem podpisania umów z rolnictwem. Życiowe postulaty przemysłu olejarskiego, uzgodnione pierwotnie z przedstawicielami rolnictwa, nie znalazły wyrazu w tekstach umowy. W końcowej fazie pertraktacji jednym z najistotniejszych warunków podpisania było uzyskanie kredytu na sfinansowanie zakupu nasion krajowych. Kredyt ten teoretycznie został uzyskany, ale wszelkie starania o jego realizację pozostały bezskuteczne.

Drugi skolei rok umów z Centralą Obrotu Nasion Oleistych okazał się dla olejarstwa fatalny. Wprowadzie straty z roku gospodarczego 1934/35 częściowo mogłyby być pokryte przez korzystny i rentowny przerób nasion egzotycznych, jednakże z uwagi na bardzo wydatne ograniczenie tego przerobu i wprowadzenie ceł na nasiona egzotyczne, straty ubiegłego roku gospodarczego nie zostały wyrównane, a rok 1935 wydatnie je powiększył.

Preferencja dla krajowego surowca nie może polegać tylko na uzyskaniu zań wysokich cen, lecz przede wszystkim na stworzeniu takich warunków zakupu i przerobu, ażeby zbyt produktów był doraźnie zapewniony, a na przyszłość rozszerzony w miarę większej podaży surowców krajowych. Musi więc istnieć ścisła współzależność cen na nasiona oleiste z cenami osiąganymi przez olejarstwo na oleje i makuchy, gdyż tylko wtedy możliwe jest rozszerzenie zbytu, a tem samem i powiększenie uprawy krajowych nasion.

W roku sprawozdawczym przemysł olejarski przerobił następujące ilości nasion krajowych:

siemienia lnianego	22.000 t.	otrzymując	6.000 t.	oleju
rzepaku i rzepiku	20.000	„	6.800	„
konopi	5.000	„	1.150	„
słonecznika krajowego	1.000	„	240	„

Niestety, zbyt na techniczne oleje: lniane i częściowo konopny był bardzo utrudniony, gdyż zużycie tych olejów w stanie naturalnym, lub też w formie pokostów uległo dalszemu ograniczeniu i zmniejszeniu, a ceny odbiegały bardzo znacznie w górę od możliwości płatniczych konsumenta — wskutek wygórowanych cen nasion krajowych.

Wprawdzie pewną ulgę dla olejarstwa daje odbiór części ciekłych olejów dla celów mydlarskich, jednakże z uwagi na bardzo duże remanenty olejów technicznych z ubiegłego roku, nie stanowi to istotnej poprawy olejarstwa w dziale produkcji olejów technicznych.

Położenie to powtórzyło się w dziale olejów jadalnych. Na początku roku sprawozdawczego remanenty ciekłych olejów roślinnych, przeznaczonych na cele jadalne, wynosiły przeszło 3.500 tonn. Produkcja w r. 1935 łącznie z przerobem słonecznika rumuńskiego — wyniosła ok. 9.800 tonn, razem więc olejarnie dysponowały ilością 13.300 tonn oleju na cele jadalne. Tymczasem zbyt był bardzo ograniczony z racji wysokich cen nasion krajowych, a więc i olejów, co spowodowało spadek konsumpcji, która w roku sprawozdawczym nie osiągała 10.000 t.

I znowu w rok kalendarzowy 1936 przemysł olejarski wchodzi ze znacznymi remanentami olejów krajowych technicznych i jadalnych.

Wytworzyła się więc w roku ubiegłym sytuacja paradoksalna: nadmiar ciekłych olejów roślinnych, a zupełny brak tłuszczów stałych — zarówno roślinnych, jak zwierzęcych — wskutek znikomej organicznie krajowej produkcji łojów, tudzież restrykcji przywozu egzotycznego surowca poniżej naszych potrzeb konsumcyjnych. Ponieważ zaś tłuszczu stałego niepodobna w wielu przypadkach zastąpić z przyczyn technicznych olejem ciekłym, więc też rok 1935 określić można jako rok głodu tłuszczowego w Polsce.

Wytwórczość przemysłu mydlarskiego ulegała w roku 1935 dużym wahaniom spowodu długotrwałych przerw i wielkich utrudnień w zaopatrywaniu zakładów przemysłowych w niezbędne surowce. Fabryki mydlarskie konsumowały gromadzone zazwyczaj rezerwy surowcowe, wskutek czego łączna wytwórczość przemysłu mydlarskiego w roku sprawozdawczym nie stanowi odpowiednika ilościowego przywozu surowców tłuszczowych. Przemysł mydlarski dążył usilnie do wykorzystania wszelkich dostępnych tłuszczów krajowych. Pomimo wielkich starań i zabiegów, udało się przemysłowi zakupić w kraju zaledwie ok. 4.500 tonn tłuszczów zwierzęcych po cenach bardzo wygórowanych, wyż-

szych nawet aniżeli hurtowa cena mięsa (120 — 140 zł. za 100 kg). Jest to najlepszym dowodem, że produkcja w kraju tłuszczów zwierzęcych, dostępnych dla przemysłu mydlarskiego, jest minimalna wynosząc ok. 10% ogólnego zapotrzebowania. Nie zdaje się, aby ten stan rzeczy mógł w najbliższych latach ulec poprawie, ze względu na ograniczone możliwości zbytu mięsa.

Dużym ciężarem dla przemysłu mydlarskiego było przyjęcie w drugiej połowie roku sprawozdawczego obowiązku używania oleju lnianego do produkcji mydła. Olej ten, jako schnący, nie był dotychczas stosowany w produkcji mydeł zwykłych. Dzięki jednak lojalnemu stanowisku całego przemysłu mydlarskiego, trudności techniczne przy fabrykacji mydła stopniowo są opanowywane; istnieje więc nadzieja, że przemysł mydlarski na stałe wciągnięty zostanie jako jeden z aktywnych czynników w realizacji preferencji dla krajowych nasion oleistych. W związku z nieregularnymi dostawami i wahaniami cen surowca, trudnościami przywozowymi, wprowadzeniem opłat celnych na nasiona egzotyczne, przymusowymi postojami fabryk — ceny mydła ulegały w ciągu roku sprawozdawczego dużym przemianom, a stan niepewności na rynku podniecał czynniki spekulacyjne, powodując gwałtowne i nerwowe skoki cen zarówno surowców, jak mydła.

Fabrykacja gliceryny odbywała się w roku sprawozdawczym normalnie i wykazuje dość poważny wzrost — powodu zwiększonego zapotrzebowania w kraju na ten artykuł. Roczna produkcja gliceryny wszelkich gatunków w roku sprawozdawczym wyniosła przeszło 1.000 tonn.

Rafinacja olejów jadalnych uległa wydatnemu ograniczeniu spowodu zmniejszenia konsumpcji olejów jadalnych ciekłych, głównie krajowych, naskutek niewspółmiernie wysokich cen tych olejów w stosunku do innych tłuszczów jadalnych, głównie masła, słoniny i szmalcu. Łączna produkcja rafinowanych olejów jadalnych ciekłych w roku sprawozdawczym wyniosła przeszło 9.000 t.

Produkcja fabrycznych tłuszczów jadalnych stałych również uległa poważnemu zmniejszeniu, wskutek ograniczenia przydziału tłuszczów egzotycznych na cele tej produkcji, jak również w wyniku wprowadzonych

BILANS OBROTU PRZEMYSŁU OLEJARSKIEGO

	1929		1930		1931		1932		1933		1934		1935	
	to	zł.	to	zł.	to	zł.	to	zł.	to	zł.	to	zł.	to	zł.
Przywóz														
Surowce (nasiona oleiste) .	27.439	18.743,—	22.351	12.036,—	25.192	8.878,—	59.882	16.655,—	83.313	24.149,—	112.442	26.773,—	53.732	14.646,—
Oleje i tłuszcze roślinne . .	50.588	73.194,—	42.413	56.658,—	34.876	34.741,—	22.456	16.960,—	6.001	4.061,—	2.460	1.305,—	1.779	1.131,—
Makuchy	31.611	12.758,—	20.652	6.142,—	15.893	4.053,—	11.608	2.467,—	5.606	971,—	6.058	917,—	5.646	863,—
Razem	109.638	104.695,—	85.416	74.836,—	75.961	47.672,—	93.946	36.082,—	94.920	29.181,—	120.960	28.995,—	61.157	16.640,—
Wywóz														
Surowce (nasiona oleiste) .	28.007	19.803,—	8.762	4.899,—	9.891	4.311,—	6.772	2.831,—	5.714	2.731,—	8.550	4.543,—	9.087	4.321,—
Oleje i tłuszcze roślinne . .	278	294,—	64	88,—	35	88,—	5	15,—	3	10,—	6	16,—	5	8,—
Makuchy	16.278	7.127,—	15.279	5.117,—	11.825	3.239,—	19.382	3.835,—	22.384	3.719,—	29.093	3.403,—	26.129	3.233,—
Razem	44.563	27.224,—	24.105	10.104,—	21.751	7.638,—	26.159	6.681,—	28.101	6.460,—	37.649	7.962,—	35.221	7.562,—
Nadwyżka przywozu nad wywozem	65.075	77.471,—	61.311	64.732,—	54.210	40.034,—	66.787	29.401,—	66.819	22.721,—	83.311	21.033,—	25.936	9.078,—

Przywóz tłuszczów zwierzęcych.

Tł. zw. surowy	3.150	5.028,—	2.220	3.072,—	4.560	4.010,—	8.806	6.752,—	9.231	5.670,—	3.766	1.990,—	1.364	917,—
" " topiony, tłocz. . . .											2.254	1.226,—	1.889	1.370,—
Tłuszcze odpadkowe											106	55,—	28	17,—
Wszelkie tł. zest. 2,5% . . .	12.189	19.884,—	11.645	17.199,—	5.997	6.465,—	6.927	4.779,—	9.154	5.467,—	7.649	3.619,—	5.442	2.862,—
" " " poniż.											44	27,—	101	71,—
Tran i tł. rybi 2,5% i wyż. .	2.415	3.251,—	1.969	2.565,—	1.794	1.759,—	3.087	1.878,—	3.754	1.772,—	3.740	1.727,—	6.185	3.056,—
" " " poniż. 2,5%	122	288,—	94	198,—	80	172,—	70	102,—	32	45,—	90	107,—	35	52,—
Tłuszczy kostny	871	1.068,—	993	1.234,—	1.996	1.273,—	2.806	1.853,—	2.563	1.458,—	3.412	1.581,—	3.346	2.075,—
Wszelkie kwasy tł. rośl. . .											930	340,—	1.019	460,—
	18.747	29.519,—	16.921	24.268,—	14.427	13.679,—	21.696	15.364,—	24.734	14.412,—	21.991	10.672,—	19.409	10.880,—

w roku ubiegłym opłat akcyzowych w wysokości 57 zł. od 100 kg. Łączna produkcja fabrycznych tłuszczów jadalnych wynosiła w porównaniu z rokiem 1934:

	1934	1935
Margaryna	8.500 t.	6.800 t.
100% tłuszcze jadalne . .	7.500 „	5.700 „
Compound Lard	1.200 „	300 „
Razem więc . .	17.200 t.	12.800 t.
Na konsumpcję Gdańska przypadło	20% = 3.440 t.	30% = 3.840 t.
Łączny zbył fabrycznych tłuszczów jadalnych na ryнку polskim wyniósł	13.760 „	8.960 „

Zestawienie to dowodnie wskazuje, że produkcja stałych tłuszczów jadalnych ograniczona została do ostatecznego minimum. Na rynku polskim zbył tych tłuszczów jest możliwy tylko do specjalnych celów.

Przemysł olejarski zacieśnił w roku 1935 swoją organizację zawodową w związku z koniecznością wewnętrznego uregulowania spraw związanych z umową z rolnikami, z racjonalnym podziałem kontyngentów i innymi bieżącymi aktualnymi sprawami, nad którymi czuwał Związek Polskich Olejarni.

Przemysł mydlarski w roku sprawozdawczym wytrwale dążył do zespolenia organizacyjnego. Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego, stanowiący reprezentację całości przemysłu mydlarskiego, obejmuje działaniem swoim wszystkie regionalne związki. Udział przemysłu mydlarskiego, jako aktywnego czynnika w preferencji dla krajowych nasion, nakłada na ten przemysł nowe obowiązki, którym stara się sprostać w miarę sił, tudzież możliwości organizacyjnych i technicznych. Współpraca Związku Polskich Olejarni i Centralnego Związku Przemysłu Mydlarskiego w odniesieniu do preferencji krajowych surowców olejowych doprowadziła do wyłonienia spośród obu tych organizacji Komisji Porozumiewawczej, która w pierwszym stadium swej działalności zajęła się sprawą zużycia oleju lnianego do produkcji mydła, a dalej ma się zająć uregulowaniem dostaw surowców tłuszczowych, zarówno produkowanych w kraju, jak i importowanych.

W dziale rafinerji i produkcji tłuszczów jadalnych — na miejsce zlikwidowanego Związku Rafinerji — powstał w r. 1935 Związek

Producentów Tłuszczów Jadalnych, który wykazuje żywotną działalność, pozostaje stale w kontakcie z władzami skarbowymi w sprawach poboru akcyzy, jakoteż załatwia aktualne bieżące sprawy.

Z ogólnych zadań przemysłu przetwórczo-tłuszczowego na przyszłość notujemy projekty tworzenia nowego działu utwardzania tłuszczów, z myślą przede wszystkim o utwardzaniu (zestalaniu) olejów roślinnych krajowych.

Na str. 55 podajemy zestawienie przywozu tłuszczów zwierzęcych za lata kalendarzowe 1929 — 1935 i bilans obrotu artykułami olejarskimi za ten sam okres czasu.

Rozwój sytuacji w przemyśle kostnym w r. 1935 był podobny do przebiegu koniunktury w r. 1934. Konsumpcja ilościowa produktów, otrzymywanych przy przerobie kości, wzrosła cokolwiek, ceny natomiast charakteryzowały się nadal tendencją zniżkową.

Walka z artykułami, nie stojącymi gatunkowo na wysokości i nie odpowiadającymi swą jakością normom, przyjętym przez Polski Komitet Normalizacyjny, przybrała jeszcze ostrzejsze formy, niż w r. 1934, przyczem z przykrością należy podkreślić, że instytucje państwowe, samorządowe i przemysłowe nie raz nie zwracały należytej uwagi na gatunek kupowanych przez nie wyrobów, otrzymując w rezultacie produkt, kalkulujący się znacznie drożej od produktu, odpowiadającego przyjętym normom.

Zbiórka kości, dzięki rozwijającej się w tej dziedzinie organizacji, wzrosła w porównaniu do r. 1934 o kilkanaście procent, a w porównaniu z r. 1933 — prawie dwukrotnie. Jest to szczególnie bardzo ważny ze względu na to, iż jednym z produktów, otrzymywanych przy przerobie kości, jest tłuszcz kostny, a im większe ilości tego tłuszczu otrzyma się z surowca krajowego, tem poważniej ograniczy się jego import z zagranicy. Jednakże ilość kości w Polsce jest jeszcze ciągle zupełnie niedostateczna dla zaspokojenia potrzeb przemysłu przetworów kostnych: tłuszcz, otrzymywany z tych kości, pokrywa zaledwie w małej części zapotrzebowanie surowcowe przemysłu oleinowego, stearynowego i glicerynowego.

Importu oleiny w r. 1935 prawie zupełnie nie było, natomiast naskutek ograniczeń przy imporcie surowca do fabrykacji stearyny (tłuszczu kostnego), w wyniku paradoksalnej sytuacji, gdy reglamentowany jest import surowca, a wolny import gotowego produktu — ilości przywiezionej w r. 1935 stearyny znacznie wzrosły, gdyż fabryki polskie, spowodu wyżej wymienionych ograniczeń surowcowych, nie mogły w pełni wyzyskać swej zdolności produkcyjnej.

Przemysł perfumeryjno-kosmetyczny.

Pierwsza połowa roku ubiegłego była okresem dalszej poprawy, zapoczątkowanej jeszcze w roku 1934.

Sytuacja ta, rokująca najlepsze nadzieje, została przerwana wzrostem cen i ograniczeniami przywozu surowca tłuszczowego, oraz rygorystycznymi przepisami o skazaniu tłuszczów zwierzęcych.

Dalsze pogorszenie sytuacji wywołały zarządzenia, zmuszające fabrykantów mydlarskich do nabywania oleju lnianego przy zakupach oleju kokosowego. Przemysł mydeł toaletowych, nie mogąc zastosować oleju lnianego w swej produkcji, zmuszony jest do ponoszenia specjalnych opłat, celem uwolnienia się od nabywania oleju lnianego.

Oczywiście — utrudnienia te wpłynęły w drugim półroczu roku sprawozdawczego na podrożenie artykułów mydlarskich, zahamowanie eksportu i likwidację finansowo słabszych przedsiębiorstw.

Powiększenie produkcji w dziale mydeł toaletowych w stosunku do roku poprzedniego, ujawnione w poniższym zestawieniu, spowodowane było wzrostem obrotów we wrześniu i październiku, naskutek nagłych zakupów detalistów i hurtowników przed groźcą wzrostem cen, wywołaną utrudnieniami wwozu surowców. Ale już w grudniu nastąpiła znaczna zmniejszenia obrotów wobec nasycenia rynku i zmniejszenia konsumpcji.

W ostatnich czasach powstają liczne sklepy z detaliczną sprzedażą kosmetyków na wagę, niepodlegające żadnej kontroli. Zjawisko to jest oczywiście szkodliwe dla solidnego przemysłu i należy sądzić, że będzie zahamowane z chwilą gdy nastąpi realizacja ustawy o dozorze nad obiegiem środków kosmetycznych.

Produkcję w r. 1934 i 1935 ocenić można jak następuje (w kilogramach)

Nazwa produktu	r. 1934	r. 1935
Mydeł toaletowych . . .	3.000.000	3.400.000
Środków do zębów . . .	800.000	800.000
Kosmetyków	375.000	425.000
Wyrobów spirytusowych	425.000	450.000

Farby i lakiery.

Porównyując położenie przemysłu farb i lakierów w roku sprawozdawczym z rokiem 1934 należy stwierdzić, że nie zmieniło się ono na korzyść; rozmiar produkcji i zbyt pozostały na tym samym poziomie, natomiast zauważyć się dała wprawdzie procentowo niewielka, ale powszechna i ciągła zniżka cen wszelkich wyrobów, zarówno przeznaczonych do celów handlowych, jak też i przemysłowych. Przemysł farb i lakierów dostosował się więc do powszechnie panującej tendencji zniżania cen artykułów przemysłowych. Istniejąca Konwencja farb i lakierów nie starała się tej tendencji przeszkodzić, aczkolwiek wszelkie elementy kalkulacji — zarówno surowce, jak i robocizna, opłaty socjalne, przewozy i t. d., bynajmniej się nie zmniejszyły.

Ogólna wysokość obrotów pozostała prawie na tym samym poziomie, co w r. 1934, w poszczególnych zaś działach produkcji nastąpiły pewne zmiany — bądź zmniejszenia bądź też zwiększenia: tak np. przemysł maszyn rolniczych prawie zupełnie nie kupował farb i lakierów spowodu zastoju, natomiast przemysł metalowo-przetwórczy i galanteryjny stał się coraz poważniejszym odbiorcą. Zamówienia materiałów malarskich ze strony przemysłu budowlanego oraz do malowania taboru kolejowego i innych środków komunikacyjnych, szczególnie samochodów, są jak i w latach poprzednich, nieproporcjonalnie małe. Naogół biorąc konsumpcja farb i lakierów w Polsce jest bardzo niska. Ilość zakładów przemysłowych nie zwiększyła się w ciągu ostatniego roku, natomiast prawie wszystkie większe fabryki lakierów poczyniły inwestycje, mianowicie nowe urządzenia do gotowania pokostów, ulepszone złożenia walcowe do tarcia farb i emalii oraz do ich filtrowania. Również rozszerzono i wyposażono znacznie laboratoria kontroli surowców i wyrobów, podobnie pracownie techniczno-badawcze. In-

westycje te i wytężona praca fabryk umożliwiły wyprodukowanie szeregu nowych lakierów wysokiej jakości na potrzeby różnych przemysłów.

W roku sprawozdawczym ustalono warunki techniczne na farby olejne, emalje i lakiery dla kolei oraz innych instytucji państwowych, co jest niewątpliwie korzystne zarówno dla odbiorców, jak i dla poważnych fabryk lakierów.

Import lakierów i farb wzrósł cokolwiek, lecz ogólna jego wartość nie jest wielka; natomiast dotkliwszy dla przemysłu lakierowego a zupełnie zbędny jest import pośredni w formie różnych towarów lakierowanych, jako to skór, tektury, wyrobów metalowych, galanterji i t. p.

Organizacja w przemyśle farb i lakierów nie postąpiła naprzód w stosunku do r. 1934; poważniejsze fabryki lakierów złączone są nadal w Związku Fabryk Farb i Lakierów, natomiast mniejsi wytwórcy pozostają niezrzeszeni.

Nowe działy produkcji.

Przemysł chemiczny w Polsce wykazuje znaczną prężność wewnętrzną i dużą dozę inicjatywy. Stąd też niema prawie miesiąca, aby w Polsce nie powstawał nowy dział produkcji chemicznej, przyczyniając się nietylko do zdobywania coraz to nowych dziedzin wytwórczości, ale również do aktywizacji bilansu handlowego.

W ciągu ubiegłego roku 1935 — uruchomiono w Polsce produkcję siarczku węgla; alkaloïdów opjumowych z łądyg maku polskiego; znacznie rozszerzono gamę wytwarzanych półproduktów organicznych, uruchamiając

między innemi, wytwarzanie alfanaftolu, kwasu betaoksynaftoesowego, dwuetyloaminy, antrachinonu, paranitroaniliny i t. d.; wypuszczono na rynek kilka nowych produktów organicznych używanych w przemyśle gumowym jako przyspieszacze wulkanizacji i antyutleniacze; rozpoczęto produkcję stearynianów cynku, magnezu i glinu. Spośród drobniejszych stosunkowo artykułów — rozszerzono produkcję fosforanów sodowych i połączeń bizmutu; uruchomiono produkcję soli kwasu cytrynowego, ftalanu etylowego, pochodnych barbiturowych, metylocykloheksanonu, cyjanków metali ciężkich. Wypuszczono na rynek specjalne produkty, jak spoiwa kwasoodporne, nowe produkty do uszlachetniania stali i t. d.

Przy wąskim stosunkowo rynku polskim na artykuły chemiczne, a zawodnych i coraz trudniejszych możliwościach eksportowych — jest rzeczą ważną niepodjęcie tych samych inicjatyw produkcyjnych w różnych ośrodkach wytwórczości. Tak zwane „dublowanie” produkcji jest szczególnie niekorzystne w przemyśle chemicznym, gdzie wiele jeszcze działów czeka w Polsce na uruchomienie.

Związek Przemysłu Chemicznego dokłada starań, aby te same produkty nie były wytwarzane — przynajmniej w chwili rozpoczęcia fabrykacji — w kilku przedsiębiorstwach, jeżeli tylko jakieś specjalne względy nie przemawiają za równoczesną produkcją w kilku ośrodkach. Oczywiście, możemy iść tylko drogą perswazji i ułatwienia kontaktów między kilkoma ośrodkami produkcyjnymi, podejmującami tę samą inicjatywę.

SPRAWY ORGANIZACYJNE ZWIĄZKU

Rok 1935 był piętnastym rokiem działalności Związku Przemysłu Chemicznego R. P. Ilość członków w ciągu r. 1935 uległa dalszemu zwiększeniu i wyniosła na dzień 31 grudnia 108 członków (w grudniu r. 1934 — 106 członków).

W roku sprawozdawczym odbyły się dwa walne zgromadzenia Związku, doroczne zwyczajne i nadzwyczajne, zwołane w dn. 7 listopada 1935, w celu rozważenia zagadnień eksportu wyrobów przemysłu chemicznego. Omówienie przebiegu tego zebrania i powzię-

te rezolucje podajemy na innem miejscu — w sprawozdaniu ze spraw eksportowych.

Piętnaste skolei walne zgromadzenie członków Związku Przemysłu Chemicznego odbyło się dnia 6 kwietnia 1935 roku.

Zebranie zagał p. Dr. Józef Landau, poświęcając wstępne przemówienie pamięci zmarłych w ciągu roku, przemysłowych działaczy chemicznych: Wacława Zbroskiego, Inż. Józefa Pietruszyńskiego i Dr. Józefa Berlinerblaua.

Zebraniu przewodniczył powołany przez

zgromadzonych p. Dr. Inż. Jan Prot. Wobec rozesłania w przepisany terminie sprawozdania Związku za r. 1934 — Dyrektor Związku omówił tylko te elementy działalności organizacji, które były szczególnie znamienne dla pierwszych trzech miesięcy r. 1935, przede wszystkim poruszając zagadnienia traktatowe, społeczną działalność Związku, oraz sprawy wewnętrzno-organizacyjne.

Po odczytaniu protokołu Komisji Rewizyjnej, Walne zgromadzenie uchwaliło absolutorjum dla Zarządu oraz na wniosek p. Inż. Ludwika Brzezowskiego postanowiło wyrazić podziękowanie Zarządowi i Dyrekcji Związku za prowadzenie pożytecznej i owocnej działalności dla zrzeszonych przedsiębiorstw chemicznych.

Ustępujących z kolejności starszeństwa członków Zarządu pp. Dr. Józefa Landaua, Prof. Józefa Zawadzkiego, Dr. Alfreda Hirszowskiego, Inż. Edwarda Natansona, Inż. Aleksandra Tupalskiego — wybrano ponownie przez aklamację. Ustępującym na własne żądanie członkom Zarządu pp. Marjanowi Lewandowskiemu i Inż. Czesławowi Swierczewskiemu postanowiono wyrazić podziękowanie za wieloletnią owocną dla Związku pracę, a na ich miejsce powołano do Zarządu pp. Inż. Henryka Kułakowskiego i Dr. Inż. Jana Protę.

W skład Komisji Rewizyjnej weszli ponownie pp. Dr. Stefan Otolski, Inż. Czesław Knoff i Dyr. Wiktor Bereszko.

Po przedstawieniu przez Dyрекcję Związku projektu nowego statutu i szerszem zreferowaniu poszczególnych zagadnień organizacyjnych — walne zgromadzenie zatwierdziło zgłoszony projekt, upoważniając równocześnie Zarząd do poczynienia dalszych poprawek — wymaganych przez władze, przyczem walne zgromadzenie przelało na Zarząd swe kompetencje w tym zakresie.

Ostatni punkt porządku obrad obejmował aktualne zagadnienia obrotu towarowego z zagranicą na tle całokształtu stosunków celnych, traktatowych, reglamentacyjnych i dewizowych — z którymi zapoznano zebranych członków Związku.

W roku sprawozdawczym Związek nasz poniósł dotkliwą stratę przez śmierć jednego z najwybitniejszych działaczy chemicznych starszego pokolenia, długoletniego członka

Prezydjum i Zarządu Związku, ś. p. Aleksandra Tupalskiego, inżyniera-chemika, Dyrektora Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych.

Zarząd Związku, składający się po śmierci ś. p. Aleksandra Tupalskiego z 16 członków, odbył w ciągu roku ubiegłego 13 posiedzeń. Prezydjum Związku zbierało się regularnie raz na tydzień, początkowo w środy, następnie we wtorki, rozważając wszystkie ważniejsze sprawy, jakimi zajmował się Związek.

Grupy i Komisje. Wzorem lat poprzednich zagadnienia, obejmujące sprawy poszczególnych gałęzi przemysłu chemicznego, były rozważane na terenie grup zawodowych.

W roku sprawozdawczym działało 6 następujących grup: przetwórczo-smołowa pod kierunkiem p. Inż. W. Płużańskiego, tłuszczowa — pod przewodnictwem p. Inż. J. Podraszki, sztucznych włókien — pod przewodnictwem p. Inż. F. Wiślickiego, farmaceutyczna — pod przewodnictwem p. Dr. S. Otolskiego, perfumeryjna — pod przewodnictwem p. Dr. G. Litterera oraz grupa nawozowa — pod przewodnictwem p. Inż. C. Benedeka. Charakter grup miały również wchodzące w skład Związku organizacje: Zjednoczenie Fabryk Superfosfatowych, Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych, Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce, Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Polsce i Związek Polskich Olejarni.

Zagadnienia specjalne, dotyczące całego przemysłu chemicznego opracowywane były przez stałe komisje (sekcje). Ilość sekcji, przez powołanie w połowie roku sprawozdawczego Sekcji Komunikacyjnej i Komisji nowych artykułów chemicznych, zwiększyła się do 8. Następujące Sekcje działały w ciągu r. 1935: Sekcja Eksportowa pod przewodnictwem p. Inż. F. Wiślickiego, Sekcja Pracy — pod przewodnictwem p. Inż. M. Holtorpa, Sekcja Chemiczna Muzeum Przemysłu i Techniki — pod przewodnictwem p. Inż. J. Podraszki, Sekcja Bezpieczeństwa Pracy — pod przewodnictwem p. Dr. A. Hirszowskiego, Sekcja Komunikacyjna — pod przewodnictwem p. Inż. K. Ginsberga, Komisja nowych artykułów chemicznych — pod przewodnictwem p. Prof. J. Zawadzkiego.

Ponadto, w roku ubiegłym pracowało na terenie Związku — Koło porad sąsiedzkich, które pod przewodnictwem p. Inż. M. Holtorpa zajmowało się kilku problematami technicznymi (gospodarka cieplna, smary, spalanie bezdymne i t. p.).

Centralny Związek.

Związek nasz ściśle współdziała z Centralnym Związkiem Przemysłu Polskiego, biorąc udział w pracach licznych komisji, dostarczając materiałów z zakresu wytwórczości chemicznej i zwracając się o pomoc Centralnego Związku we wszystkich sprawach zasadniczego lub ogólnego znaczenia. Grupa chemiczna — w której skład wchodzi Związek Przemysłu Chemicznego, Monopol Zapałczany, Związek Przemysłowców Garbarzy oraz niektóre przedsiębiorstwa chemiczne, bezpośrednio należące do Centralnego Związku — jest reprezentowana we wszystkich organach Centralnego Związku.

W Radzie, składającej się z 60-ciu członków, grupa chemiczna posiada następujących przedstawicieli: pp. Dr. J. Landau, Dyr. H. Rewkiewicz, Inż. L. Szefer, Inż. F. Wiślicki, Inż. J. Wojnar. W pracach Prezydium brali udział pp. Inż. F. Wiślicki i Inż. E. Trepka. W Zarządzie grupę chemiczną reprezentuje Inż. T. Zamoyski.

Izby Przemysłowo-Handlowe.

Współpraca z Izbami Przemysłowo-Handlowymi rozwijała się harmonijnie i dawała najkorzystniejsze rezultaty. Związek posiada swych przedstawicieli we wszystkich niemal Izbach.

Szczególnie owocna była współpraca ze Związkiem Izb Przemysłowo-Handlowych i urzędującą w imieniu Związku Izbą stołeczną, która odwołuje się do naszej opinii we wszystkich sprawach, dotyczących bezpośrednio wytwórczości chemicznej. Metoda ta, stosowana od szeregu lat, pozwala na wszechstronne oświetlenie każdego zagadnienia. Z drugiej zaś strony Związek nasz brał udział we wszystkich niemal zwoływanych przez Izbę zebraniach, wypowiadając się w zakresie spraw, interesujących przemysł chemiczny. Żywa ta współpraca i bliskie stosunki pomiędzy Izbami i Związkiem Przemysłu Chemicznego zacieśniają się z każdym rokiem.

Należy zauważyć, że w roku sprawozdawczym Izby Przemysłowo-Handlowe poraz

pierwszy powołane były do spełnienia aktu o charakterze politycznym, mianowicie przez swych delegatów brały udział w okręgowych Komisjach Wyborczych, które wskazywały kandydatów na posłów w poszczególnych okręgach.

Związek utrzymywał bliski kontakt z instytucjami rządowymi, z polskimi placówkami dyplomatycznymi zagranicą, z izbami handlowymi polsko-zagranicznymi, z organizacjami przemysłowymi i społecznymi.

Wszystkim tym instytucjom oraz wielkiej ilości osób prywatnych udzielane były różnorodne informacje.

Nie zaniedbał również Związek w roku ubiegłym propagandy zagadnień przemysłu chemicznego w żywym słowie, starając się oddziaływać na wszelkich dostępnych polach.

Związek Przemysłu Chemicznego oddawna już prowadzi bardzo żywą działalność w kierunku pobudzania wszechstronnego rozwoju produkcji chemicznej, która powinna ogarniać coraz to nowe dziedziny i nasycać wszelkie krajowe zapotrzebowania. Zagadnienie powyższe z punktu widzenia naukowego powierzone zostało do rozważenia powołanej do życia w ciągu roku sprawozdawczego Komisji nowych działów produkcji, pod przewodnictwem p. Prof. Józefa Zawadzkiego. Praktyczne zaś i doraźne rozwiązanie sprawa znalazła w formie zwoływania na terenie Związku wspólnych zgromadzeń przedstawicieli producentów i konsumentów, które pozwalają na bezpośrednią wymianę spostrzeżeń i uzgodnienie poglądów.

W poprzednich latach z inicjatywy Związku odbyły się posiedzenia zainteresowanych producentów przemysłu chemicznego z przedstawicielami przemysłów włókienniczego i garbarskiego.

Kontynuując myśl zwoływania zebranych porozumiewawczych — Związek Przemysłu Chemicznego zorganizował w roku sprawozdawczym specjalną naradę, poświęconą dostawie wytwarzanych w Polsce artykułów chemicznych dla przemysłu gumowego. Rozpatrzeniu poddane były kolejno wszystkie produkowane w Polsce artykuły chemiczne, używane w przemyśle gumowym — obszerna zaś i rzeczowa dyskusja doprowadziła do pozytywnych rezultatów w kierunku szerszego zaopa-

trywania się przemysłu gumowego w produkty wytwórczości krajowej.

Doniosłą rolę w pogłębianiu zagadnień przemysłu chemicznego odgrywają zebrania dyskusyjne, organizowane w porozumieniu ze Związkiem przez Sekcję Przemysłową Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Zebrania te, a zwłaszcza dyskusje, dowodzą niewątpliwie celowości odbywania w środowisku naukowym konferencji na tematy przemysłowe. Należy tu wymienić odczyty, wygłoszone na terenie Sekcji przez p. Inż. F. Wiślickiego p. t. „Sztuczne włókno“, p. Inż. J. Podraszkę o przemyśle tłuszczowym i p. Inż. Müllera o przemyśle gumowym.

Związek ma swych reprezentantów na terenie różnych instytucyj. Tak więc p. Inż. E. Trepka jest przewodniczącym Centralnej Komisji Przywozowej, delegatem Związku do Rady Traktatowej, Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i Rady Ochrony Pracy, p. Inż. T. Zamoyski — członkiem Zarządu Muzeum Przemysłu i Techniki oraz delegatem do Państwowej Rady Komunikacyjnej i Centralnej Komisji Przywozowej; p. Inż. F. Wiślicki jest członkiem Polskiego Narodowego Komitetu Chemii i Prezesem Rady Opiekuńczej Państwowej Szkoły Chemiczno-Przemysłowej; p. Dyr. A. Kozłowski — zasiada w Ziemskim Zarządzie Funduszu Bezrobocia; p. Dr. J. Landau — zasiada w Komitetach Dyskontowych Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego; p. Inż. E. Natanson — w Wojewódzkiej Radzie Wodnej; p. Dyr. W. Zdankowski w Państwowej Naczelnej Radzie Zdrowia; p. Inż. J. Podraszko — w Komitecie Dyskontowym Banku Gospodarstwa Krajowego; p. Inż. W. Sommer — w Radzie Opiekuńczej Państwowej Szkoły Chemiczno-Przemysłowej; p. Inż. J. Milewski w Komisji Technicznej Oddymiania Miast. Delegaci Związku zasiadają w charakterze radców we wszystkich prawie Izbach Przemysłowo-Handlowych.

Na szczególną uwagę zasługuje współpraca z Państwową Szkołą Chemiczno-Przemysłową w Warszawie, którą Związek otacza pieczołowitą opieką. Niezależnie od udziału naszych delegatów w Radzie Opiekuńczej Szkoły, Związek przyczynia się materialnie do rozwoju tej pożytecznej placówki wychowawczej, kształcącej techników i majstrów dla

przemysłu chemicznego. W roku ubiegłym Związek przeznaczył i wypłacił pewne sumy na dożywianie uczniów Szkoły, ponadto zaś zakupił w zakresie pomocy naukowych specjalną oziębiarkę, niezbędną do racjonalnego prowadzenia nauczania w Szkole.

W ciągu roku 1935 członkowie Zarządu i Dyrekcji Związku byli często konsultowani i powoływani do Komisji i narad, organizowanych przez poszczególne Ministerstwa.

W szczególności należy zanotować nasz udział w pracach Międzyministerjalnej Komisji do Współpracy z Samorządem Gospodarczym, t. zw. „komisji Martinowskiej“; na posiedzeniach tej komisji delegaci Związku przedstawili najistotniejsze dezyderaty przemysłu chemicznego.

Związek nasz stale popiera prace normalizacyjne, prowadzone przez Komisję Technologii Chemicznej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Przewodniczącym Komisji jest Dyrektor Związku, a sekretariat znajduje się w biurze Związku. Komisja korzysta ze współpracy wybitnego analityka, p. prof. M. Struszyńskiego, co wpływa szczególnie dodatnio na poziom prac normalizacyjnych.

W roku ubiegłym pracowały następujące podkomisje normalizacyjne:

gliceryny (przewodn. p. Inż. T. Zamoyski),
mas smołowych i lepniaka (przewodn. p. Inż. W. Starkel),

octu do użytku domowego (przewodn. p. Prof. M. Struszyński),

oleiny (przewodn. p. Inż. T. Zamoyski),
bieli cynkowo-szpatowej (przewodn. p. Inż. T. Zamoyski),

wyrobów ogniotrwałych i ceramiki szlachetnej (przewodn. p. Inż. J. Dworzak),

warunków technicznych dostawy farb olejnych, emalii i lakierów dla P. K. P. (przewodn. p. Inż. Z. Leppert).

Na specjalną uwagę zasługuje działalność podkomisji normalizacji warunków technicznych dostawy dla P. K. P. farb olejnych, emalii i lakierów, która—przedewszystkiem dzięki wielkiej energii i głębokiej znajomości przedmiotu przez przewodniczącego, p. Inż. Z. Lepperta — dokonała trudnej i skomplikowanej pracy zaprojektowania warunków technicznych dostawy dla P. K. P. farb olejnych, emalii i lakierów.

Komisja Technologji Chemicznej odbyła szereg zebrań w r. 1935, na których zostały przedyskutowane i przyjęte następujące normy: bieli cynkowo-szpatowej, oleiny, czerwieni żelazowej, ochry, minji ołowianej, bieli barytowej oraz metod badania materiałów ogniotrwałych.

Podkreślić należy wykonaną przez Komisję precyzyjną pracę adaptacji wojskowych norm farb suchych (opracowanych przez Komisję Normalizacyjną Departamentu Uzbrojenia Ministerstwa Spraw Wojskowych) do potrzeb powszechnych.

„Wiadomości Polskiego Komitetu Normalizacyjnego”, ukazujące się od r. 1930, stale informują o postępach prac Komisji Technologji Chemicznej i drukują protokoły jej posiedzeń.

W roku ubiegłym zostały przyjęte i opublikowane przez Polski Komitet Normalizacyjny następujące normy:

PN/C — 606 — minja ołowiana,
PN/C — 607 — biel barytowa,
PN/C — 608 — ochra,
PN/C — 609 — czerwień żelazowa,
PN/C — 610 — biel cynkowo-szpatowa.

Komisja Technologji Chemicznej przygotowała tłumaczenie na język francuski następujących norm węglowych:

Kalorymetryczne oznaczanie ciepła spalania i wartości opałowej paliwa,

Oznaczanie wilgoci w węglu kamiennym,

Oznaczanie części lotnych w węglu kamiennym,

Oznaczanie popiołu w węglu kamiennym,

Pobieranie i przygotowanie próbek węgla kamiennego do analizy.

Przetłumaczono również studjum porównawcze norm polskich z zagranicznymi p. t. „Oznaczanie ciepła spalania i wartości opałowej paliwa”. Prace powyższe mają na celu ułatwienie międzynarodowej organizacji normalizacyjnej (ISA) korzystanie z polskich norm węglowych.

Podkomisja normalizacji opakowań artykułów farmaceutycznych zawiesiła swe prace, w związku z projektem uregulowania tej sprawy przez Ministerstwo Opieki Społecznej.

W opracowaniu są projekty norm gliceryny destylowanej, gliceryny farmaceutycznej,

smół do smarowania dachów i do wyrobu zaprawy smołowej, zaprawy smołowej do wyrobu tektur smołowanych, lepniaka do tektury smołowanej, pobierania próbek i badania smół do smarowania dachów, zaprawy smołowej oraz lepniaka, własności wymagane od lepiszcz stosowanych do wyrobu tektury smołowanej i do powlekania dachów, octu do użytku domowego, normy superfosfatów.

W roku ubiegłym Związek nadal współpracował z Sekcją Chemiczną Instytutu Naukowego Organizacji i Kierownictwa, pokrywając koszty prowadzenia sekretariatu Sekcji.

Sekcja prowadziła swą pożyteczną działalność w kierunku urządzania zebrań i odczytów z dziedziny racjonalizacji wytwórczości chemicznej i działów pokrewnych. Najważniejszą rolę odegrały dwa odczyty p. Inż. T. Bluma, na temat: „Elementy studjów dla racjonalnego wyboru aparatury chemicznej”.

Prezesem Sekcji był p. Inż. M. Holtorp, a sekretarjatem zajmował się p. Inż. S. Jelnicki. Należy nadmienić, że uwydatniła się tendencja przekształcenia Sekcji Chemicznej w Sekcję Technologiczną. Taka ewolucja wydaje się pożądana, gdyż zagadnienia organizacji i kierownictwa nie mieszczą się w ramach jednej tylko gałęzi przemysłu; niektóre rozstrzygnięcia i wskazówki mają poważniejsze znaczenie dla wielu dziedzin wytwórczości. Postanowiono przedewszystkiem przyciągnąć do współpracy działy produkcji zbliżone z przemysłem chemicznym.

Zwalczanie wypadków. Prace nad zagadnieniem przeciwdziałania wypadkom w fabrykach chemicznych prowadzone były na

terenie Związku przez Radę Bezpieczeństwa Pracy, przekształconą w początku roku 1935 na Sekcję Bezpieczeństwa Pracy Związku.

Opierając się na zebranych w drodze ankiety materiałach, Sekcja opracowała już pod kątem bezpieczeństwa pracy dział fabrykacji barwników i produktów pośrednich, w formie odpowiednich przepisów i instrukcyj. Zaawansowane są również prace nad układem zaleceń i przepisów dla innych gałęzi przemysłu chemicznego.

Opracowany przez p. Dr. med. Nowakowskiego i Przewodniczącego Sekcji p. Dr. A. Hirszowskiego projekt przepisów pierwszej pomocy w przemyśle chemicznym, po otrzymaniu uwag i opinii fabryk, został przesłany

do ostatecznego rozpatrzenia i zatwierdzenia do Instytutu Higieny i do Ministerstwa Opieki Społecznej.

W toku realizacji jest sprawa redakcji i rysunkowego ujęcia charakterystycznych dla przemysłu chemicznego plakatów ostrzegawczych, oraz kontynuowane są prace na temat ustalenia najbardziej celowych typów masek ochronnych. Sekcja nawiązała kontakt z licznymi czasopismami, gdzie publikowane są artykuły i notatki z dziedziny bezpieczeństwa pracy; ściślejsza współpraca utrzymywana jest z „Bezpieczeństwem i Higieną Pracy” — pismem poświęconem specjalnie zagadnieniom bezpieczeństwa pracy.

W roku sprawozdawczym zostały wygłoszone na zebraniach Sekcji dwa nader interesujące odczyty: p. Dyr. Adamieckiego na temat organizacji służby bezpieczeństwa pracy w przemyśle sowieckim, oraz inspektora L. O. P. P. p. St. Mieszkowskiego p. t. „Sprzęt ochrony przeciwgazowej i zastosowanie tego sprzętu w przemyśle”.

Fundacje Stypendjalne.

W celu dopomożenia studjującej młodzieży — Zarząd Związku postanowił w roku ubiegłym utworzyć przy Związku Przemysłu Chemicznego Fundację, mającą udzielać stypendjów studentom chemikom wyższych uczelni. Majątek Fundacji zostanie utworzony z ofiar, złożonych przez osoby, przedsiębiorstwa i instytucje, zainteresowane w postępach wiedzy chemicznej w Polsce.

Inicjatywa Zarządu Związku spotkała się z należytem zrozumieniem świata chemicznego i w myśl odezwy, skierowanej do kierowników zrzeszonych przedsiębiorstw o przyczynienie się do zebrania funduszu — na terenie fabryk chemicznych prowadzona jest akcja zbiórki ofiar.

Listę przedsiębiorstw, które nadesłały już zebrane sumy otwierają: Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu, Sp. Akc. Eksploatacji Soli Potasowych, Zakłady Chemiczne „Polchem” i Sp. Akc. „Sanok”. Ogólna suma zebranych dotychczas ofiar wynosi zł. 14.285.

Od szeregu lat Związek Przemysłu Chemicznego ściśle współpracuje z Zarządem Fundacji Solvayowskiej im. Zygmunta Toeplitza, która odegrała szczególnie doniosłą rolę

w życiu chemicznym. W czasie od 1930 — 1935 roku włącznie Fundacja wypłacała w formie stypendjów sumę, bliską zł. 200.000.

Praktyki wakacyjne. Praktyki wakacyjne w r. 1935 ob-
sadzane były w odmienny sposób, niż w ubiegłych latach. Poprzednie metody gromadzenia praktyk przez Związek Przemysłu Chemicznego i późniejszego ich rozdziału przez specjalną komisję, złożoną z przedstawicieli profesorów, przemysłowców i studentów — zostały zaniechane. Cała bowiem akcja rozwijała się pod znakiem ingerencji czynników biurokratycznych: praktykanci mieli być koncentrowani w obozach, celem ułatwienia wspólnego mieszkania, kuchni, tudzież przeprowadzania dodatkowych ćwiczeń i wykładów.

Związek Przemysłu Chemicznego, aczkolwiek od samego początku miał poważne wątpliwości, czy słuszne i celowe jest zarzucanie dotychczasowego systemu, oddawna wyprobowanego ku zadowoleniu zarówno przemysłu jak praktykantów — jednak lojalnie ustosunkował się do proponowanej akcji i nawet nie przyjmował zgłaszanych wzorem poprzednich lat praktyk, przekazując je kierownictwu „przysposobienia gospodarczego”.

Po zakończeniu jednak zeszłorocznego eksperymentu uważaliśmy za konieczne przeprowadzenie ankiety wśród zrzeszonych przedsiębiorstw chemicznych, celem stwierdzenia:

1) czy lepszy jest od dawnego obecny sposób gromadzenia i rozdziału praktyk wakacyjnych?

2) czy celowa jest koncentracja praktykantów w specjalnych obozach?

Wszystkie odpowiedzi wypadły negatywnie zarówno na pierwsze jak na drugie zapytanie i dlatego sądzimy, że zbieranie i rozdział praktyk muszą być zależne od czynników społecznych, nie zaś biurokratycznych, a poprzednie metody gromadzenia i rozdziału praktyk w przemyśle chemicznym — były korzystniejsze i bardziej celowe.

Pomnik Marszałka Piłsudskiego. W myśl uchwał Centralnego Związku Przemysłu Polskiego i postanowienia Prezydium Związku Przemysłu Chemicznego, powziętego na uroczystym posiedzeniu w dniu złożenia prochów Marszałka Piłsudskiego do

grobow Królewskich na Wawelu, Związek zwrócił się do zrzeszonych przedsiębiorstw z wezwaniem do zadeklarowania składek na budowę w stolicy pomnika Marszałka.

Przemysł chemiczny pośpieszył na apel Związku z gorącą ofiarnością i ogólna suma składek zadeklarowanych przez fabryki na rzecz budowy pomnika, a zarejestrowana przez Związek, wyniosła przeszło 125.000 zł. Nadmienić przytem należy, że szereg przedsiębiorstw chemicznych przenaczyło za pośrednictwem prowincjonalnych komitetów poważne sumy na inne cele, związane z uczczeniem pamięci Marszałka.

Przy ogólnej sumie, zadeklarowanej przez cały przemysł polski w wysokości jednego miliona złotych — udział wytwórczości chemicznej w akcji zbiórki funduszu na budowę pomnika wynosi ok. 13%.

Pożyczka Inwestycyjna. W akcji propagandy subskrypcji Pożyczki Inwestycyjnej, podobnie jak to miało miejsce przy Pożyczce Narodowej, Związek Przemysłu Chemicznego wziął bardzo żywy udział. Solidaryzując się całkowicie z apelem Centralnego Związku Przemysłu Polskiego, Związek nasz opublikował odpowiednie odezwy w „Wiadomościach Przemysłu Chemicznego”, oraz zwrócił się z wezwaniem do fabryk chemicznych o jaknajszybsze i szerokie subskrybowanie Pożyczki. W czasie subskrypcji Związek udzielał licznych instrukcji i informacji, przeważnie natury technicznej.

Brak szczegółowego materiału nie pozwala na sprecyzowanie wysokości sum, wpłaconych przez przemysł chemiczny; opierając się jednak na informacjach fabryk można ocenić, że procentowy udział wytwórczości chemicznej w subskrypcji pozostał na tym samym wysokim poziomie, jak przy subskrypcji Pożyczki Narodowej.

Wydawnictwa. Nadal wydawaliśmy organ naszego Związku „Wiadomości Przemysłu Chemicznego”, które ukazywały się regularnie 1 i 15 każdego miesiąca i były rozsyłane wszystkim członkom Związku. Stwierdzić należy, że zarówno krajowe dzienniki, jak zagraniczne czasopisma fachowe chętnie referują polskie sprawy chemiczne, posiłkując się materiałem, zawartym w „Wiadomościach Przemysłu Chemicznego”. Podob-

nie jak w latach poprzednich, „Wiadomości” były broszurowane łącznie z organem Chemicznego Instytutu Badawczego „Przemysłem Chemicznym” i docierały do rąk wszystkich odbiorców tego czasopisma

Niezależnie od łamów własnego wydawnictwa — Związek starał się oświecać wszystkie zagadnienia przemysłu chemicznego w prasie codziennej, ogólno-gospodarczej i zawodowej, zarówno polskiej jak zagranicznej.

Miesięcznik francuski „Chimie & Industrie” umieszcza nadal redagowane przez nas kroniki polskie, poświęcone oświeceniu tych zagadnień, na które należy zwrócić uwagę za granicą.

W r. 1935 odbyła się w Brukseli **Wystawa** powszechna Wystawa Międzynarodowa. Polska wzięła udział w

Wystawie, przedstawiając w specjalnym pawilonie dorobek duchowy i materialny odrodzonej państwowości. Jeden z działów wystawy polskiej poświęcony był przemysłowi, a organizacją eksponatów wytwórczości chemicznej zajął się Związek. Ponieważ celem zasadniczym pokazu polskiego był syntetyczny pogląd na całość kształt naszych stosunków — przeto Związek starał się w sposób możliwie zwarty (z uwagi na szczupłość miejsca) ale dokładny przedstawić charakterystykę polskiej produkcji chemicznej. Nie organizowano więc stoisk lub wystaw poszczególnych firm, lecz drogą celowego zgromadzenia prób wytwarzanych produktów i fotografii fabryk starano się oddziaływać na wyobraźnię widza.

W porównaniu z wielkimi pawilonami Włoch, W. Brytanji, Francji i poszczególnych działów wytwórczości belgijskiej — pawilon polski wypadł bardzo skromnie. Z natury rzeczy skromnie też wyglądał udział polskiego przemysłu chemicznego, zwłaszcza jeśli go zestawzić np. z doskonale pomyślanym i zrealizowanym działem chemicznym W. Brytanji. Ale nawet w tych szczupłych ramach i przy bardzo ograniczonych możliwościach — polski dział chemiczny mógł dać ogólne pojęcie o naszej wytwórczości.

Związek Przemysłu Chemicznego uzyskał od Komitetu Wystawy w Brukseli odznaczenie wystawowe, w formie odpowiedniego dyplomu.

**Stosunki
z zagranicą.**

Rok 1935 przyniósł wyraźne ożywienie stosunków naszego Związku z pokrewnymi organizacjami zagranicznymi. W szczególności podkreślić trzeba utrwalenie i wzmocnienie nawiązanych poprzednio już stosunków z Brytyjskim Związkiem Przemysłu Chemicznego w Londynie, który otrzymywał od nas i wzajem nam udzielał wielu cennych informacji w zakresie wymiany towarowej chemicznej między obu krajami. Datujące się od wielu lat przyjacielskie stosunki z Towarzystwem Chemji Przemysłowej w Paryżu, wzmocnione w poprzednich jeszcze latach powołaniem do życia Oddziału Polskiego Towarzystwa, utrwaliły się w roku ubiegłym przez XV Kongres Chemji Przemysłowej w Brukseli. W Kongresie tym wzięli udział w imieniu Związku pp. Inż. F. Wiślicki, Dr. J. Landau, Inż. T. Zamoyski, a z ramienia Polskiego Tow. Chemicznego — p. Prof. W. Świętosławski.

W bieżącej sesji Międzynarodowej Izby Handlowej w Paryżu wzięli udział pp. Inż. E. Trepka i Dr. A. Marchwiński; w sesji Między-

narodowego Komitetu Wymiany w Paryżu — p. Inż. T. Zamoyski.

W rokowaniach traktatowych z Anglią brali udział pp. Inż. E. Trepka i Dr. A. Marchwiński; w rokowaniach kontyngentowych z Niemcami — Inż. M. Piasecki, Inż. E. Trepka, Inż. T. Zamoyski; w rokowaniach kontyngentowych z Francją — Inż. T. Zamoyski.

*
* *

Rok ubiegły zakończył pierwsze 15-lecie działalności Związku Przemysłu Chemicznego.

Okres to czasu zbyt krótki, aby się zdobyć na syntetyczną ocenę działalności i roli, jaką Związek odgrywa w całokształcie naszych stosunków gospodarczych. Ale zdaje się nie ulegać wątpliwości, że stałość metod pracy Związku, że realna ocena celów i środków działania, że wreszcie śmiało przez nas wysuwana nadrzędność interesu publicznego: pozwoliły Związkowi osiągnąć zaufanie Rządu i uznanie ze strony polskiego przemysłu chemicznego.

3307

897

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

41173/1935

AE00365626